

2565

ПРАВО ПРОПИНАЦІИ

ВЪ ГАЛИЧИНЪ.

НАПИСАВЪ

Д-ръ ЕВГЕНІЙ ОЛЕСНИЦКІЙ.

—*— Накладомъ автора. —*—

Львѡвъ 1889.

Зъ друкарнѣ товариства имени Шевченка
пбѡъ зар. К. Беднарского.

Сарматик

2006р.
2013

ПРАВО ПРОПИНАЦІИ

ВЪ ГАЛИЧИНЪ.

НАПИСАВЪ

Д-ръ ЕВГЕНІЙ ОЛЕСНИЦКІЙ.

—*—
Накладомъ автора. —*—

ЛЬВѢВЪ 1889.

Зъ друкарнѣ товариства имени Шевченка
підъ зар. К. Беднарского.

0.10 ир)

11

И. 152060

Передрукъ зъ „Дѣла“.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 152060

Однимъ зъ найважнѣйшихъ а разомъ и
найбольше болючихъ питанъ въ нашомъ краю
було и есть до нинѣ питанье пропинаціѣне.
Пропинація належить до сумныхъ спеціаль-
ностей Галичины, якихъ она, на жаль, має ду-
же багато. Есть то оденъ зъ численнихъ на-
щадкѣвъ той историчной минувшости, котра
такъ дѣтливо записалась въ житю нашего
краю и его ѣдвѣчныхъ жителѣвъ, одною зъ
тыхъ позбталостей давного ладу, котрѣ такъ
разячо ѣдбываютъ супротивъ сучасныхъ по-
нять. И дѣйстно по знесеню въ р. 1848 звязи
пѣдданьства и всѣхъ правъ плывучихъ зъ до-
миникальной зверхности, представляеь истно-
ванье права пропинація великою и нѣчимъ
неоправданою аномалією.

Переказана компетенція галицкого сойму
справа пропинаціѣна заповняе собою майже
цѣле десятилѣтье его дѣяльности (1865—1875).
Десятилѣтье то выказуе великій хаосъ найрѣз-
нороднѣйшихъ внесенъ и проѣктѣвъ, найсупе-
речнѣйшихъ гадокъ и поглядѣвъ на справу,
котрой натура незгѣдна зъ конституціѣнымъ
ладомъ державы мусѣла и въ конституціѣ-

нѣмъ трактованю еи выкликувати великій трудности, особливо коли зважитъся, що бѣльшѣсть соймава стремѣла все до того, чтобы и при остаточнѣмъ порѣшеню и полагодженю той справы позыскати для себе якъ найбѣльшій користи. Періодъ той замыкаеь въ р. 1875 половичнымъ и провизоричнымъ внесенемъ пос. Кшечуновича, котрый одержуе санкцію сойму и короны и обовязуе яко законъ зъ дня 30 грудня 1875.

Въ теперѣшнѣй хвили перейшло пытанье пропинаціе въ нову фазу. Проєктъ правительства, чтобы при помочи миліоновыхъ користей, плывучихъ для галицкон пропинаціи зъ нового податку бѣ горѣвки, приступити бѣ разу до выкупна права пропинаціи, змѣняе рѣшучо законъ зъ 30 грудня 1875 и ставитъ цѣлу справу на зовѣмъ нову дорогу.

Въ хвили, коли надъ пытаньемъ пропинаціи и выкупна еи отвираеь на ново широка дискусія, коли пытанье то незабаромъ вже прийде зновъ на порядокъ дневный краѣвого сойму, пожаданымъ буде — думаемо — для руского загалу, интересуючого-ся краевыми справами, представленье права пропинаціи въ Галичинѣ въ его историчнѣмъ развитку, поясненье его правнои натуры и економичного значеня, якъ неменше представленье и зъвилюстрованье тыхъ рѣзnorodныхъ а суперечныхъ змагань, які вже въ конституційнѣй добѣ нашего краю ажъ по послѣднѣй часы пѣднимались въ справѣ управильненя, реформы, взглядно знесеня того права. Докладне пѣзнанье ин-

ституції пропинаціи и еи значеня розъяснить — думаемо — кождому и теперъшний станъ рѣчей и вкаже становиско, яке въ интересѣ краю заняти належить нинѣ супротивъ проекту правительства зъ одной, а змаганъ управленыхъ зъ другой стороны.

Въ рускѣй литературѣ маемо доси двѣ працѣ дотыкаючі питаня пропинаційнаго, а именно Володимира Навроцкогo „Що насъ коштує пропинація“ и „Пяньство и пропинація въ Галичинѣ“. Знаменитый той а передвчасно погасшій нашъ економистъ дотыкає въ обохъ тыхъ трудахъ лишь економичной а по части и суспѣльной стороны той институції. Користуючись радѣ цѣнними и быстроумными ёго поглядами, мы звернемо крѣмъ того увагу на правну сторону права пропинаціи, ёго станъ и ѳдносячі-ся до него постановы въ передконституційнѣй добѣ Галичины а ѳдтакъ на цѣле ёго конституційне трактованье ажъ по найновѣйшій часы. Оглядомъ такимъ — думаемо — що сповнимо нашъ обовязокъ супротивъ руского загалу, подаючи ему безсторонній и автентичній информаціи въ тѣй многоважнѣй справѣ и представляючі тую сараву въ цѣлости, предметово и въ егоистичными интересами не притемаенѣмъ свѣтлѣ.

I.

Право пропинаціи въ Польши; его починъ, развитокъ и правный характеръ.

Право пропинаціи въ Галичинѣ то инсти-туція, котрой почвну шукати належить въ у-строю давной Польшѣ. Жерела польскій не подають докладно анѣ часу повстаня тои ин-ституціи, анѣ не означаютъ докладно поступу, въ якѣмъ ширшавъ обемъ мѣстячихъ-ся въ нѣй управнень.

Слово „пропинація“ (ѣдъ грецкого πωω) подыбуемо въ Польши вже за часѣвъ Казими-ра Ягайлончика а навѣтъ и передъ нимъ, не въ тѣмъ однакъ значеню, яке мала опѣсля въ Польши пропинація и въ якѣмъ въ Галичинѣ до нинѣ задержалась. Пропинувати значило тогдѣ продавати пиво, сѣль, стравы для подо-рожныхъ и обрѣкъ для коней, однакъ безъ я-кои-будь монополичной прерогативы. Не було тогдѣ ще именно права монополю и права примусу для пѣдданныхъ. Каждый житель мѣ-ста мѣгъ продукувати и продавати все, не пы-таючись пана мѣста, т. е. короля або шляхти-

ча. Кметъ на селѣ бувъ вже въ бѣльшій за-
вѣсимости; панъ не позволявъ ёму пѣсля волѣ
закладати шинку, але и не приневолювавъ ёго
пити лихій напитокъ за дорогій грошѣ.¹⁾

Въ писанѣмъ правѣ польскѣмъ подыбуе-
мо про право пропинаціи першій разъ звѣстку
за часѣвъ Яна Ольбрахта. Король той выдавъ
въ р. 1496 конституцію *de libertate etc. etc.*²⁾,
въ котрѣй згадавши, що деякі старосты при-
неволюють шляхту и пѣдданныхъ въ своихъ
старостиньскихъ округахъ брати напѣтки зъ
своихъ коршемъ, заказуе имъ то, уважаючи
такій примусъ неуправненымъ обмеженьемъ
личной свободы. „Панове и пѣдданіи — гово-
рится въ той конституціи — мають бути по-
вѣчній часы полишеніи при вѣльности побира-
ня пива и иншихъ напитокѣвъ, зъ-ѣдки хочуть, а
такожь вареня, де имъ сподобавсь, удержува-
ня, пропинования, уживаня безъ перешкоды зъ
стороны короля и станѣвъ.“

Якъ зъ той конституціи такъ и зъ дру-
гихъ дуже нечисленныхъ згадокъ въ историч-
ныхъ актахъ Польщи слѣдно, въ якій спосѣбъ по-
вѣставало и розвивалось право пропинаціи. Пер-
вѣстній управненя до продукованя и продажи на-
питкѣвъ въ окрузѣ певной территоріи походили
безперечно зъ наданя того права королемъ,
яко управненя выдедукованого зъ понятя и
атрибуціи власти королѣвской — однакъ змѣсть

¹⁾ Казимиръ Володиславъ Вой-
цицкій — *Encyklopedia Orgelbranda. Warszawa.*

²⁾ *Vol. legum I* стр. 269 и sq.

и объём управленія розширювали управленій далеко по за зазначеній первѣстно границѣ. Уже въ самыхъ починахъ той инстѣтуціи проломлюе, якъ вказуе конституція Яна Ольбрахта, самоволя управленыхъ объёмъ управленія такъ широко, що кромѣ выключности продукованя и продажи напитковъ розширяеъ ще и на примусъ накнениый пѣдданнымъ, щобы не смѣли де енде брати напитковъ, якъ лишъ у управленыхъ. Вправдѣ згадана конституція стараеъ сивинити таку самоволю, однакъ не осягае она пожаданои цѣли. Объёмъ пропинаційныхъ управленей расте дорогою подѣбнои самоволь управленыхъ въ давнѣи Польщи, а якнебудь деякѣ зъ нивѣшнихъ писателѣвъ, якъ прим. дръ Кльечинскѣи³⁾, добачають въ пропинаціи давнои Польщи лишъ управленье: 1) продукувати и шинкувати напитки; 2) збороняти другимъ продукцію и шинкованье и 3) жадати охороны того своего выключного права ѡдѣ всякихъ надѣужить постороннихъ — то однакъ не улягае нѣякому сумнѣвови, що ѡнбсла розширено еи на примусъ обовязуючѣи пѣдданныхъ певного округа куцувати напитки лишъ у управленого и у нѣкого бѣльше. Выходить то ясно зъ слѣвъ Бандткого⁴⁾, котрый мѣжь сервитутами, звѣстными въ польскѣмъ

³⁾ Dr. Józef Kleczyński. Stosunki propinacyjne w Galicyi. Wiadomości statyst. Lwów, 1876. ст: 60.

⁴⁾ S. W. Bandtke-Stężyński. Prawo prywatne polskie. Warszawa 1881. ст. 292 и sq.

правъ, вычисляє виразно такі інституції, котрі вказують на примусъ пропинаційный, якъ прим. *bannum cerevisarium* т. є. право, прислугуюче мѣсту, броварови або коршмъ приневолювати жителѣвъ даной окрестности або певного мѣсяця, щобы пиво, котре пьють въ мѣсяцъ свого замешканя, лишъ у нихъ брали.

Такимъ способомъ виходить ясно, що право пропинація повстало въ Польщи по часті черезъ наданье королѣвске, котре однакъ не ишло такъ далеко, якъ далеко опѣсля розширила то право самоволя управненихъ, по часті въ дорозѣ звичаю, котрый однакъ не мавъ на собѣ знаменъ звичаю, яко жерела права, т. є. не опирався на загальнѣмъ а добровѣльнѣмъ пересвѣдченю народа, а на самоволи и перевазѣ одной клясы, т. є. управненихъ, котрѣй друга сторона позбавлена въ давнѣй Польщи всякихъ правъ и остаюча пѣдъ зверхностю першої и въ тѣмъ направленю безусловно муѣла здатись. Що пропинація въ значнѣй часті поветавала въ наслѣдокъ надъужитъ, безправного розширення юрисдикціи, яку мавъ панъ надъ своимъ пѣддаными, що отже взагалѣ не опиралась часто на нѣякѣмъ правнѣмъ титулѣ, виходить зъ численнихъ заборонъ, якѣ выдавано супротивъ неправного присвоюваня собѣ того права. Заборону таку подыбуемо мѣжъ иншимъ такожъ въ статутѣ литовскѣмъ зъ р. 1529 въ арт XVII., де сконстатовано, що якъ шляхта такъ и духовенство выконувало право пропинаціи безъ королѣвского наданя, „черезъ которіе коршмы

много ся злодѣйства чинить и тежъ платъ нашъ господарскій уменшається“.

Подобныхъ заборонъ подыбуемо бѣльше въ тогдѣшнихъ жерелахъ, а доказують они безперечно, що самовола шляхты зъумѣла генерализувати право надаване королями лишъ въ поодинокихъ случаяхъ, и при помочи своєї зверхной власти надъ пѣддаными зробити зъ него зъ одной стороны право прислугуюче станови шляхотскому взагалѣ, а зъ другой стороны розширити єго обємъ далеко по-за границу первѣстныхъ надань. Значить, жерела польскій и исторія права польского не выказують повстаня права пропинаціи, анѣ въ дорожѣ якогѣ будь загального закона, анѣ въ дорожѣ правного звычайу, а противно дають всяку пѣдставу припускати повстанье той институціи и розширеня єи обѣму въ дорожѣ надбужить (вынявши случаѣ спеціального наданя) и безправного повненя зверхной власти шляхты.

Такимъ способомъ повстала и розвинулась пропинація въ Польщи и принесла вправдѣ великій користи узравненымъ, однакъ о много бѣльше шкоды загалови населеня. „Въ часахъ тыхъ (коли шляхта почала повнити управненя пропинаціи) — пише Полякъ К. В. Войцицкій⁵⁾ — стративъ нарѣдъ обывательскій права; єго ѣддано зъ пѣдъ опѣки судѣвъ пѣдъ судъ и вымѣръ справедливости єго панѣвъ. Въ тѣмъ самѣмъ часѣ почало ширитись убійче вынайденье горѣвки. Старцѣ многихъ селъ за-

⁵⁾ К. В. Войцицкій — якъ выше.

носили за Жигмонта I. прошеня до короля, щобы заказавъ продавати тую отрую, однакъ рады ихъ не слухано. Уживанье горѣвки почало що-разъ бѣльше ширитись; паны почали вышукати корчмы арендарамъ, а тѣ розпоенье и деморализацію народу посунули до послѣднихъ границъ. Въ кождѣмъ селѣ бувъ панъ титулярнымъ, жидъ дѣйственнымъ властителемъ Промыслъ въ розпоюваню народа зѣшовъ ажъ на фортелѣ. За роботу не плачено готѣвкою, а квитками, кѣтрѣ выплачували коршмарѣ, а двѣръ приймавъ за готѣвку. Була то нова принада на темный и простой людъ, щобы часть зарѣбку доконче мусѣвъ въ коршмѣ лишити. Панщина и горѣвка убила въ народѣ не лишъ почутье достоинства людского але и почутье обывательства “

*

*

*
*

Закимъ приступимо до дальшой исторіи права пропинаціи въ Галичинѣ, а именно по переходѣ Галичины пѣдъ австрійске панованье, хочемо тутъ въ короткости розѣбрати пытанье: якій характеръ мала институтія пропинаціи въ Польщи и якъ належить єи оцѣнювати зъ становиска права.

Пытанье то єсть дуже важнымъ, бо при кождѣй нагодѣ, коли лишъ трактуєсь у насъ нинѣ справа пропинаційна, чуємо голоса, що правный характеръ пропинаціи належить оцѣнювати пѣсля того стану, въ якѣмъ подыбуємо єи въ польскѣмъ правѣ, цозаякъ праводавство австрійске санкціоновало той правный характеръ помимо суперечности са-

мои институціи зъ формами институцій узна-
 ныхъ теперѣшнымъ правомъ. Выходячи-жь зъ
 того становища, яке займала пропинація въ
 давнѣй Польщи, уважають еи нинѣ якъ управ-
 вленій, такъ и деякі писателѣ правомъ при-
 ватнымъ управненихъ, а именно правомъ
 рѣчевымъ. Поглядъ такій подыбуемо въ кон-
 ституційномъ трактованю того права въ львѣв-
 скѣмъ соймѣ краєвѣмъ, голошений устами ре-
 презентантѣвъ управненихъ, а навѣтъ послѣд-
 ний окружникъ галицкого выдѣлу краєвого
 называе пропинацію „niezaprzeczenie rzeczowem
 prawem“ управненихъ. Подѣбнї погляды по-
 дыбуемо и у деякихъ писателѣвъ польского
 права, якъ прим. Бандтке, Губе, Буржинській
 и др. Тѣлько-жь въ квестїи, якимъ рѣчевымъ
 правомъ мае бути право пропинаціи, пануе су-
 перечнѣсть. Репрезентанты управненихъ зо-
 вуть въ соймѣ пропинацію прямо власностею
 и зъ такимъ поглядомъ стрѣчаємось часто въ
 польскѣй журналистицѣ. Противно въ науцѣ
 польского права зачисляеь то право до ряду
 сервитутѣвъ (служебности), лежачихъ не лишъ
 въ обмеженю всѣхъ житетѣвъ даного пропи-
 націиного округа зъ огляду на свободу про-
 дукціи наситкѣвъ и ихъ шинкованя, але на-
 вѣтъ въ обовязку тыхъ жителѣвъ до певныхъ
 дѣланъ въ хосенъ управненихъ прим. при
bannum cerevisarium ⁶⁾.

Поглядъ той, що право пропинаціи есть
 неоспоримымъ приватнымъ правомъ, приймив-

⁶⁾ I. W. Bandtke. — Prawo prywatne pol-
 skie. Warszawa 1851. стор. якъ выше.

ся у насъ загально и ѳдбився сильно въ цѣлѣмъ дотеперѣшнѣмъ трактованю пропинаціи-ного пытая. Уважаючи пропинацію правомъ приватнымъ, примѣнювано у насъ до всѣхъ проектѣвъ знесеня того права обовязуючій правнїй засады и постановы що-до вывладченя (експропріаціи); приватноправный характеръ той институціи влывавъ у насъ все на способъ означеня и вымѣръ цѣны выкупна того права — въ имя приватного характеру права пропинація зъеднувано у насъ оцинію въ користь управненихъ, впоювано въ загаль переконанье, що пропинація, яко право приватне, може мати оправдану претенсію до всякихъ навѣтъ наибѣльшихъ взглядѣвъ при выкупнѣ и що управненїй заявляють навѣтъ великодушнѣсть, жертвуючи такъ велике и интратне право приватне въ хосенъ загалу.

Пѣсля нашей думки поглядъ такїй неоправданный. Мы не можемо анѣ зъ становиска обовязуючого австрїйского права, анѣ навѣтъ зъ становиска права польского узнати пропинація правомъ приватнымъ а противно мусимо, именно-жь зъ огляду на польске право, уважати еи и институціею права публичного.

Той поглядъ нашъ опираємо на слѣдующихъ основахъ:

О характерѣ правнѣмъ кождої институціи рѣшає безперечно способъ еи поветаня и титуль, на котрѣмъ она опираєсь. Первѣстнымъ способомъ поветаня права пропинація було, якъ мы вже выше згадували, наданье того

права королемъ яко управненя дедукованого зъ зверхной королѣвскои власти. Якъ въ другихъ краяхъ заходной Европы, такъ и въ Польщи уважались королѣ зверхними властителями цѣлой землѣ. Кромѣ того монополизировано въ еносѣ розвивающей-ся въ заходнѣй Европѣ абсолютной власти пануючихъ всякѣ галузи продукціи, зъ огляду на котрѣ дала выдуматись яка-будь дедукція зъ зверхной королѣвскои власти. Такимъ способомъ повстали рѣзвороднѣй regalia, якъ regale гѣрництва, лѣсеництва, рыболовлѣ и т. п. Зъ розвиткомъ абсолютной власти королѣвъ розширився обемъ тыхъ регалѣвъ, котрѣ въ деякихъ державахъ перейшли въ простѣй фискальнѣ здирства.⁷⁾

Право продукованя и шинкованя напиткѣвъ становило первѣстно въ Польщи regale пануючого, оперте на дедукціи его зверхной власти. Коршмы въ Польщи пѣдлагали первѣстно тому regale, котре запевнювало пануючому значнѣй доходы зъ данинѣ, якѣ обовязанѣ були коршмарѣ платити до королѣвско-го скарбу⁸⁾. Наданье королемъ коршмы зна-

⁷⁾ Здирства тѣ дѣйшли до того, що прим. Августъ Саскѣй змонополизовавъ у своѣй державѣ для себе торговлю перцемъ, а Людвикъ XV у Франціи ремесло фризіерске. Всему тому поклала конецъ велика революція.

⁸⁾ Dr. Kleczyński. Stosunki propinacyjne w Galicyi. Wiadomości statystyczne. Lwów 1876 str. 52.

чило тільки, що наданье права побирати ті доходи, якій коршмарь обов'язаний бувъ первѣстно до королѣвского скарбу платити, а такий самый наслѣдокъ мало удѣлене кому королемъ дозволенье на заложенье коршмы.

Regale продукція и шинкованя напитокѣвъ служило королямъ очевидно яко королямъ, а не яко приватнымъ особамъ; оно служило имъ на пѣдставѣ ихъ зверхной королѣвской власти и зъ той власти дедукувались и управненя приватныхъ осѣбъ, котрымъ надавали королѣ право коршемъ. А всѣ атрибуціи и управненя, прислугуючій пануючимъ яко такимъ, суть и все були всюды, отже и въ Польщѣ, предметомъ права публичного въ прѣвположеню до правъ приватныхъ пануючого, котрї прислугують ему яко приватной осѣбѣ и прислугували-бъ навѣтъ и тогдѣ, коли-бъ не бувъ пануючимъ. Выходить зъ того ясно, що и право пропинаціи, яко выдедуковане зъ королѣвского regale, и беруче свѣдѣнїе початокъ въ зверхной власти королѣвской, тымъ самымъ вже опираєсь на публичномъ правѣ и єсть институцією не приватного а публичного права.

Публично-приватный характеръ пропинаціи выходить ще и зъ слѣдующихъ обстоятельствъ:

Зъ тыхъ, котрї зовуть пропинацію правомъ приватнымъ, уважають єи деякі, якъ то вже выше згадано, прямо власностею, другї зачисляють єи до ряду сервитутѣвъ (служебностей) — одні и другї одже приписують

тій інституції характеръ права рѣчевого. Безпідставність погляду тыхъ, котрї уважають пропинацію власностею, очевидна сама собою. Що-жь бо, пытаємо, єсть предметомъ управленя выповняючого змѣсть права пропинаціи? Чи може рѣчь яка, чи яка стисло означена користь? Нѣ — предметомъ того управленя єсть ограниченье особистои вольности осѣбъ живучихъ въ пропинаціиномъ окрузѣ дотычного управленого, а яко таке право не може пропинація бути анѣ набутою, анѣ проданскою, бо то значило-бы набувати або продавати право ограниченя вольности третыхъ осѣбъ. Позбутье права пропинаціи — якъ замѣчає Волѣд. Навроцкій⁹⁾ — дало-бы подуматись хаба въ той спосѣбъ и тогдѣ, коли-бы прим. панъ, продаючи єго селянамъ самъ тративъ то право, т. є. коли бы селяне набували право ограниченя особистои воль пана. Мѣжь тымъ супротивъ теперѣшного стану правного управленїи и по переведеню выкуива будуть могли шинкувати и гонити горячїи напитки, они отже не продаючи не дають нѣчого а селяне, взглядно консументы черезъ купно не дѣстають нѣчого, тѣлько цѣлковиту вѣльнѣсть особисту, котру набули вже давно патентомъ зъ р. 1848.

Такъ отже въ змѣстѣ права пропинаціи нема зовсѣмъ субстрату для права власности и дефиниованье пропинаціи яко власнѣсть єсть

⁹⁾ Волѣд. Навроцкій. „Що нас коштує пропинація“ — Львѣвъ 18877 ст. 3.

пустою фразою, котра юридично въ нѣякѣй способѣ не дасться оправдати.

Якъ безпідставнымъ есть поглядъ тыхъ, котрѣ уважають право пропинаціи власностею, такъ само безосновною есть квалифікація того права, яко друге право рѣчеве, а именно служебность.

Поняте служебности въ правѣ польскѣмъ було таке саме, якъ въ правѣ римскѣмъ. Лежало оно въ обовязку властителя рѣчи зносити щось або вздержатись одъ якогось дѣланя въ користь управненого. Значить, служебность мусѣла бути тѣсно сполучена зъ посѣданьемъ рѣчи (грунту) по сторонѣ обовязаного (служебность особиста), або по обохъ сторонахъ (служебность грунтова). При институтіи права пропинаціи не все однакъ заходили тѣ конечнѣ вымѣнки служебности яко права рѣчевого.

Найперше по сторонѣ обовязаныхъ, т. е. підданныхъ юрисдикційного округа, на котрый розтягалось рѣвночасно право пропинаціи дотычного пана, підлягали тому праву такъ само якъ підлягали доминикальнѣй юрисдикціи всѣ безъогляду на то, чи посѣдали якѣ грунты, чи нѣ — а впрочѣмъ змѣсть управненъ мѣстячихъ-ся въ правѣ пропинаціи реализувався бѣльше черезъ обмеженъ особистовъ свободы підданныхъ, якъ черезъ обмеженя дотыкаючѣй свободной диспозиціи грунтомъ.

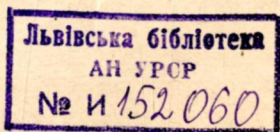
По сторонѣ управненыхъ зновъ, якъ-небудь управненъ пропинаціи було звычайно сполучене зъ посѣданьемъ грунту доминикаль-

ного, то однакъ не було зъ нимъ сполучене все и конечно.

Въ Польщи стрѣчаемо богато примѣровъ, де посѣданье грунту доминикального и право пропинаціи того-жь юрисдикційного округа не въ однихъ а рѣзныхъ находилось рукахъ. Писатель польского права Губе ¹⁰⁾ доказуе, що въ XIII. столѣтїю право уживаня и закладаня коршемъ не було обняте въ самѣмъ наданю землѣ, але вымагало окремой привилегіи, значить, що управненье пропинаціи не було такъ тѣсно звязане зъ грунтомъ доминикальнымъ, якъ управненье плывуче зъ сервитуту зъ грунтомъ пануючимъ, бо коли послѣдне переходило *ipso jure* зъ грунтомъ въ руки нового властителя грунту, то перше могло истнувати окремо безъ грунту, отже безъ якого будь характеру рѣчевого права.

Въ пѣзнійшихъ часахъ стрѣчаемо ще бѣльше такихъ случаѣвъ, въ котрыхъ право пропинаціи истнуе безъ посѣданя доминикального и взагалѣ навѣтъ якого будь грунту. Писатель права польского якъ Бандтке, Губе и др. (гл. цитованїи выше мѣсяца) зовуть управненья, мѣстячїи въ пропинаціи, правомъ шляхотского стану взагалѣ, зъ чого выходитъ, що прислугували они каждому шляхтичеви безъ огляду на посѣданье грунту. Выходить зъ того, що управненья тї не були правомъ рѣчевымъ и взагалѣ правомъ приват-

¹⁰⁾ Hube. — Prawo polskie w wieku trzynastym. Warszawa 1874. стр. 37.

нымъ, а правомъ прислужующимъ цѣлому станову отже правомъ безперечно публичного характеру. А яенымъ и нагляднымъ доказомъ того есть обставина, що якъ зъ одной стороны право то служило шляхтѣ безъ огляду на посѣданье землѣ, такъ зъ другой стороны не служило оно навѣтъ шляхтичеви посѣдающему землю тамъ, де случайно остававъ онъ въ окрузѣ чужой юрисдикціи — такъ прим. подають жерела польского права, що шляхтичѣ, осѣвші по мѣстахъ и закуливші тамъ дворы, дома и грунты, почали на нихъ закладати бровары и шинки, установляти шинкарѣвъ, выбирати ѳдъ нихъ оплаты и въ загалѣ користуватись фактично управненями, становлячими змѣсть права пропинаціи. Позаякъ однакъ сповненье того права въ окрузѣ юрисдикціиномъ мѣсть противилось не лишь финансовымъ интересамъ, але и самому юрисдикціиному праву мѣсть, длятого подыбуемо численнй конституціи¹¹⁾, заказуючы шляхтѣ и монастырямъ по мѣстахъ, якъ-небудь мали тамъ власнй дома и грунты, продукувати и шинкувати напитки або обмежаючи въ деякихъ случаяхъ продукцію тыхъ напитковъ (ѳднослось то звычайно лишь до монастырѣвъ) на кругъ власныхъ потребъ. Такъ отже не ѳдъ власности грунту, а ѳдъ юрисдикціи залежали управненя пропинаціи, що зновъ становить неоспоримый доказъ ихъ публично - правового характеру.

¹¹⁾ Конституціи такй подыбуемо въ 17 и 18 вѣцѣ, прим. конституціи зъ р. 1659, 1703, 1764...

Вкінци замѣтити належить, що принципъ римского права „servitus ix faciendo consistere поп potest“ обов'язувавъ безперечно и въ польскѣмъ правѣ, въ котрѣмъ не знаходимо нѣгде виразныхъ постановъ, санкціонуючихъ служебности, лежачій въ активяѣмъ дѣланю обов'язаныхъ. Длѣтого то и пропинаціи, котра давала управненому право жадати ѡдъ жителѣвъ дотычного округа и активного дѣланя (т. е. щобы у него брали напитки), не можна нѣякъ вже зъ того самого взгляду уважати служебною а належить єи правный характеръ зъ зовсѣмъ иншого брати становища.

Такъ отже анѣ власностю, анѣ сервитутомъ не можна уважати права пропинаціи. Не єсть оно нѣякимъ рѣчевимъ и взагалѣ нѣякимъ приватнымъ правомъ — подѣбне пониманье рѣчи стоить въ разячѣй суперечности зъ єго генезою, исторією и характеромъ.

Якъ способъ повстаня, такъ цѣла исторія того права, а неменше и характеръ выплываючихъ зъ него управненъ и обов'язкѣвъ, выказує ясно, що право то плывє первѣстно зъ корольвского регалю а ѡдтакъ вяжєся тѣсно зъ доминикальною юрисдикцією. Тымъ самымъ оправдуєсь вповнѣ нашъ поглядъ, що право пропинаціи єсть правомъ чисто публичного характеру.

Доминикальна юрисдикція мала завсѣгды характеръ чисто публичный, безъ огляду на то, якій права були до неѣ привязані и чи права тѣ давали або не давали дохѣдъ — отже и пропинація, якъ-небудь безперечно давала до-

хѳдъ управненому, не тратила тымъ характеру публично-правного, она була тодѳшною организацією промыслу зъ характеромъ публичнымъ.

Публично-правнѳй натурѳ права пропинаціи не противиться обставина, що она приносила дохѳдъ управленьемъ ще и ддятого, позаякѳ належить до властивостей польскихъ институцій публичныхъ, що они давали дохѳдъ. Въ Польщи привязаніи були доходы до кожного майже публичного уряду и многіи обовязки до рѳзnorodныхъ данинъ опирались на публично-правнѳмъ титулѳ.

Опираючись на публично-правнѳмъ характерѳ права пропинаціи, зможемо зъ того становиска розвязати въ пропинаційнѳй справѳ не одинъ проблемъ, котрый выдаєсь тяжкимъ и неприроднымъ, коли уважаєсь пропинацію противъ еи натурѳ правомъ приватнымъ. Приймаючи отже такій характеръ пропинаціи яко рѳчь неспориму, приступимо до дальшого огляду тон институціи, беручи за точку виходу представленый станъ еи въ Польщи, якій перетревавъ незмѳвно ажъ до упадку Польщи и до прилученя Галичины до Австріи.

II.

Право пропинаціи въ передконституційнѳй добѳ Австріи.

Австрія застала пропинацію въ Галичинѳ въ повнѳмъ еи розцвѳтѳ. Въ хвили прилученя

Галичини до Австрії були управненя пропинаційнї пливучї зъ зверхной доминикальной власти польскихъ панѳвъ розширенї до найдальшихъ границъ. Именно примусъ зъобовязуючїй пѳдданныхъ, щобы не брали напитокѳвъ у никого вишого, а лишъ у управненого, иступавъ якъ по селахъ такъ и мѣстахъ, а управненї ишли ще дальше, бо накидали своимъ пѳдданнымъ для ихъ особистои консумціи напитки продукованї управнеными и то часто навѣтъ дуже поганой и для здоровья шкѳдливой якости и приневолювали ихъ кромѣ того до оплаты т. зв. чопового.

Якъ въ всѣхъ другихъ напрямѣхъ публичного житя и ладу въ нашѳмъ краю, такъ и тутъ панувавъ станъ повного розлада, котрый затиравъ всякї правнїи понятя и здававъ усе на ласку пануючои силы.

Австрїйске праводавство передконтитуційнои doby признало иступованье права пропинаціи, однакъ выступило противъ надъужитямъ, якї стали майже правиломъ въ ѳдносилахъ пропинаційныхъ, и позитивными нормами обмежило навѣтъ змѣсть той иституціи, зносячи деякї управленя иступуючї за часѳвъ Польщѣ.

Нормы законнїи, выданї Австрїєю що-до права пропинаціи, ѳдносились не лишъ до формы того права и его выконаня, але дотыкали такожъ по части и его мериторичной стороны. ѳдносилося же то головно до тыхъ примусѳвъ, якї мѣстелись въ понятю пропинаціи за часѳвъ давной Польщѣ и противъ котрыхъ

вмѣреніи були постановы австрійского законодавства почавши одъ часѣвъ Іосифа II.

Першимъ узнаемъ права пропинаціи зъ стороны Австріи бувъ патентъ зъ 19 септя 1775, котрымъ заведено побѣръ т. зв. податку чопового одъ управненыхъ, а то на основѣ зложеныхъ ими фассій въ р. 1773, 1774 и 1775. Въ патентѣ тѣмъ поднесено, що якъ-небудь монархъ прислугуе право побирати ослаты одъ всѣхъ наиткѣвъ безъ выимки, то однакъ на теперъ оподатковуе онъ, веденый особливими взглядами, лишъ горѣвку и мѣдъ дуже невысокимъ податкомъ чопового. Вымѣръ того податку устанавлиаеь такъ лагѣднымъ головоно ддятого, чтобы не ставити перешкѣдъ продукціи и чтобы зверхнѣсть земска и властителѣ доминикальнѣи не потерпѣли нѣякои шкѣды въ принадлежныхъ имъ зъ того жерела доминикальныхъ приходахъ.¹²⁾ (Замѣтне то, що тогдѣшне австрійске правительство прямо признае публично-правный характеръ пропинаціи, зовучи дохѣдъ зъ неи приходомъ доминикальнымъ.)

Право пропинаціи мѣсть узнано австрійскимъ правительствомъ декретами канцеляріи надворной зъ дня 17 липня и 20 жовтня 1785, котрыми призволено мѣстамъ побирающимъ тогдѣ доходы зъ права пропинаціи и дальше

¹²⁾ *Edicta et mandata universalia regnis Galliciae et Lodomeriae — editio Pilleriana — p. 1775, стор. 147.*

побирати ті доходи, зъ тымъ однакъ застереженьемъ, щобы ишли они на покритье потребъ громады и що побирати ихъ можуть мѣскі громады лишъ въ дорозѣ выарендованя.

Коли на тронъ Австріи вступивъ цѣсарь Іосифъ II., дѣткнула его реформаторска рука и той институціи. Вправдѣ не пѣднявъ онъ въ тѣмъ направленю нѣякон значнѣйшой реформы, однакъ патентомъ зъ дня 16 червня 1786 дѣткнувъ наибѣльше разячихъ сторѣнъ пропинаціи, обмежуючи въ деякихъ напрумахъ змѣсть еи управнень.

И такъ заказуе згаданный патентъ зъ року 1786 въ артикулахъ 68, 69 и 80: 1) монополизованье продажи напнткѣвъ въ хосенъ поодинокихъ шинкарѣвъ; 2) накиданье пѣдданымъ напнткѣвъ або потяганье ихъ до заплаы чопового и 3) накиданье напнткѣвъ лихон и здоровлю шкѣдливои якости за-для особи-стой консумціи або за-для шинкованя.¹³⁾ При тѣмъ однакъ признавъ Іосифъ II. въ тѣмъ же патентѣ правне истанованье права пропинаціи, лишаючи въ арт. 58 выразно допнннямъ повну свободу управляти своими коршмами и шинковыми домами и арендувати ихъ пѣсля власной волѣ.

Въ тогдѣшнѣмъ австрійскѣмъ законодавствѣ пробиваеь очевидно змаганье усунути всѣ управненья пропинаціи, опираючи-ся на

¹³⁾ Тамъ-же р. 1786 стор. 209: Uniwersał. Wyznaczenie roboczych powinności.

примусѣ пѣдданныхъ. Въ два роки по згаданѣмъ патентѣ Іосифа II. появилось цѣсарске постановленье, оголошене пѣдъ днемъ 21. марта 1788, котре мало на цѣли знести обмеженье свободы пѣдданныхъ, на пѣдставѣ котрого не вѣльно имъ було для власного домашного ужитку спроваджувати и побирати напитки зъ иншого жерела, якъ лишъ ѡдъ управненого зъ титулу права пропенациі.

Супротивъ того обмеженя постановило австрійске правительство згаданнымъ розпорядженьемъ, що кождому вѣльно для власной потребности побирати напитки зъ якого хоче жерела. Постановленье то пѣшло ще дальше, признаючи тую свободу не лишъ за-для частныхъ потребъ, але навѣтъ и за-для шинковон розпродажи напитокѣвъ, о скѣлько не вяже дотычного шинкаря умова зъ управнеными, котроу обовязався лишъ ѡдъ нихъ побирати напитки.

Розпорядженье зъ 21 марта 1788 выкликало велику оппозицію и мало взагалѣ бѣльше лишъ теоретичну вартѣсть.

Перша часть его, дотыкаюча приватной консумціи, давала пѣдданнымъ вправдѣ право брати напитки и не ѡдъ своего пана, однакъ при тѣй зависности, яку выкликала доминикальна звязъ, не могли они въ практицѣ користуватись тымъ правомъ. Воля паньска була сильнѣйша, якъ цѣсарскіе законы. Цѣсарь бувъ далеко, а панъ близько, дуже близько и мавъ нагоду кождой хвилѣ дати смѣльчакамъ спѣзнати могучѣсть своей доминикальной юрис-

дикціи. Дятого мимо признаного розпорядженьемъ зъ 21 марта 1788 права, станъ давній трававъ дальше, чого наилучшимъ доказомъ фактъ, що центральне правительство признало въ р. 1832 ѳдповѣднымъ поновити то право и рѳвночасно выступити противъ тымъ, котрѳ ставили перешкоды въ его повненю и выдало въ тѳмъ предметъ нове розпорядженъе зъ 28 сѳчня 1832, публиковане окружникомъ гал. губерніи зъ 9 марта 1832. И то однакъ не зломиле всемогучои власти доминикальныхъ зверхникѳвъ и давній станъ трававъ и дальше и доперва законъ зъ 7 вересня 1848 положивъ ему конецъ.

Коли по селахъ мала перша часть цѳсарского розпорядженя зъ 21 марта 1788 р., лишаяоча пѳдданымъ свободу брати напитокки, зъ ѳдки хотять, лишъ теоретичну вартѳсть — то по мѳстахъ выкликала она прямо опозицію.

Мѳста оперлисъ тѳй постановѳ розпорядженя зъ р. 1788 и почали вносити посредствомъ губерніи представлення противъ него. Мѳста покликались на контракты, заключенѳ зъ арендаторами права пропинаціи, котрѳ рефлектували на иствуючѳй станъ, пѳсля котрого каждый житель мусѳвъ брати у него напитокки для особистои консумціи. Опиія губерніи станула по сторонѳ мѳстъ, въ наслѳдокъ чого було правительство приневолене зъ огляду на мѳста змѳнити тую постанову и змѳнило еи декретомъ канцеляріи надворнои зъ дня 1 ливня 1788 р. постановляючи, що въ

мѣстахъ, котрѣ на примусъ той жителѣвъ своихъ рефльектували при выарендованю права пропинаціи и примусови тому дали выразъ въ контрактахъ аренды, мае давній станъ тревати такъ довго, якъ довго не скѣнчиться часть аренды, тыми контрактами постановлений. По уплывѣ того часу и взагалѣ всюды въ тыхъ мѣстахъ, котрѣ, заключаючи контракты аренды пропинаціи, не брали пѣдъ увагу того примусу, мае бѣтъ сейчасъ устати и каждому жителеви мѣста мае прелугувати повна свобода брати напитокки на свѣй ужатокъ, зъ-бѣди схоже, при тѣмъ однакъ мусить давати дрѣбну оплату въ хосенъ мѣскихъ фондѣвъ, котра мае бути эквивалентомъ за зменшенье мѣскихъ доходѣвъ.

Ще бѣльшу оппозицію выкликала другая часть постановленя зъ р. 1788, дотыкающа шинкарѣвъ. Противъ неи посыпались зъ всѣхъ сторѣвъ протесты, управненіи стали доказувати, що тая постанова пѣдкѣпуе право пропинаціи и грозить ему фактичнымъ знесеньемъ. Въ слѣдъ за тымъ пѣйшли представленя и протесты зъ окружныхъ урядѣвъ до губерніи, котра и тутъ станула рѣшучо по сторѣнѣ управненыхъ пропинаторѣвъ и сейчасъ выслала широкій меморіаль до центрального правительства. Въ меморіаль тѣмъ пѣднесла губернія, що всѣ шинки въ Галичинѣ опираються лишь на правѣ доминикальной зверхности и що бѣдвѣчна практика противиться наданю имъ свободы побирати напитокки, зъ якого хочуть жерела.

Центральне правительство и тутъ подалось оппозиціи. Декретъ канцеляріи надворной зъ 30 жовтня 1788 р. ч. 1083 змодификувавъ другу часть розпорядженя зъ р. 1788 въ той способъ, що право побирати напитки зъ довольного жерела признавъ тымъ лишь шинкарямъ, котрѣ докажутъ окремый титулъ набутя того права. Хоть вже и сама законодательна власть пѣйшла тутъ дуже далеко одъ своего первѣстного постановленя, то ще дальше въ користь пропинаторѣвъ пѣйшла гал. губернія, котра въ окружнику зъ дня 13 падолиста 1788 р. ч. 26.359 допустилась зовсѣмъ довольной а очевидно лишь на скрѣпленье становища управненыхъ зъ права пропинаціи вымѣренои интерпретаціи згаданого декрету канц. надв. зъ 30 жовтня 1788 р. Окружникъ той представивъ рѣчь такъ, що пѣсля того декрету стоить противъ каждому шинкареви оперте на одвѣчнѣмъ звичаю домѣванье, що онъ зъобовязався брати напитки лишь у управненого пропинатора и що длятого шинкаръ, котрый хотѣвъ-бы користати зъ постановы другой части розпор. зъ р. 1788 и зъ другого жерела побирати напитки, мусить перевести негативный доказъ, що на нѣмъ не тяжить таке зъобовязанье.

Тая хибна и змѣстови цѣс. розпорядженя зъ р. 1788 не одповѣдаюча интерпретаціи гал. губерніи обовязувала въ Галичинѣ черезъ 36 лѣтъ въ неправну користь пропинаторѣвъ. До перва декретомъ канц. надв. зъ 27 липня 1824 ч. 19.162 усунудо правительство тую интер-

претацію постановляючи, що всѣмъ шинкарямъ вѣльно побирати напитки, зъ-ѣдки хочуть, зъ выимкою тыхъ, котрї зъобовязались выразно брати ихъ у управненого пропинатора и що въ случаю, коли-бъ що-до пытавѣ, чи таке зъобовязанье встнуе, заходивъ спѣръ, тягаръ доказу лежить на управненѣмъ пропинаторѣ а не на шинкаряхъ.

Не треба, здаєсь, додавати, що и тая постановова, котрою старалось австрійске правительство облегчити зависимость загалу, вытворену черезъ право пропинаціи, була безсилною супротивъ доминикальной юрисдикціонной власти управненоыхъ. Право осталось на письмѣ, а въ практицѣ мавъ доминикальный властитель, яко юрисдикціонный зверхникъ можливість ѳднѣти шинкареви каждой хвилѣ концесію шинкарску и тымъ приневолювавъ ѣго не користати зъ того права. Впрочемъ же и постановленье, вкладающе обовязокъ доказу на доминикального зверхника, не могло богато облегчити положеня шинкаря. Адже-жь той самъ доминикальный зверхникъ бувъ и судією въ власнѣй справѣ, а то само вже обезсилывало и найкористивѣйшї для стороны противной правнї постановы.

Періодъ доконституційный Австрїи ѳдзначаєсь що-до пропинаціонного пытаня именно тымъ, що всякї въ користь обтяженого населеня выданї приписы и постановы оставали майже правильно безсилными въ практицѣ и доводили хѣба лишь до того, що станъ фак-

тичний тревало стоявъ въ разячбѣ суперечно-сти зб станомъ правнымъ.

Хочь сила езекутивы абсолютной монархїи була безперечно велика, то ще бблша була сила доминикальной юрисдикціи, котра мовчки переходила до порядку надъ позитивными законными постановами и дальше робила свое, або що ббльше, маючи, якъ слѣдно зъ наведенихъ примѣровъ, за собою власти губерніяльнїи, ставила оппозицію законамъ и доводила до змѣны ихъ въ свою користь.

Супротивъ того хїба лишь историчне значенье можуть мати законодательнїи змаганя австрійского правительства, щобы облегчити долю обтяженихъ управненями плывучими зъ права пропинаціи. А доля та була справдѣ сумна и незавидна. Зверхнбсть, юрисдикційна сполучена въ однбїи особѣ зъ управненьемъ пропинаціинымъ, доводила пбдданихъ до економичной и моральной загибели. За для розповня сельского люду обдумувано средства, вынаходженб фортель. Въ коршмахъ давано нарочно якъ найдалше идучїи кредитъ або и накидано пбдданымъ горѣвку, а бдтакъ давала юрисдикційна зверхнбсть жидови-шинкареви помбчь и аенстенцію за-для стягненя подвбїною крейдкою порохованои цѣны поборгованихъ напиткбвъ. На все то вказують законодательнїи мѣры, якими старалось австрійске правительство ратувати пбдданихъ бдъ страшнои опѣки его матримонїяльныхъ зверхникбвъ, судїввъ и провбдникбвъ.

И такъ заборонено цѣсарскимъ патентомъ

зъ дня 24 цвѣтня 1783 шинкарямъ давати пань-скимъ пѣдданымъ горѣвку на кредитъ и по-становлено, що всѣ вѣрительности зъ титулу такого кредиту, перевысшаючі три золоті польскі, не можуть бути стягаными въ хо-сенъ шинкарѣвъ, а мають стягнутись и оберну-тись въ хосенъ т. зв. контрибуційныхъ пѣд-данчихъ касъ. Доминіямъ заборонено давати шинкарямъ помѣчь и асистенцію до стягана довгѣвъ. Шинкарямъ, котрі на conto креди-тованыхъ напнткѣвъ брали заставы, заборонено то пѣдъ карою не лишъ утраты заставѣвъ, але и заплаты подвѣйной высоты дотычнои пре-тенсіи. Патентомъ цѣс. зъ 7 мая 1789 заборо-нено жидамъ шинкувати горѣвку по селахъ.¹⁴⁾

¹⁴⁾ Continuatio edictorum et man- datorum universalium in regnis Gali- ciae et Lodomeriae a die 1 Januar. ad ult. Decemb. 1789 стр. 90. Patent, kraft welchen den Jüden alle Begünstigungen und Rechte der übrigen Unterthanen gewähret sind. — Въ томъ па- тентѣ читаемо мѣжь иншимъ: § 32. Nur allein solche Pachtungen, die mehr den Müßigang be- fördern, als zu nützlicher Emsigkeit aneifern, sol- len der Judenschaft so lang untersagt sein, bis Be- triebbarkeit und Fleiß in andern Gewerben bei derselben allgemeiner wird. Die Kreisämter haben darüber auf das sorgfältigste zu wachen und in Uebertretungsfällen den Juden, welcher eine Schank- pachtung hat, mit einer angemessenen Leibesstrafe zu belegen und von der Pachtung selbst abzu- schaffen; die Herrschaft aber, welche ihm dieselbe überlässt das erstemal zu der auf den halbjährigen Pachtbetrag festgesetzten Geldstrafe, das zweitemal zur Erlegung des ganzenjährlichen Pachtbetrages

Всѣ тѣ безперечно для добра подданныхъ дуже важнѣи законнѣи нормы не були — на жалъ — зновъ въ практицѣ переведенѣи, якнебудь на папери истнували ажъ до р. 1860, позаякъ донерва въ тѣмъ роцѣ за часѣвъ намѣстника Голуховского були постановы патентѣвъ зъ 24 цвѣтня 1783 — 7 мая 1789 выразно знесенѣи.

За цѣсаря Франця II. узнано зновъ выразно право пропинаціи въ Галичинѣ декретомъ канцеляріи надв. зъ 22 падолиста 1798 ч. 3670. Въ декретѣ тѣмъ читаемо постановленя: 1) що право продукованя и шинкованя напикѣвъ въ Галичинѣ прислугуе въ приватныхъ и духовныхъ добрахъ грунтовѣи зверхности (der Grundherrschaft); въ мѣстахъ королѣвскихъ загалови обывателѣвъ (dem Inbegriff der Bürgerschaft), а въ другихъ мѣстахъ и мѣсточкахъ прислугуе оно жителямъ о стѣлько, о скѣлько посѣдатель тыхъ мѣсть и мѣсточокъ здали на нихъ добровѣльно свое право за вынагородою або и безъ неи — и 2) що право удѣляти позволенье на предпринятье выробу горѣвки служитъ такожь мѣщевѣи зверхности, бо їи наилучше мусить бути вѣдомою можнѣсть удержаняся предприемця зъ тои галузи промыслу.

Исторія австрійского законодавства зъ початку теперѣшного столѣтя не богато записала законѣвъ и розпоряджень, котрѣ бы до-

anzuhalten, das drittemal aber dieselbe der Verwaltung ihrer Güter zu entsetzen.

тыкали мериторичнои стороны права пропинації — выдавані въ тѣмъ часѣ законні постановы въ тѣмъ предметѣ были або регулятивами, дотыкаючими формальной стороны той инстиуції або що найбѣльше ѳдносылись до означеня, котрѣ напитки суть предметомъ пропинаційного управненя.

Що-до послѣднего пытаня, то помывнаючи досыть численнѣ въ тѣмъ предметѣ выданѣ розпорядженя, можемо прыняти яко правило, що въ Австрїи, такъ якъ и въ Польци ѳдносылось право пропинації лишь до краевыхъ напитковъ, т. е. выроблюваныхъ зъ плодѣвъ власного краю.

До пропинаційныхъ напитковъ не належало нѣколи вино. Вправдѣ въ часѣ, коли Галичина перейшла пѣдъ панованье Австрїи и коли середъ пануючого загального розладя ѳбъемъ права пропинаційного розширено до дуже далекихъ границъ, присвоили собѣ были управненѣ такожь и выключне право вышняку вина, однакъ вже патентомъ зъ дня 16 червня 1786, о котрѣмъ згадували мы выше, знесено (§. 58) всякѣ оплаты, наложенѣ дворами пѣдъ назвою мыта, чопового або взагалѣ якою будь назвою на торговлю вина, якъ-не менше знесено право до складу вина, яке присвоили собѣ деякѣ властителѣ дѣбрѣ. Декретами же надворн. канц. зъ 3 червня 1819 ч. 16731¹⁵⁾ постановлено выразно, що вино не

¹⁵⁾ Prowincjonalny zbiór praw królestwa Galicyi i Lodomeryi. Lwów 1819. — Стор. 177.

належить до напйткѣвъ, обнятыхъ въ Галичинѣ правами пропинаціи.

Такъ само постановлено губерніальнымъ декретомъ зъ 24 цвѣтня 1795 ч. 10047, що право пропинаціи не дотыкає дробжджей, выварѣвъ и браги.

Въ р. 1811 выдано въ Австріи загалъну книгу законѣвъ обивательскихъ (кодексъ цивильный), котрой постанови обняли всѣ приватно-правнѣи ѣдносины, всѣ институціи приватного права. О правѣ пропинаціи нема въ тѣи книзѣ и найменшой згадки. Єсть то зновѣ одинъ зъ численнихъ доказѣвъ, що тогдѣшне законодавство не узнавало пропинаціи правомъ приватнымъ а лишѣ управненѣемъ публичнымъ, плывучимъ зъ доминикальной юрисдикціи. Що бѣльше, кодексъ цивильный стверджує то навѣтъ выразно въ § 1146. Въ параграфѣ тѣмъ сказано, що устроєви каждой провинціи и законамъ политичнымъ полишаєсь означєньє, якѣи ще другѣи, кромѣ поданныхъ въ тѣмъ кодексѣ, правнѣи ѣдношеня заходити можуть мѣжь ужитковымъ а головнымъ властителемъ землѣ, а спеціально якѣи суть взаимнѣи права и обвязки мѣжь властителами сель, а пѣддаными.

Кодексъ цивильный вказавъ выразно тою постановою, що всѣ тѣи ѣдношеня, котрѣи истнували тогдѣ мѣжь паномъ а пѣддаными а що до котрыхъ кодексъ цивильный нѣякихъ не мѣстять постановѣвъ, належать до обсягу нормъ публичного права, суть одже публично-правнымъ ѣдношеняи. Розумѣєсь отже и выходити ясно зъ того, що институціа пропина-

ців, яко необнята кодексомъ цивильнымъ, єсть институцією публично-правною и підпадає підъ тї нормы, якимъ підпадають въ загаль права публичні. Єсть то дуже важный моментъ зъ огляду на право австрійске. То выразне вказанье на публично-правный характеръ пропинаціи зъ становиска обовязуючого права австрійского мусить очевидно мати бдповѣдный впливъ на способъ знесеня, взглядно выкупна того права.

Въ р. 1820 увѣйшло право пропинаціи въ колізію зъ оголошенимъ підъ днемъ 8 грудня 1820 патентомъ о привилегіяхъ на новї вынайденя. Пѣсля постановъ того патенту, кождый, кому привилегію на вынайденье признало правительство, мавъ выключне право дотычну рѣчь продукувати. Чуткій и ненарушимости своихъ правъ дуже пильнуючї властители сель підняли сейчасъ пытанье, що буде тогдѣ, коли хтось не маючїй пропинаційныхъ управнень зробиць яке вынайденье въ броварництвѣ або горальництвѣ. Патентъ на то вынайденье дававъ-бы ему право выключной продукціи подѣбнымъ вынайденьемъ улѣпшеного напнтку, однакъ то нарушило-бы зновъ управнєня пропинаціи доминикальныхъ властителѣвъ и мѣсть. По довгихъ пересправахъ и по прихильнѣмъ припорученю справы галицкою губернією прихилилось въ кѣнци и центральне правительство на сторону права пропинаціи. Постановленьемъ цѣсарскимъ зъ 4 падолиста 1825, оголошенимъ декретомъ канц. надв. зъ 24 падолиста 1825 обмежено

законъ о привилегіяхъ о стѣлько, що не мѣгъ бнѣ нарушувати права пропинаціи. Значило то тѣлько, що привилегіи на вынайденя були въ обязѣ броварництва и горальництва можливѣ хѣба для самыхъ пропинаторѣвъ.

Тое постановленье спияв въ интересѣ пропинаціи розвитокъ промыслу и тымъ самымъ оно вже невѣдповѣдне и несправедливе, кромѣ того есть оно такожъ зовсѣмъ нельогичне, бо пѣдтягав пѣдъ объѣмъ пропинаціиныхъ управлень навѣтъ предметы ще не истнующѣи, будучѣи. Тымъ постановленьемъ пѣшло австрійске правительство дуже далеко въ хосенъ пропинаціи, було то розширенье ви объѣму, котре стало пропинаторамъ вповнѣ достаточнымъ еквивалентомъ за тѣи обмеженя, якѣ впровадило шо-до пропинаціи законодавство зъ часѣвъ Іосифа II.

А и обмеженя тѣи потратили вже були въ значнѣи части свое значенье. Пѣльги, якѣ старалось правительство подати пѣдданнымъ були, якъ мы то вже выказали, въ практицѣ зовсѣмъ безуспѣшний такъ, що станъ права пропинаціи и объѣмъ его управлень, якѣ фактично сновняли управленѣи, бувъ въ першѣи половинѣ того столѣтя майже такѣи самъ якѣи застала Австрія въ хвили прилученя до неѣи Галичины зъ пѣдъ Польщи.

Станъ такѣи тревавъ безъ змѣнѣи фактичныхъ и безъ важнѣишихъ реформъ зъ стороны законодавства ажъ до р. 1848. Рѣкъ той, владучи конецъ доминикальнѣи власти въ Га-

личинѣ, мусявъ дѣткнути и привязанї до неи права а мѣжь ними и право пропинаціи.

III.

Рѣкъ 1848. Пытанье пропинаціи на конститууючѣмъ Соймѣ у Вѣдни. Патентъ зъ 7 вересня 1848 и зъ 4 жовтня 1850.

Рѣкъ 1848 принѣсъ зъ собою знесенье власти доминикальной и всѣхъ пльвучихъ зъ неи правъ. Не пѣдидае нѣякому сумнѣвови, що до правъ тыхъ належало и право пропинаціи, котре такъ наведенї нами жерела права польского, якъ и цѣле австрійске законодавство передконституційной doby выразно клало въ кругъ тыхъ управнень, якї повнила шляхта въ силу свои юрисдикціи на пѣдставѣ свои доминикальной власти. Въ хвили, коли упала тая доминикальна власть, коли перестали истнувати всѣ обовязки давныхъ пѣдданныхъ супротивъ доминикальныхъ зверхникѣвъ, коли тї пѣдданї перестали бути пѣддаными и одержали повну и своимъ дотеперѣшнымъ доминикальнымъ зверхникамъ рѣвну особисту и маѣткову свободу — въ хвили той мусяло упасти и право пропинаціи, опираючи ся на обмеженю той свободы. Була то природна конечибѣсть, природна консеквенція радикальной змѣны всѣхъ майже публично-правныхъ ѣдносиць. яку переживали въ той добѣ всѣ краѣ Австрїи. И дѣйстно въ всѣхъ другихъ краяхъ Австрїи, де лишь истнували

управленя подббнї до нашого права про-
пинаціи, упали они рѣвночасно зъ упадкомъ
той системы, на котрѣй опирались, зъ упад-
комъ патримоніальныхъ ѳдносиць и вла-
сти доминикальной, зъ знесенемъ обмежень,
котрї тяжкими путами давили довгї вѣ-
ки особисту и економичну свободу пѳдда-
ныхъ.

Зъ пѳдъ той природной консеквенціи вы-
нято нашъ край. Помимо знесеня звязи пѳд-
даньства, панщины и другихъ повинностей и
обмежень пливучихъ зъ доминикальныхъ ѳд-
носиць мала пропинація и дальше истнувати
въ Галичинѣ, ажъ до унормованя sprawy ѳи
знесеня окремымъ закономъ. Таку норму въ
тѳмъ предметѣ поставивъ цѣсарскїй патентъ
зъ 4 жовтня 1850, хочъ вже два роки передъ
тымъ проклямувавъ патентъ зъ 7 вересня
1848, оголошений губерніальнымъ окружни-
комъ зъ 18 вересня 1848 ч. 69072, выразно
знесенье всѣхъ правъ пливучихъ зъ ѳдносиць
пѳдданьства и звѳльненье селянъ ѳдъ всѣхъ
тягарѳвъ становлячи при тѳмъ спеціально та-
кожъ знесенье пропинаційного примусу. (§. 11
того патенту постановлявъ „auch der Bier- und
Branntweinzwang mit den ihm anhaftenden Ver-
bindlichkeiten hat wegzufallen.“)¹⁶⁾

Супротивъ того не може не впасти въ
очи суперечнѳсть патенту зъ 4 жовтня 1850

¹⁶⁾ Provinzial Gesetzsammlung des König-
reich Galizien und Lodomerien für das Jahr 1848.
Стор. 317 и 88.

не лишь зъ цѣлыми тогдѣшними подѣями зъ 1848 до грунту змѣненымъ станомъ рѣчи, але и зъ писанымъ и конституційно выданымъ закономъ зъ 7 вересня 1848.

Щобы зрозумѣти докладно значенье того закона и его тенденцію зъ огляду на право пропинаціи а тымъ самымъ дѣйти до властивого значеня слѣвъ „Bier und Branntweinzwang hat wegzufallen“, належить хочь еъ короткости познакомитись зъ исторією тои постановы закона зъ 7 вересня 1848, котра одна може кинути на змыслъ тыхъ слѣвъ властиве свѣтло и выявити властиву цѣль законодателя.

А тов велить намъ дѣткнути одного зъ цѣкавыхъ епизодѣвъ зббраного въ р. 1848 у Вѣдни (а опѣсля въ Кромержи) конститууючого сойму.

Заразъ на першихъ засѣданяхъ конститууючого сойму, зббраного у Вѣдни въ лѣтѣ 1848 р., поставивъ бувъ пос. Кудлихъ внесенье а радше проєктъ закона зносячого всѣ права, плывучіи зъ звязи пѣдданьства и доминикальной власти. Надъ внесеньемъ тымъ дебатувавъ соймъ дуже довго бо ажъ кѣлька тыжднѣвъ. Середъ дебаты появилось богато внесень, котрѣ або доповняли або змѣняли въ дечѣмъ внесенье Кудлиха. Що до пытаня пропинаційного примусу (Bier- und Branntweinzwang) то вже при загальнѣй дебатѣ надъ знесеньемъ правъ плывучихъ зъ доминикальной зверхности, пѣдъялись численнѣи голосы, зачисляючіи тоє право до загалу управнень, котрѣ мали бути знесенѣ разомъ зъ звязею пѣдданьства.

Многі зъ найзнаменитшихъ тогдѣшнихъ мужѣвъ стану схарактеризовали то право яко плывуче прямо зъ пѣдданчого ѡдношеня. Такъ прим. говоривъ на 24-тѣмъ засѣданю конститующого сойму зъ 18. септя 1848 пос. Гавелька: „Was ist denn der Bier-Zwang? Ist das nicht Unterthänigkeit, nun so ist es der nächste Bruder der Unterthänigkeit. Um diesen Bierzwang aufzuheben, bedarf es doch keines weiteren Grundes!“¹⁷⁾

А пѣдъ тымъ прямусомъ розумѣвъ пос. Гавелька и его товаришѣ зъ вѣдньского сойму не лишъ саму можнѣсть приневолувати пѣдданныхъ до побираня пива взглядно горѣвки у управненьхъ але право пропинаціи въ загалѣ т. е. монополь продукціи и вышинку. Выходить то ясно зъ дальшихъ слѣвъ згаданой бесѣды пос. Гавельки, котрый выказавши якѣ кривды терпять пѣдданѣ ѡдъ того пропинаціиного примусу заявляе: „Dem ist nicht anders abzuhelfen als durch eine freie Concurrenz“. Тутъ вже очевидно бесѣда о правѣ пропинаціи, бо яко антитезу до „freie Concurrenz“ можна прияти лишъ монополично застережену выключнѣсть продукціи або вышинку т. е. тѣ управненья, котрѣ становлять властивый змѣсть права пропинаціи. Що на соймѣ конвистууючѣмъ у Вѣднѣ була бесѣда о правѣ пропинаціи, котре называно тамъ терминомъ „Bier-

¹⁷⁾ Verhandlungen des oesterreichischen Reichstages vom J. 1848 II Band. Стр. 607.

und Branntweinzwang“ слѣдуетъ и зъ бесѣдъ тыхъ послѣвъ, котрѣ боронили управяенныхъ. Такъ говоривъ прим. пос. Дильевскій на 23 засѣданю зъ 17. серпня 1848: „Ich muss noch besonders von Propination sprechen; hier heisst es Bierzwang... etc.“¹⁸⁾

Все то говорене було лишь intra parenthesin при нагодѣ дебаты надъ порѣшенемъ загального знесеня всѣхъ зъ доминикальной зверхности пльвучихъ правъ, до котрыхъ зачислювано, якъ бачимо, одноголосно право пропинаціи.

При кѣнци однакъ дебатъ надъ внесенемъ Кудлиха выступало пытанье пропинаціи въ формѣ самостѣйной и выкликало зъ огляду на формальне трактованье замѣшанину, котра причинилась справдѣ лишь до затемненя мериторичной его стороны.

На 35-тѣмъ засѣданю конститууючого сойму зъ дня 1 вересня 1848 поставивъ пос. Циммеръ внесенье, щобы примусъ пропинаційный разомъ зъ всѣми до него привязаными правами знести безплатно („der Bier- und Branntweinzwang hat mit den ihm anhaftenden Verbindlichkeiten ohne alle Entschädigung wegzufallen“).

Середъ палаты пѣднялись голоса, що справа та порѣшена вже загальными постановами помѣщеными въ внесеню Кудлиха т. е. знесенемъ всѣхъ правъ пльвучихъ зъ звязи пѣдданьства и естъ лишь непотрѣбнымъ детал-

¹⁸⁾ Тамъ-же стор. 595.

лизованьемъ тыхъ правъ. Вывязалась дебата надъ формальнымъ пытаньемъ, чи трактувати окремо то внесенє Циммера, чи уважати его супротивъ порѣшєныхъ вже загальныхъ постановъ внесеня Кудлиха безпредметовымъ.

Окремого трактованя тои справы жадавъ пос. д-ръ Иванъ Федоровичъ, дѣдичъ зъ Окна стаючи яко посолъ зъ мѣста (Тернополя) въ оборонѣ права пропинаціи. Тои самои гадки були пос. Шабель, Маєръ и Дильевскій. Большѣсть згодилась на то, щобы внесенє Циммера трактовано окремо и окремо пѣддано пѣдъ голосованье. Замѣтити належить, що цѣла дебата ишла въ страшнѣмъ непорядку, безъ звязи и логики. Змѣсть тои дебаты єсть подекуды навѣтъ незрозумѣлый; въ тѣмъ, що подає стенографичне справозданье¹⁹⁾ годѣ докладно зьорієнтуватись и добачити яку будь логику въ ходѣ дебаты. А найчуднѣйше вже то, що коли въ внесеню Циммера въ хвили поставленя єго читаємо слова „ohne alle Entschädigung“ (стор. 193 стенограму), то въ текстѣ внесеня пѣдданого пѣдъ глосованье (стор. 197 стенограму) тыхъ слѣвъ вже зовсѣмъ нема, якнебудь хѣдъ дебаты не поясняє зовсѣмъ, на якѣй пѣдставѣ слова тѣ выщучено.

Внесенє пѣдданє въ тѣй формѣ пѣдъ голосованье принявъ соймъ ббольшестєю голосѣвъ. Голосованье ѡдбулось середъ великого неспокою; сейчасъ по голосованю пѣднеслись

¹⁹⁾ Verhandlungen des oesterreichischen Reichstages nach der stenographischen Aufnahme. II. Band.

въ сали голосы недоволення и устных протесты. Сторонники права пропинаціи были недоволені такимъ наглымъ а рѣшучимъ полагожденіемъ пропинаціиного пытаня. Зъ цѣлон тогдѣшнои ситуаціи выходить, що все были переувѣдчені, що тутъ ходитъ о цѣле право пропинаціи т. е. выключнѣсть продукціи и вышинку а не о самъ примусъ пропинаціиный, супротивъ знесеня котрого нѣкто не мѣгъ-бы бувъ по прivityю внесень Кудлиха и слова пѣднести. Тымъ и толкуеъ оппозиціа и замѣшанина въ трактованю внаесеня Циммера и въ захованюся сойму вже по его порѣшеню.

Помимо, що внесенье Циммера перейшло значною бѣльшостею голосѣвъ, не дали защитники права пропинаціи за выграну. Заразъ на слѣдуючѣмъ засѣданю зъ 2 версеня 1848 посыпались супротивъ запавшого вже рѣшеня численні пивьменні протесты. Першій протестувавъ згаданный дѣръ Ив. Федоровичъ. Въ протестѣ своѣмъ застерѣгався бнѣ противъ такѣи интерпретаціи рѣшеня палаты, котра могла-бы пошкодити правамъ мѣсть и жадавъ докладнѣйшого поясненя, що має розумѣтись пѣдѣ „Bier- und Branntweinzwang“. Другі протесты, котрыхъ було ще три, пѣдносили головно то, що надъ внесеньемъ Циммера не переведено окремой дебаты, що полагоджено его наскорѣ, яко поправку до внесеня Кудлиха, коли тымчасомъ его предметъ бувъ самостѣйнымъ и яко такій вымагавъ самостѣйного трактованя. Зъ протестѣвъ тыхъ лишъ одинъ носивъ значнѣйше число пѣдписѣвъ, бо

ажь 93 (другій мавъ 13 а третій лишь 1), разъ однакъ показалося, що багато підписовъ було пофалшованихъ и деякі послы, якъ прим. Павль wyraзно піднесли въ палатѣ, що підписы ихъ не суть автентичні. Зъ галицкихъ послѣвъ підписали ті протесты, кромѣ Федоровича, котрый протестувавъ, такожъ самостійно — Краиньскій, Ярунтовскій, Тшецьскій, Льоншанъ, Замоискій, Билиньскій, Вершхлейскій, Бѣльецкій, Вѣнковскій, Дурбасевичъ,¹ Любомирскій, Мацьшкевичъ, Подльевскій, Дуньевичъ, Скшиньскій, Дильевскій, Добжаньскій (Добрянскій?), Махальскій, Кошовскій, Пѣньчиковскій, Железньскій, Конопка, Долянскій, Губицкій и Дѣдушицкій. Видно зъ того, що головно послы зъ Галичины и то властитель бѣльшихъ пасѣлостей Поляки стремѣли до уневаженя рѣшеня палаты, зносячого примусъ пропинаційный а властиво, якъ піднесли мы вже выше, идучого на знесенє цѣлого права пропинаціи.

На ті протесты внесли на заєданю сойму зъ 5 вересня 1848 послы Гавелька и товаришѣ и пос. Льгота довгѣ и основні контрпротесты.

Контрпротестъ Гавелька бувъ уложеный зъ кожного погляду знаменито. Онъ выказувавъ наглядно, що пропинаційный примусъ и все управленє мѣстяче-ся въ правѣ пропинаціи має свое выключне жерело въ звязи підданьства, піднясь дальше ті постановы Іосифа II, котрыми примусъ той знесено, такъ що властиво онъ правно вже не истнувавъ и це-

реконуючо доказувавъ, що порѣшене внесена Циммера наступило зовсѣмъ правильно и ѳдповѣдно регуляминови и формамъ парламентарнымъ.

Не менше ясно и переконуючо уложеный контрпротестъ Льготы выказувавъ передвсѣмъ безпѳдставнѳсть замѣтѳвъ пѳднесеныхъ въ протестахъ. Зъ великою докладностею перевѣвъ ѳнъ доказъ, що въ наслѣдокъ знесена пропинаційного примусу управненї не лишъ не стратять нѣчого, але и зыскають ще немало, позаякъ добрый продуктъ притягне консументѳвъ зъ всѣхъ сторѳнъ, котрї не звязанї примусомъ будуть теперь горнутись тамъ, де одержать лѣшїй продуктъ. Що-до жаданого однакъ управнеными ѳдшкодованя заявивъ пос. Льгота, що тутъ о нѣякѳмъ ѳдшкодованю не може бути и бесѣды, такъ само якъ еще непризнано нѣкому нѣякого ѳдшкодованя за знесенє цѣсаремъ Юсифомъ II особистон невольѣ. Тамъ не жадавъ нѣхто ѳдшкодованя, не можна отже жадати его и тутъ, бо и въ якїй спѳсѳбъ и пѳсля чого можна бы тутъ вымѣрити и оцѣнити шкоду?

Помимо протестѳвъ удержалось рѣшенє запавше що-до внесена Циммера и увѳйшло яко часть складова (§. 11) патенту зъ 7 вересня 1848.

Знаючи исторїю тои части повышего патенту не тяжко намъ теперь выяснити собѣ, яке значенє мали слова „Bier und Branntweinzwang wird aufgehoben“ и якъ погодити ихъ

зъ пѣзвѣйшою постановою патенту зъ 4 жовтня 1850 р.

Змѣсть наведеного нами выше въ цѣлости §. 11. цѣсарского патенту зъ 7. вересня 1848 р. може мати двояке значенье. Постановленье то може ѳдноситись або лишь до самого примусу т. є. обовязку пѳдданныхъ брати напитки лишь у своихъ панѳвъ и прислугуючѳй тымъ управненьемъ панамъ можности накидати имъ напитки — або до всѣхъ управнень мѣстячихъ-ся въ правѣ пропинаціи, до цѣлого того права. Въ першѳмъ случаю значило-бы, що згаданий патентъ зѣсь лишь самъ примусъ пропинаціиный, въ другѳмъ, що зѣсь цѣле право пропинаціи.

Представлений нами въ короткости змѣсть дебатъ конститууючого сойму, а неменше и цѣла попередна исторія права пропинаціи въ Австріи велить намъ въ згаданѳй постановѣ патенту зъ 7. вересня 1848, добачати можливість лишь другою интерпретацію т. є. що постановова тая проклямувала знесенье цѣлого права пропинаціи зъ всѣми пливучими зъ него управненями.

Примусъ пропинаціиный бувъ ачейже въ Австріи давно вже знесений. Наведеніи нами и розѳбраніи близше патенты зъ р. 1786 и 1788 якъ зъ одной стороны санкціонували истнованье права пропинаціи, такъ зъ другою выразно заборонили приневолювати пѳдданныхъ, щобы брали напитки лишь у своихъ панѳвъ — якій отже бувъ-бы змысль другій разъ вытягати пѳдъ широкіи дебаты и постановляти то, що

вже разъ було виразно и рѣшучо постановлене?

Примусь пропинаційный, яко такій не мѡгъ-бы бувъ выкликати тѡлько протестѡвъ и такой оппозиціи. Адже-жь було то рѣчею очевидною и ясною, що зъ знесенемъ звязи пѡдданства и примусь пропинаційный мусѣвъ ѡдпасти и управненій, котрїи зъ знесенемъ звязи пѡдданства утратили далеко важнѣйшіи права не були-бы певно тутъ такъ боронились, коли-бъ вшло лишъ о самъ примусь. Ишло тутъ отже очевидно о право ширшого значеня, бѡльшой ваги, а именно о цѣле право пропинаціи.

Выходить то въ кѡнци ясно зъ дебатъ въ конститууючѡмъ соймѣ, зъ слѡвъ ужитыхъ въ промовахъ бесѣдникѡвъ. Мы выказали вже выше, що на соймѣ говорено про вѡльну конкуренцію продуцентѡвъ яко про антитезу стану, котрый намѣрено усунути, говорено о утратѣ доходѡвъ, котрїи не зъ самого примусу плыли, представлявано принятье внесеня, яко руину управненихъ.

Все то єсть яснымъ доказомъ, що внесенье то мало на цѣли знесенье цѣлого права пропинаціи и що §. 11. патенту зъ 7. вересня 1848 проклямувавъ фактично то знесенье.

Наилучшимъ однакъ и найяснѣйшимъ доказомъ того єсть заявленье, яке вышло ѡдъ самого правительства въ р. 1866, а пѡсля котрого право пропинаціи патентомъ зъ 7 вересня 1848 дѣйствио було знесене.

Именно на 37 засѣданю третей сесіи га-

лицкого сейму дня 23 лютого 1866 р. заявивъ комисарь правительства въ ѳдповѣди посламъ-шляхтичамъ закидаючымъ, що правительство стремить до знищеня права пропинаціи, що въ роцѣ 1848 рѳвночасно зъ оголошеньемъ патенту зъ 7. вересня, котрымъ въ §. 11. знесено примусъ до побирания пива и горѳвки, надѳйшовъ до Галичины декретъ министерскій, въ котрѳмъ оречено зъ покликаньемъ ся на той патентъ выразно знесенье права пропинаціи въ Галичинѣ и поручено въ тѳй цѣли поробити ѳдповѣднѣ кроки.²⁰⁾

„Tylko oględności i sumiennosci ówczesnych rządów — говоривъ дальше правительственный комисарь — ma nasz kraj podziękować, że orzeczenie tego dekretu nie przyszło do wykonania, inaczej bowiem byśmy dziś nad tym prawem już nie rozprawiali.“

А на слѣдуючѳмъ засѣданю заявлявъ той самъ комисарь правительства, що власне заходамъ кравого правительства Галичины подякувати належить, що рескрипту, котрый велѣвъ перевести знесенье права пропинаціи въ Галичинѣ, не вышовнено въ практицѣ²¹⁾.

Выразнѣ тѣ заявленя правительства не полишають нѣякого сумнѣву, що право пропинаціи въ Галичинѣ знесене було фактично закономъ выданнымъ въ

²⁰⁾ Stenograficzne sprawozdanie z trzeciej sesyi sejmu kraj. Tomъ I. стор. 738.

²¹⁾ тамъ-же стор. 767.

конституційнѣй дорозѣ, и що лишъ взгляды „ogłędności“ краёвого правительства зъушили выповненье того закона.

Тымъ взглядамъ и тымъ впливамъ, які интересовані посредствомъ краёвого правительства могли въ тѣй справѣ мати на хѣдъ законодавства, завдячити належить очевидно и то, що абсолютне правительство 50-тыхъ рокѣвъ не уважало ѡдповѣднымъ вязатись конституційнымъ закономъ а въ патентѣ зъ 4 жовтня р. 1850 представило рѣчь зовсѣмъ ѡдмѣнно постановляючи, що право пропинаціи доперва унормоване має бути окремыми законами т. е. законами, котрі має порѣшити соймъ краёвый.

Ѳдношенье тыхъ двохъ патентѣвъ до себе кидае ярке свѣтло не лишъ на исторію пытаня пропинаційного въ Галичинѣ, але и на цѣлу тогдѣшню исторію законодавства въ Австріи. Ёсть то поява на каждый способъ вельми интересна, котрой рѣвну ледво еи ѡднайшли-бы мы въ новѣйшихъ законодавствахъ другихъ державъ Европы.

Право пропинаціи не лишъ було знесене рѣшеньемъ конституующого сойму, але було знесене бесплатно.

Выходить то выразно зъ слѣвъ §. 5 патенту зъ 7 вересня 1848, пѣсля котрого всѣ права выплываючи зъ доминикальной зверхности мали бути знесені безъ вынагороды управненихъ („Für alle aus dem persönlichen Unterthansverbande, aus dem Schutzverhältnisse, aus dem obrigkeitlichen Jurisdictionrechte und

aus der Dorfherrlichkeit entspringenden Rechte und Bezüge kann keine Entschädigung gefordert werden“). На то вказує також первісна стилізація внесена пос. Циммера в в'єденськомъ соймѣ.

Рѣшенне §. 11 патенту зъ 7 вересня 1848 утратило, якъ сказано, своє значенне супротивъ постановъ патенту зъ 4 жовтня 1850 р. Одъ той пори входить питання пропанаційне зновъ в нову фазу а цѣла законодательна акція дотыкаюча того питання переходить на галицкій соймъ краєвий.

IV.

Право пропанації на соймѣ краєвомъ одъ р. 1865—1874.

Часъ мѣжъ р. 1850 а 1865 перейшовъ безъ важнѣйшихъ змѣнъ що-до права пропанації в нашомъ краю. Исторія законодавства зъ того часу записала лишъ кѣлька розпоряджень дотыкаючихъ того права, однакъ не впливаючихъ на его истоту або объемъ. Тутъ запримѣтити можна бы хіба то, що виданий в р. 1859 законъ промисловый выразно застерѣгъ ненарушимѣсть права пропанації, доки оно треває и вынявъ промисль горѣвчаний и броварничій зъ пѣдъ своихъ нормъ.

Доперва зъ ѓтвореньемъ в Галичинѣ сойму краєвого выступає питання пропанаційне зновъ на широку арену дебатъ и законодательныхъ трудѣвъ краєвого сойму. Управ-

нені з'умѣли при помочи сприяючої имъ ординаціи выборчої здобути собѣ бѣдъ разу перевагу въ соймѣ и користаючи зъ того, підносити питання дотыкаючі ихъ найближшихъ интересѣвъ. Спеціально що-до пропинаційного питання заговорили они тутъ зовсѣмъ инакше, якъ на конститууючѣмъ соймѣ зъ р. 1848 у Вѣдні.

Маючи за собою патентъ зъ 6 жовтня р. 1850, маючи запевнену перевагу голосѣвъ въ соймѣ и прихильнѣсть краюого правительства управнені оголосили теперъ пропинацію смѣло своимъ неоспоримымъ и ненарушимымъ приватнымъ правомъ, интегральною частею дѣбрь земскихъ, становлячою предметъ права власности и почали всѣми силами заходитись коло збереженя и утриваленя того права въ найширшихъ границяхъ. На тѣмъ становищи перетривали управнені ажъ по нинѣшній часы.

Одъ часу, коли справа пропинаціи перейшла пѣдъ законодательну компетенцію краюого сойму не було вже и згадки про знесенє, а лишъ про выкупно того права, про повне бѣшкодованє управненихъ. Навѣтъ рускій послы, котрї выступали противъ наданю пропинаціи приватно правного характеру, годились вѣ на повне бѣшкодованє, а лишъ деякі послы селяне ведені впрѣчѣмъ бѣльше природнымъ зрозумѣнємъ справы, якъ знанємъ еи исторїи въ австрійскѣмъ законодавствѣ важились зъ початку пѣдносити жаданє (о чѣмъ низше) безплатного знесеня права пропинаціи.

Въ галицкѣмъ соймѣ порушено першій разъ право пропинаціи на 11-тѣмъ засѣданю третей сесіи дня 14 грудня 1865 ²²⁾).

На тѣмъ засѣданю поставивъ пос. Жукъ-Скаршевскій внесенє поперте самими польскими послами, въ котрѣмъ пѣдносячи, що власти администраційнї удѣляютъ декуды и неуправненымъ до пропинаціи особамъ концесіи на вышинкѣ т. зв. солодкихъ напитокѣвъ спиритусовыхъ, або на продаванє ихъ въ фляшкахъ и що тымъ способомъ пѣдкочують добре набуते и на правнѣмъ титулѣ оперте право управненыхъ, жадавъ выбраня спеціальной комисіи за-для ревизіи законѣвъ, ѡдносячихъ-ся до права пропинаціи, а тымчасомъ завѣзваня правительства, чтобы повздержало удѣлюванє всѣхъ новыхъ консензѣвъ на вышинкѣ солодкихъ спиритусовыхъ напитокѣвъ. Внесенє свое попиравъ пос. Жукъ-Скаршевскій на историчнѣй манувшости права пропинаціи въ Польщи и на наведеныхъ нами попередно постановахъ австрійского законодавства, узнаючихъ истнованє того права. Внесенє принято и приступлено на засѣданю зъ дня 30 грудня 1865 до выбору комисіи пропинаційной.

При выборѣ той комисіи здержалась переважна часть рускихъ послѣвъ, а именно: Андрейчукъ, Демкѣвъ, Дзеровичъ, Дволинскій,

²²⁾ Stenograficzne sprawozdanie z trzeciej sesyi sejmu krajowego w r. 1865—66. Томъ I. стор. 127.

Грицакъ, Ковбасюкъ, Курыловичъ, митрополитъ Литвиновичъ, Лавриновичъ, Лапичакъ, Лепкалюкъ, Лозиньскій, Малиновскій, Наумовичъ, Петрушевичъ, Полевый, Процакъ, Шведзицкій, Старухъ, Загоройко и Запаринюкъ остентаційно ъдъ голосованя. Такъ лишь самыи майже польскими голосами выбрано комісію протинаційну, въ котрой складъ увѣйшли послы: Краиньскій, Жукъ Скаршевскій, Гнѣвошь, Закшевскій и Адамъ Потоцкій (пос. Лавровскій не принявъ выбору).

Выбрана комісія предложила на засѣданню зъ 23 лютого 1866 р. меморіалъ въ справѣ пропинаційнѣй, въ котрѣмъ выказувала историчну пѣдставу права пропинаціи и жадала, щобы власти правительства не давали дальше концесій на вышивнокъ солодкихъ спиритуюзѣвъ и взагалѣ на такіи роды промыслу въ тѣмъ напрямѣ, котріи могли бы обмежити право пропинаціи.

Надъ меморіаломъ тымъ розпочались дебати. Рускій послы, якъ Борысѣкевичъ, Качала и Демкѣвъ годились на охорону права пропинаціи, однакъ жадали рѣвночасно скорого предложеня закона о выкупнѣй пропинаціи, а тымчасомъ обмеженя по селахъ числа шинкѣвъ ѡдповѣдно до числа населеня. Пос. Старухъ покликався на знесенѣе паньщины и вносивъ зъ-ѡдси, що пропинація рѣвночасно мусѣла бути знесеною, жадавъ отже бесплатного ви знесеня.

Зъ польскои стороны стрѣтили выводы рускихъ послѣвъ горячу полемику. Польскіи

послы стояли при поглядѣ, що пропинація єсть частею власности ґрунтової и закидали правительству, що хоче знищити єи. Тѣ закиды выкликали заявленье комисаря правительства що-до знесеня права пропинаціи вже въ р. 1848, о котрѣмъ згадували мы въ попереднѣмъ уступѣ.

Вкѣдци порѣшивъ соймъ при голосованю надъ поодинокими точками меморіалу комисіи завѣзвати правительство: 1) щобы ажъ до маючого наступити по мысли постановы патенту зъ 7 жовтня 1850 р. выкупна права пропинаціи цѣлѣсть того права була шанована и обезпечена ѳдновѣдными розпорядженями; 2) щобы консензы на вышинки солодкихъ горѣвокъ дальше не були выдавані, а вже выдані щобы цѣфнено и 3) щобы рѣвночасно выдано розпорядженье, обмежающе по селахъ число шинкѣвъ ѳдновѣдно до числа сельсого населеня.

Внесенье пос. Борысѣкевича, щобы якъ найскорше предложено законъ о выкупнѣ права пропинаціи и щобы на кождыхъ 800 душъ сельсого населеня мѣгъ бути найбѣльше лишь одинъ шинокъ, ѳдкинувъ соймъ.

На тѣй самѣй сесіи выступивъ гр. Адамъ Потоцкій зъ внесеньемъ о выкупнѣ права пропинаціи. Було то перше внесенье поставлене въ гал. соймъ и дотыкающе выкупна пропинаціи. Пос. Ад. Потоцкій виѣсъ на засѣданю зъ дня 27 марта 1866²³⁾, щобы соймъ припору-

²³⁾ Stenogr. sprawozdania z trzeciej sesyi Sejmu kraj. Томъ II, стор. 1406.

чивъ Выдѣлови краевому виробити проєктъ до закона о выкупнѣ права пропинаціи, становлячого власнѣсть приватну и предложити той проєктъ на будучѣй соймовѣй каденціи.

Внесенє то принято и ѡдповѣдно до него предложивъ выдѣлъ краевый на засѣданю зъ 6 груд. 1866 сировозданє що-до выкупна права пропинаціи въ Галичинѣ. Сировозданє то поперте було довгимъ выводомъ, въ котрѣмъ референтъ Выдѣлу краевого (д-ръ М. Кабатъ) старався выказати приватно-правный характеръ той институціи.

Проєктъ Выдѣлу краевого зносивъ выключнѣсть продукціи у всѣхъ управненыхъ, а выключнѣсть вышинку лишавъ мѣстамъ въ до-теперѣшныхъ гранвцяхъ.

За знесену выключнѣсть продукціи и вышинку признававъ проєктъ управненымъ повну вынагороду. Мѣста мали дѣстати тую вынагороду лишъ за утрачену выключнѣсть продукціи а лежала она въ оплатѣ за напитки, всѣ другіи управненіи мали дѣстати єи такъ за знесену выключнѣсть продукціи, якъ и вышинку и то въ формѣ капиталу рѣвного 20-разовому рѣчному чистому доходови зъ вышинку, обчисленому пересѣчно за часъ ѡдъ 1863 до 1865 р.

Право пропинаціи мавъ пѣсля проєкту Выдѣлу краевого переняти въ цѣлости край и оплатити за то управненымъ припадающе имъ ѡдшкодованє готѣвкой, збранаю зъ доходѣвъ, якіи пропинація мала приносити краєви. Перевести цѣлу справу мавъ Выдѣлъ

краевый при помочи маючої нимъ установи-
тись центральною комисію пропинаційною.²⁴⁾

Внесенє то заинавгуровало акцію зако-
нодательну галицкѣго сойму краєвого въ цѣли
выкупна права пропинаціи, супротивъ чого
управненіи почали придумувати надъ способа-
ми и формами выкупна, котріи принесли-бы
имъ наибѣльше користи.

Результатомъ було, що кромѣ проекту
Видѣлу краєвого появились ще на той самѣй
сесіи 1866 р. чотири иншіи проекты, стремя-
чіи до знесеня права пропинаціи.

На 9 засѣданю той сесіи зъ дня 1 груд-
ня 1866 поставивъ пос. Губицкій внесенє,
щобы выкупити право пропинаціи а рѣвно-
часно заснувати въ цѣли переведеня того зне-
сеня банкъ краевый яко добровѣльне това-
риство пропинаційныхъ властителѣвъ за ихъ
спѣльною гарантією.²⁵⁾ Банкъ той мавъ пере-
вести оцѣненє вартости права пропинаціи и
выплатити властителямъ 5⁰/₀-выми листами
заставными (т. зв. пропинаційными) капиталъ
рѣвнаючий-ся 20-разовому доходуви зъ права
пропинаціи въ р. 1866. Листы пропинаційный
мали амортизуватись въ протягу 36¹/₂ лѣтъ.
Право пропинаціи мало пѣсля того проекту пе-
рейти на громады а то въ той способѣ,
що громады мали сплатити банкови краєвому
ратами тую суму, котру той банкъ заплативъ

²⁴⁾ Allegata sprawozd. sejm. z r. 1866 Nr. V.

²⁵⁾ Stenograficzne sprawozdanie sejm. kraj. z r. 1866. Стр. 74 и сл.

управненымъ. Переходъ права пропинаціи на громады мавъ наступити заразъ, а бдшкодованье плачене банкомъ въ хосень управненихъ мало дотыкати не выключности продукціи, котра зносилаь бесплатно а выключности вышинку. Раты одъ громадъ екзеквувати мавъ банкъ при помочи властей политичныхъ въ способъ екзекуціи податкѡвъ.

Внесенье то бдослано до комисіи пропинаціиной, а по нѣмъ посыпались въ тѡмъ предметѣ зъ вѣхъ сторѡнъ дальшія рѡзпороднѣи внесеня и проѣкты.

На засѣданю зъ 4 грудня 1866²⁶⁾ вѣсь пос. Голѣвскій провѣкъ о выкупнѣ права пропинаціи подѡбный зъ формальной стороны до провѣкту пос. Губицкого а рѡзничій-ся одъ него тымъ, що емисіи 5% листѡвъ пропинаціиныхъ мавъ обняти не окремый банкъ, а самъ выдѣль краевый и що черезъ цѣлый часъ вызначеный до амортизаціи листѡвъ (36 лѣтъ) мало право пропинаціи въ кождѡй мѣсецевости арендуватись найвысшому оферентови а дохѡдъ зъ чиншѡвъ аренды мавъ становити амортизаціиный фондъ длл листѡвъ пропинаціиныхъ. Можливый недобѡръ въ тѡмъ фондѣ мали понести по половинѣ управненыи и громада. Такожъ рѡзвився провѣкъ пос. Голѣвского одъ провѣкту пос. Губицкого ще и въ тѡй важнѡй точцѣ, що коли другій зносивъ бдплатно лишъ выключнѡсть вышинку а не и выключнѡсть продукціи, то проѣкъ пос. Голѣ-

²⁶⁾ тамъ-же стор. 88 и сл.

эвскаго ёдносивъ ёдплату такожь и до знесеня выключности продукціи. Внескодатель оправдувавъ то оглядомъ на мѣста, котрымъ выключнётъ продукціи несе великій доходы.

На засѣданю зъ дня 10 грудня²⁷⁾ поставивъ пос. Дѣпчиньскій внесевье, щобы зъ днемъ 31 грудня 1867 знести пропинацію въ цѣлёмъ краю за заплатою цѣлого ёдшкодованя управненымъ зъ фонду, котрый мае зложити цѣлый край въ формѣ консумційного податку ёдъ напитокѡвъ. Способу переведеня сплаты не подававъ внескодатель.

Вѣѣнци на засѣданю зъ дня 19 грудня 1866²⁸⁾ представивъ соймови пос. Венжикъ ще одинъ проектъ знесеня права пропинаціи. Проектъ той зносивъ выключнётъ продукціи и вышивку признаючи и за одно и за друге ёдшкодованье управненымъ, пёдъ тымъ остатнымъ однакъ взглядомъ поставивъ рѣшучу рёзницю мѣжь мѣстами а другими управнеными. Мѣста мали одержати свое ёдшкодованье въ оплатахъ ёдъ напитокѡвъ впроваджуваныхъ до мѣсть або выроблюваныхъ и консумованыхъ въ нихъ. Мѣста отже не мали одержати за пропинацію нѣякихъ капиталѡвъ а лишь право до побираеня згаданныхъ оплатъ. Другій управненій мали одержати капиталъ выносячій 20 разовый пересѣчный доходъ зъ проинаціи въ трохъ послѣднихъ лѣтахъ, на котрый капиталъ мавъ Выдѣлъ краевый кож-

²⁷⁾ тамъ-же стор. 166.

²⁸⁾ Тамъ-же стор. 202 и сл.

дому управненому выдати безпроцентову облигацію, звучачу на маестокъ табулярный або на дотеперѣшный пропинаційный округъ и выставлену на цѣлу суму маючого припасти яко вынагорода капиталу. Въ цѣлѣмъ протягу часу ѡдъ установленя высоты капиталѡвъ выкупна ажь до фактичного скѡченя цѣлого выкупна, мали всѣ управненіи мати надану собѣ концесію выключного вышинку пропинаційныхъ напитокѡвъ въ цѣлѣмъ своѣмъ давнѣйшѣмъ пропинаційномъ округѣ, за котру концесію мали они черезъ цѣлый той часъ платити рѣчно 1% признаного капиталу выкупна, а кромѣ того на кошты переведеня выкупу пропинаціи 1% ѡдъ рѣчного доходу зъ вышинку напитокѡвъ. Тѣ 1%-овіи оплаты мали становити фондъ индемнизацийный для тыхъ облигацій, котрыми мало бути выкуплене право пропинаціи у всѣхъ управненыхъ кромѣ мѣстъ. По цѣлковитѣмъ выкупнѣ права пропинаціи мали погасати выданіи концесіи.

То бувъ проектъ пос. Венжика, котрый разомъ зъ попередными ѡдослано до комисіи пропинаційной.

Такимъ способомъ стоявъ соймъ супротивъ пяти проектѡвъ выкупна права пропинаціи, зъ котрыхъ одинъ стремѣвъ до перенесеня права пропинаціи на край, два на громады, а два проекты ишли на то, щобы управненя пропинаційніи зрѡбити свободнымъ нѣкому не застереженнымъ промысломъ.

При кѡнци сесіи соймовои зъ р. 1866 порѣшивъ соймъ на внесенє пос. Сангушка ѡд-

дати всѣ тѣ внесеня Выдѣлови краюому зъ припорученъемъ выробити на ихъ пѣдставѣ новыи проектъ выкупна права пропинаціи и предложити его на слѣдуючѣи сесіи соймовѣи.

Выдѣль крайовый не вывязався зовсѣмъ докладно зъ тои на него вложенои задачи, бо мѣсто одного ждавъ ажъ два роки, закимъ предложивъ свое справозданье соймови. Такимъ способомъ на сесіи соймовѣи зъ р. 1867 не було про право пропинаціи нѣякои згадки.

Въ р. 1868 предложивъ Выдѣль крайовый на другѣмъ засѣданю сойму зъ дня 24 серпня 1868²⁹⁾ проектъ закона о выкупнѣ права пропинаціи и о поступованю судовѣмъ взглядомъ признаня капитала вымѣреного за выкупно права пропинаціи.

Пѣсля проекту Выдѣлу крайового мало бути выкуплене цѣле право пропинаціи т. е. такъ право продукціи якъ и вышинку. Цѣною выкупна мавъ бути 20-разовый рѣчний чистый дохѣдъ зъ вышинку взятый пересѣчно за лѣта 1863—1865 по ѣдтрученю однакъ пересѣчнои сумы рѣчного податку доходового зъ додатками, оплачуваного ѣдъ правъ вышинку. Проектована давнѣйше рѣзниця мѣжь мѣстами а другими управнеными ѣдпала въ тѣмъ проектѣ — по выкупнѣ мало право продукціи пропинаціиныхъ напиткѣвъ стати предметомъ вѣльного промыслу, а выключне

²⁹⁾ Stenograficzne sprawozdanie drugiego periody drugiej sesyi Sejmu krajowego w r. 1868 стор. 10.

право вышинку перейти на край. Право вышинку мало перейти на край рѣвночасно зъ оголошеньемъ закона о выкупнѣ, але фактично ѡдданымъ мало бути то право краєви ажъ по выплатѣ управненымъ ѡдшкодованя, котре мало управненымъ выплатитись найдалше до 40 лѣтъ по оголошеню закона. Фондъ на выплату управненымъ ѡдшкодованя мавъ утворитись въ той способѣ, що кождый зъ дотеперѣшныхъ управненыхъ мавъ платити до того фонду щорѣчно ѡдъ дня оголошеня закона ажъ до дня фактичного ѡдданя права вышинку краєви 1⁰/₀ каниталу ѡдшкодованя, а кромѣ того мали впливати до того фонду ажъ до хвилѣ повного заспокоєня управненыхъ всѣ доходы зъ права вышинку, перейшовшого въ посѣданье краю. На точцѣ утвореня фонду за-для сплаты управненыхъ бувъ отже проектъ Выдѣлу краєвого дуже зближенный до поданого нами попередно проекту пос. Венжика. Сплата управненыхъ мала розпочатись въ рѣкъ по оголошеню закона и ѡдбуватись щорѣчно въ мѣру засобѣвъ и то готѣвкою. Цѣлымъ переведеньемъ выкупна мавъ занятись Выдѣлъ краєвый при помочи центральной комисіи и установленныхъ повѣтовыхъ органѣвъ.³⁰⁾

Рѣвночасно предложивъ Выдѣлъ краєвый соймови ѡдповѣдно до внесеня пос. Жука-Скаршевского поставленого ще въ р. 1865, о котрѣмъ згадували мы на своѣмъ мѣсци,

³⁰⁾ Allegata do sprawozdań sejm. z r. 1868 N. IV.

проектъ закона о урегулюваню права пропинаціи що-до вышинку горячихъ напиткѣвъ, въ котрѣмъ застерѣгъ и скрѣпивъ всѣ управненія доминикальныхъ зверхникѣвъ прислугуючій имъ що до права пропинаціи. Такъ отже соймъ галицкій одною рукою нѣбы то зносивъ пропинацію, а другою скрѣплявъ тымчасомъ становище управненыхъ.

Оба тѣ проекты ѳдослано до выбраною соймомъ и складаючои-ся зъ 9 членѣвъ комисіи пропинаціинои. Комисія та однакъ мѣсто рѣшенія що-до тыхъ проектѣвъ заявила передъ соймомъ, що не почуваеть въ силахъ полагодитись зъ такъ многоважною и ѳбъемистою справою и для того внесла проектъ закона, пѣсля котрого комисія пропинаційна мала бути тревалою и урядувати помимо замкненя сойму. Проектъ той однакъ не устоявся, а такъ само не устоялось внесенє пос. Павликова, чтобы справу тую ѳдослати до Выдѣлу кравого, а перейшло внесенє пос. Зыбликевича, чтобы Выдѣлъ кравый выбравъ для справы выкупна права пропинаціи окрему позасоймову комисію, зложеноу зъ послѣвъ и непослѣвъ и чтобы предложивъ опинію тои комисіи разомъ зъ проектомъ остаточного полагодженя справы пропинаціинои на найблишѣй сесіи соймовѣй.

Въ р. 1869 предложивъ Выдѣлъ кравый соймови на засѣданю зъ дня 21 вересня новыи проектъ выкупна права пропинаціи. Пѣсля того проекту мало выключне право

вышинку перейти на край, а право продукціи стати предметомъ вѣльного промыслу. Вынагорода управненьхъ мала сымъ разомъ выносити лишъ 13 разовой чистый рѣчный дохѣдъ зъ вышинку, за пѣдставу обчисленя котрого мавъ бути принятый дохѣдъ, котрый служивъ до вымѣреня податку ѡдъ того права. Выплата вынагороды мала наступити въ 7%-выхъ облигаціяхъ, амортизующихся въ протягу 35 лѣтъ. По означеню сумъ выкупна мала пропинація въ протягу трохъ лѣтъ перейти на край, котрый мавъ еи выкупувати або черезъ удѣлюванье за оплатою консенсѡвъ, або черезъ выарендованье, а дохѣдъ зъ аренды взглядно зъ оплатъ за консензы мавъ утворити фондъ пропинаціиный, зъ котрого мали амортизуватись облигаціи выданіи управненьмъ. Цѣлу справу выкупна мавъ пѣсля того проекту перевести выдѣль краевый. Проектъ той Выдѣлу краевого ѡдослано до пропинаціиной комисіи, котра ще въ тѣмъ самѡмъ роцѣ предложила зъ него справозданье, сполучене зъ поставленьемъ нового проекту выкупна права пропинаціи. Головніи точки того проекту лежали въ тѣмъ, що пѣсля него не лишъ право выробу напиткѡвъ, але и право вышинку мало стати предметомъ концессионованого въ хосенъ краю оподаткованого промыслу. Выкупно управненьхъ мало наступити при помѡчи емисіи 7%-выхъ облигаціи, заосмотреныхъ въ безпеченство пупилярне, и обезпеченыхъ гарантією краю. Пере-

вести выкупно мавъ и пѣсля того проекту Выдѣль краевый.

Закимъ комисія пропинаційна предложила соймови то свое справозданье, зайшовъ въ соймъ фактъ, котрый въ исторіи соймового трактованя пропинаційного пытаня дуже замѣтне займае мѣсце а рѣвночасно кидаетъ характеристичне свѣтло на тогдѣшній соймовій ѡдносины. Въ справѣ пропинаційноѣ забрали голосъ послы селяне, зъ котрыхъ черезъ чотири роки нѣхто не ѡдзывався въ тѣй справѣ. Послы-селяне станули тутъ разомъ солидарно безъ огляду на народнѣсть. Русины и Мазуры пѣдписуючи внесенье пос. Вольного, въ котрѣмъ пригадавши, що пропинація знесеню зѣстала вже патентомъ зъ 9 вересня 1848, зносячимъ звязъ пѣдданьства и всѣ зъ неи плывучіи повинности, жадали ѡдобраня управненымъ монополю продукціи и вышinky безплатно и зорѣшеня, що право то має стати вѣльнымъ и кождому доступнымъ промысломъ обтяженнымъ лишъ податками на цѣли громадскіи. Внесенье пос. Вольного пѣдписало 27 послѣвъ-селянъ а нѣхто зъ послѣвъ належачихъ до интеллигенціи. Навѣтъ зъ рускихъ послѣвъ неселянъ, котріи стояли въ завзятоѣ оппозиціи супротивъ тогдѣшней соймовей бѣльшости, не пѣдписавъ нѣхто того внесеня. Була то дуже замѣтна поява природной звязи послѣвъ ворожихъ собѣ народностей на пѣдставѣ спѣльного экономичного и клясового интересу, була то може навѣтъ и не зовсѣмъ свѣдома засновина хлопецкого клубу, котрый певно бувъ-бы

виробився въ нашѣмъ соймѣ, коли бы рускіи и польскіи мужики и въ слѣдующихъ сесіяхъ були увѣшли въ складъ его и коли-бъ не выперла ихъ була пѣзнѣйше кастова политика нашої суспѣльной ерархіи.

Внесенєе пос. Вольного выкликало въ соймѣ страшнѣи кряки и взагалѣ дуже велике враженєе. То школа комунизму — закричали польскіи послы и внесенєе то, розумѣсь, ѳдкинено значною бѣльшостею.

Однакъ и внесенєе пропинаціиной коми-
си не зустрѣла бѣльшбєтє соймава дуже при-
хильно. Представителямъ управнєныхъ не спо-
добалось особливо то, що комисиѣ хотѣла зѣ
пропинаціиныхъ доходѣвъ узбирати фондъ на
выкупно пропинаціи и що приймала въ обчи-
слєню доходу обтяженєе скапитализованого
податку. „Що то — кричавъ звѣстный графъ
Льешокъ Борковскіи — то мы маємъ выкупити
пропинацію у себе самыхъ нашими влас-
ными грѣшми? А впрочѣмъ хто намъ дастъ
гарантию? Чи край нашъ має копальнѣ доро-
гихъ металѣвъ або свою менницю?“ Гр. Бор-
ковскіи не хотѣвъ такожь пристати на силату
облигаціями а предкладавъ: 1) щобы признана
вартѣсть кождої пропинаціи була силачена
готѣвкою и убезпечена на земскѣмъ маєтку
ѳдповѣдного властитєля; 2) щобы бувшїи вла-
ститєлѣ выкупленої пропинаціи арендували
єи ще черезъ слѣдующихъ 25 лѣтъ зѣ обовяз-
комъ платити на фондъ амортизаціиной по
5% ѳдъ цѣны выкупна и 3) щобы по 25 лѣ-
тахъ перейшла пропинаціѣ пѣдъ управу Вы-

дѣлу краёвого по́дъ контролею сойму. Въ загалѣ значна ббльшбсть послбвъ заявилась противъ внесеня комисіи пропинаційной. Такожъ и рускїи послы были ему противнїи, а то гловно — якъ заявивъ пос. Наумовичъ — для того, позаякъ лякала ихъ принята комисією гарантія краю и бдвѣчальнбсть ихъ за тую гарантію передъ громадами. Они жадали, чтобы Выдѣлъ краевый передъ порѣшеньемъ той sprawy выдавъ въ языцѣ рускбмъ и польскбмъ брошурку зъ популярнымъ поясненемъ правовой стороны пропинаційного пытаня. При голосованю упало внесенье комисіи пропинаційной.

Перейшло мѣсто него внесенье послбвъ Губицкаго и Венжика, чтобы Выдѣлъ краевый самъ або при помочи фаховой комисіи выробивъ прое́ктъ выкупна права пропинація а то опираючысь на принципахъ: а) що выключне право пропинаціи перестав фактично въ хвили дорученя управненымъ капиталу выкупна и стаѣ предприѣмствомъ концесійнымъ; и б) що фондъ вынагороды становити мають консензовї оплаты и додатокъ консумційный.

Приймаючи тї внесеня порѣшивъ соймъ выбрати для полагодженя пропинаційного пытаня комисією зъ пяти членбвъ и поручити їй, чтобы зъ всѣхъ доси въ соймѣ внесеныхъ прое́ктбвъ и внесенъ выробила и предложила одинъ новый прое́ктъ соймови. Соймъ принявъ то внесенье а при вы́борѣ вышли яко члены той комисіи послы: Кшечуновичъ, Камѣньскїй Баденї, Генигманъ и Скшиньскїй.

Комісія тая майже два роки займалась тою справою, помімо того однакъ не поступила ані одного кроку впередъ. Черезъ цѣлый рѣкъ 1870 не порушено въ соймѣ питання пропинаційного а въ р. 1871 ажъ на послѣднѣмъ засѣданю соймовѣмъ зъ дня 17. жовтня 1871 выступила комісія зъ справозданьемъ, въ котрѣмъ заявила, що не могла рѣшитись на поставленье позитивного проекту що до выкупна права пропинація, а прийняла лишъ яко неоспоримый принципъ якъ-разъ то, чого передъ двома роками такъ дуже лякався гр. Борковскій т. є. що пропинація має выкупитись своими власными доходами, и що свобода заробкованя при помочи вѣльного вышинку ажъ тогдѣ може бути заведена, коли зъ доходѣвъ пропинаційныхъ вырасте фондъ выстарчаючій на переведенье выкупна. Що-до способу однакъ выкупна и высоты ѳдшкодованя не могла комісія згодитись на ніякій внесеня а лишъ запроєктувала по примѣру лѣтъ попереднихъ выбѣръ неустаючої комісії соймовою зъ 9 членѣвъ и припорученье ѳй виробити проєктъ выкупна права пропинаціи и представити єго соймови. Проєктъ комісії принятъ и выбрано неустаючу комісію соймову зложеною зъ 9 членѣвъ, мѣжъ котрыми бувъ по разъ першій и одинъ Русинъ а именно пос. Вас. Ковальскій.

Выбрана въ р. 1871 соймомъ неустаюча комісія для справъ пропинаційныхъ не одержала цѣсарскои санкціи и для того мѣсто неи Выдѣлъ краєвий прийнявъ за полагодженье

рôжнородныхъ той комисіи переказанныхъ внесень. Въ остаточнôмъ результатѣ однакъ не предложивъ Выдѣлъ краевый нѣякого проекту до закона, а лишь порѣшивъ принципы, на котрыхъ пôсля его думки повинно опертись выкупно права проинаціи. Змѣеть тыхъ принциповъ бувъ слѣдующій:

1) Титуломъ вынагороды за знесенье права проинаціи мали управнені одержати капиталъ, рôвнаючій-ся пятнадцать разовому чистому доходу, обчисленому пересѣчно за послѣднихъ шѣсть лѣтъ.

2) Доки вынагорода не буде выплачена въ цѣлôмъ краю, мали выконувати право проинаціи дотеперѣшній управлені.

3) По сплатѣ вынагороды въ цѣлôмъ краю выключиобеть права проинаціи мала у-статии. Дотеперѣшнымъ управненымъ мало бути полишене право продукціи и вышинку на-питковъ на власныхъ грунтахъ безъ окремой концесіи, а лишь зъ увзглядненьемъ полицій-ныхъ приписовъ.

4) Капиталъ вынагороды мавъ выплати-тись въ двохъ ратахъ.

5) Рôвночасно зъ закономъ о выкупнѣ права проинаціи мавъ увôйти въ житье законъ за-для обезпеки и регуляціи того права на цѣлый часть, черезъ котрый тревати мала операціи выкупна.

6) За повненье права проинаціи черезъ той часть мали управнені платити на фондъ выкупна рôчно по $1\frac{1}{2}\%$ ôдъ призваного собѣ капитала и то ажъ до хвилѣ, въ котрôй одер-

жать выплату першої половини капіталу вынагороды. Одь той хвилѣ ажъ до часу одержаня другой половини вынагороды мали управненій платити на фондъ выкупна $\frac{1}{2}\%$ одь половини вже выплаченой, а $1\frac{1}{2}\%$ одь половини ще не выплаченой.

7) Фондъ резервовый мавъ утворитись тымъ способомъ, що выплата капіталу мала розпочатись въ $1\frac{1}{2}$ року по томъ дни, въ котромъ управненій розпочали оплачувати раты въ хосенъ фонду.

8) Управненій мѡгъ зрѣкаючись всякою вынагороды повнити право пропинаціи ажъ до переведеня выкупна въ цѣломъ краю безъ всякихъ оплатъ.

9) Права вѣрителѣвъ гипотечныхъ мали бути застереженіи на всякій случай.

10) Одшкодованье громадъ, котрымъ прислугувало право пропинаціи мало бути унормоване окремымъ закономъ, а що-до мѣсть, то при обчисленю вынагороды за выкуплене право пропинаціи въ мѣстахъ належало поступати такъ, чтобы дотемерѣшний дохѡдъ мѣсть зъ права пропинаціи не лишъ не бувъ зменшений, але противно пѡсля можности збѡльшений.

По предложеню тыхъ принципѡвъ разомъ зъ справозданьемъ Выдѣлу краевого, порѣшивъ соймъ на засѣданю зъ 12 падолиста 1872 р. ѡдослати справозданье то комисіи администраціиной, котра предложила тую справу вправдѣ ще на той самѡй сесіи, але ажъ на послѣднемъ засѣданю и то ажъ о 10 годниѣ въ ночи.

Було то найлучшимъ доказомъ, якъ старанося тую справу проволѣкати зъ одной каденціи до другой и збувати дилляторійними та половичними рѣшеннями.

Комисія администраційна предложила зновъ лишъ саміи принципы выкупна, котрі рѣзнились бѣдъ наведенихъ выше принципѣвъ предложенихъ Выдѣломъ краевымъ головнотою, що комисія администраційна предклала вынагороду въ высотѣ 11-разового чистого доходу, клала речинець выплаченя вынагороды найдовше 30 лѣтъ, и постановляла, що каждый управнений обовязанный есть по выплатѣ капиталу вынагороды оплачувати на амортизацію капиталу выкупна пропинаціи рѣчно суму рѣвнуючу-ся тому доходу, котрый бувъ пѣдставою до обчисленя капиталу его вынагороды. Обовязокъ оплачувати тую суму мавъ тревати ажъ до хвилѣ повной амортизаціи капиталу выкупна пропинаціи въ цѣлѣмъ краю. Крімъ того мали вилывати до фонду амортизаційного оплаты за удѣлюваніи управненымъ сертификаты на вырѣбъ и вышинкъ напѣткѣвъ пропинаційныхъ въ часѣ бѣдъ выплаченя выкупна дотычному управненому ажъ до часу, коли капиталъ выкупна пропинаціи въ цѣлѣмъ краю буде виовнѣ амортизованный.

Предкладаючи тѣи принципы, жадала комисія администраційна, чтобы пропинацію выкупити готовыми грѣшми и взывала соймъ, чтобы поручивъ Выдѣлови краевому навязати въ тѣи справѣ переговоры зъ финансовыми инстѣтуціями.

Розумієсь, що жаданье, щобы соймъ прѣтягу кѣлькохъ годинъ, було вронією, такъ само якъ вронією було само предложенье той справы на послѣднѣй сесіи сойму. Соймъ пѣйшовъ за примѣромъ своихъ попередникѣвъ и принявъ диляційне внесенье пос. Потоцкого, ѡдкладаюче цѣлу тую справу до другои каденціи.

Замѣтити тутъ належить, що на тѣй соймовѣй сесіи поставивъ пос. Сѣвецъ въ имени своѣмъ и другихъ селяньскихъ послѣвъ внесенье, щобы зъ фонду выкупа права пропинаціи обернути якусь часть на фондъ сельскихъ и мало-мѣськихъ шкѣлъ. Внесенье то не прийшло однакъ навѣтъ пѣдъ дебаты и голосованье та перейшло въ соймъ зовсѣмъ безслѣдно.

На другѣмъ засѣданю IV-тои сесіи III. періоду галицкого сойму зъ дня 27 падолиста 1873 вывязався Выдѣль краевый зъ припорученя вложеного на него минувшорѣчнымъ соймомъ и предложивъ новыи проектъ закона о выкупѣ права пропинаціи. Пѣсля того проекту ставало заразъ по введеню въ житье закона право выробу пропинаціиныхъ напитокѣвъ свободнымъ промысломъ, а право вышинку мало повнитись за консенсами оплачуваными въ хосенъ крак. Ѡдшкодованье управненихъ мало выносити суму рѣвну 15-разовому чистому доходви зъ пропинаціиного права вышинку; ѡдъ дня ѡдобрания управненихъ права вышинку ажъ до дня повной заплаты ѡдшкодованя мали управненіи побирати пѣврѣчно зъ долины 5⁰/₁₀-ву ренту. Фондъ амортизаціиный

становити мали оплати впливаючі за консенсы на вышинкѣ; фондомъ тымъ мавъ администрувати выдѣлъ краєвий, котрый въ мѣру высоты фонду мавъ щорѣчно сплачувати управненихъ.

Проектъ той выдѣлу краєвого ъдославъ соймъ до выбраной зъ 7 членѡвъ окремой комисіи, котра на засѣданю зъ 17 сѣчня 1874 предложила соймови свое справозданье.

Комисія ѡдступила майже въ всѣхъ основныхъ точкахъ ѡдъ проекту выдѣлу краєвого. Зъ огляду на финансові катастрофы, якѣ потрясли въ тѡмъ роцѣ (1873) Австрію, дѡйшла комисія до пересвѣдченя, що о безироволочнѡмъ выкупи правъ проинаціи не можна було и думати. Длятого проектувала комисія, щобы управненихъ сплачувати поволи, а тымчасомъ признавала управненимъ повне уживанье правъ проинаціиныхъ. Фондъ амортизаціиный мавъ пѡсля проекту комисіи складатись: а) зъ оплатъ самыхъ управненихъ, котрѣ мали платити ажъ до хвилѣ фактичного одержаня ѡдшкодованя шо року $1\frac{1}{2}\%$ ѡго высоты, а по одержаню ажъ до выплаты ѡдшкодованя всѣмъ управненимъ въ цѣлѡмъ краю 4% ; б) зъ оплатъ маючихъ наложитись ажъ до того часу на консументѡвъ и в) зъ оплатъ ѡдъ вышинку солодкихъ горѣвокъ, розлисоѡвъ, ликерѡвъ, араку и т. п., повненого на пѡдставѣ промысловыхъ консенсоѡвъ. По переведеню амортизаціи капитала вынагороды въ цѣлѡмъ краю мало право выробу проинаціиныхъ напикѡвъ стати предметомъ сво-

бѣдного промыслу, а право вышивку предметомъ промыслу концессионавояго, кождый однакъ управнений властитель табулярный мавъ и опбеля право удержувати на своей територии одинъ шинокъ. Постанову о томъ о днѣмъ свободнѣмъ шинку стрѣчаемо въ томъ проектѣ першій разъ.

Соймъ однакъ ѳдкинувъ той проектъ комисіи помимо того, що деякі послы его горячо попирали, а мѣжь ними и пос. Торосевичъ, котрый пустился при той нагодѣ на хитку дорогу юридичныхъ аргументѣвъ на тему характеру права пропинаціи яко права рѣчевого.

Натомѣсть порѣшивъ соймъ на засѣданю зъ 17 сѣчня 1874 р. на внесенье пос. Кшечуновича шо-до выкупна права пропинаціи слѣдующій принципы: 1) Выключнѣсть права выробу и вышивку пропинаційныхъ напиткѣвъ мае знестись за вынагородою; 2) капиталъ вынагороды мае вымѣрится на подставѣ пересѣчного рѣчного доходу зъ пропинаційного права вышивку, котрый дохѣдъ мае выслѣдитись зъ послѣднихъ шѣсть лѣтъ, и скапитализуватись черезъ помноженье цифрою 12; 3) фондъ вынагороды мавъ повстати зъ оплатъ складаныхъ властителями пропинаціи и зъ иныхъ оплатъ а спеціально тыхъ, котрі особы не мающі права пропинаціи мали платити за удѣленіи имъ консенсы на вышивкѣ пропинаційныхъ напиткѣвъ, або за удѣлене имъ позволенье закладати горальнѣ и бровары; 4) вырѣбъ пропинаційныхъ напиткѣвъ ставъ зъ

днемъ выдана закона предметомъ свободнаго промыслу, однакъ ще черезъ 25 лѣтъ числячи бѣдъ дня, въ котрѣмъ капиталъ вынагороды буде управненымъ признаный въ цѣлѣмъ краю, мали дотеперѣшнѣи посѣдатель пропинаційнаго права вышинку лишитись въ посѣданю того права въ цѣлѣи его розтяглости; 5) на фондъ амортизаційнаи мавъ кождый посѣдатель права пропинаціи складати рѣчно певный процентъ бѣдъ признанои ему вынагороды якъ передъ такъ и по выплатѣ капиталу.

Порѣшивши тѣи принципы, завѣзавъ соймъ правительство, щобы предложило на найближшѣи сесіи проектъ до закона о выкупнѣи права пропинаціи, опертый на тыхъ принципахъ. Позаякъ однакъ правительство зволѣкало довго зъ предложенъемъ того проекту, длятого Выдѣлъ краевый взявся за уложенье его и на першѣмъ засѣданю пятои сесіи третого періоду галицкого сойму зъ дня 16 вересня 1874 р. предложивъ соймови проектъ закона, уложеныи зовсѣмъ на пѣдставѣи провѣдныхъ точекъ, высказаныхъ въ наведеныхъ выше тезахъ. Проектъ той бѣдѣславъ соймъ до комисіи пропинаціинои.

Тымчасомъ надѣишовъ и проектъ зѣ стороны правительства. На засѣданю зъ 7 жовтня 1874 р. виѣсъ его тогдѣшныи намѣстникъ гр. Голуховскій. Бувъ то першій проектъ правительства въ тѣи справѣ.

Пѣсля проекту правительства мавъ вырѣбъ напиктѣвъ пропинаціиныхъ стати бѣдъ дня введена въ житье закона предметомъ сво-

бѣднаго промыслу, а пропинаціѣне право вышинку остати въ цѣлѣй своѣй розтяглости при управненыхъ ще черезъ 26 лѣтъ, числячи бѣдъ дня, въ котрѣмъ капиталы вынагорода мали бути остаточно признанѣ управненымъ въ цѣлѣмъ краю. Въ протягу того часу мала бути вынагорода сплачена всѣмъ управненымъ, а по его уплывѣ мало пропинаціѣне право вышинку устати разъ на все. Вынагорода управненыхъ мала выносити капиталъ рѣвнѣй 12-разовому чистому доходови зъ пропинаціѣного права вышинку. Яко чистый доходъ мала принятись пересѣчна цифра доходу зъ права вышинку въ послѣднихъ шести лѣтахъ передъ оголошенемъ того закона, по бѣдгягненю податкѣвъ разомъ зъ додатками державными, краввыми и видемнизаціѣными.

Фондъ видемнизаціѣный творити мали:

- а) належитости, якѣ мали платити властителѣ права пропинаціѣ;
- б) оплаты складанѣ теми особами, котрѣ на пѣдставѣ промысловыхъ консенсѣвъ шинкували якъ пропинаціѣнѣ такъ и другѣ горячѣ напитки;
- в) таксы бѣдъ новыхъ горажень и броварѣвъ и г) кары за пропинаціѣнѣ переступленя.

Дотычно оплатъ, оплачываныхъ самими управнеными, постановляѣвъ проектъ правительства, що бѣдъ дня оголошеня едикту, взываючого управненыхъ до зголошеня своихъ правъ, мавъ каждый властитель права пропинаціѣ платити въ хосенъ фонду пропинаціѣной индемнизаціѣ по 2% бѣдъ припадаючон ему вынагорода.

Бѣдъ часу выплаченя управненымъ капи-

талу вынагоды або бдъ часу, въ котрбмъ заправъ речинець его платности, мавъ кождый управнений платити по 7%, и то ажъ до хвилѣ амортизаціи цѣлого капитала выкупна въ цѣлбмъ краю, въ кождбмъ однакъ случаю не довше, якъ черезъ 26 лѣтъ.

Особы, котрїи не зъ титулу права пропинаціи, а на пбдставѣ окремыхъ консенсбвъ промысловыхъ займались вышинкомъ пропинаціиныхъ напнткбвъ, мали оплачувати въ хосенъ фонду видемнизаціиного въ мѣсяцяхъ низше 5000 людности 40 зр. рбчно, въ мѣсяцяхъ зъ 5000—12.000 жителями 60 зр. а въ мѣсяцяхъ зъ надъ 12.000 жителями 100 зр. рбчно.

Администрацію фонду пропинаціиной индемнизаціи мавъ вести Выдѣлъ краезый, яко дирекція того фонду. Оплата капиталбвъ припадаючихъ яко вынагорода управненымъ, мала наступати черезъ льосованье, бдбуваюче-ся що пбвъ року. Кождый управнений, котрому признано вже правосильно капиталъ, мавъ одержати бдповѣдаючїи тому капиталови льосъ; по вытягненю отже певного льосу мавъ бути оплаченый бдповѣдаючїи ему капиталъ.

То були основнїи постановы першого правительственного проекту выкупна права пропинаціи, котре такъ само якъ и проектъ выдѣлу краезого бдославъ соймъ до пропинаціиной комисїи.

Зъ двохъ тыхъ проектбвъ выдѣлу краезого и правительства уложила комисїя пропинаціиная одинъ проектъ. Зъ проекту того

подаємо лишь тї постановы, котрї рѣзняться ђдъ проѣкту правительства. До постановъ тыхъ належить застереженье, що пропинація мала остати при управненихъ ще черезъ 26 лѣтъ ђдъ хвилѣ правосильного признаня ђдшкодованя всѣми управненими въ цѣлѣмъ краю и що навѣтъ по уплывѣ тыхъ 26 лѣтъ каждый управнений властитель маѣтку, становлячого въ дни введеня въ житье закона окреме тѣло табулярне, зъ котрымъ сполучене єсть право пропинаціи, мавъ на все задержати право удержуваня одного шанку на територіи своего земского маѣтку.

Мѣстамъ выконуючимъ право пропинаціи полишивъ той проѣктъ до выбору або пѣддаться пѣдъ законъ промысловый, а тогдѣ законъ о выкупнѣ права пропинаціи не мавъ бути до нихъ примѣненный, або, коли дальше свои управненя сповняти-бы мали яко плывучї зъ права пропинаціи, муѣло-бы бути ихъ право выкуплене такъ, якъ и всѣхъ другихъ управненихъ.

Що-до высоты вынагороды то приняла комисія пропинаційна згѣдно зъ проѣктомъ правительства 12-разовый чистый дохѣдъ, а такъ само приняла она згѣдно зъ тымъ проѣктомъ жерела, котрї мали складатись на амортизацінный фондъ пропинаціи. Однакъ тутъ змѣнила комисія зновъ въ хосенъ управненихъ проѣктъ правительства о стѣлько, що управненїи мали платити по 7% признаной вынагороды на фондъ амортизацінный не вже ђдъ хвилѣ платности той вынагороды (якъ проѣктовало правительство), а ажъ ђдъ хвилѣ

въ котрѣй вынагорода дѣйстно збѣтала выплаченою. Що-до способу сплаты (льосованье) и другихъ постановъ (процедура вымѣру ѡдшкодованя) полишила комисія постановы провекту правительства лишь о стѣльео, щобы зробити его користнѣйшимъ для управненьхъ.

Такъ уложеный провектъ комисія пропинаціѣной передавъ соймъ комисіи спеціальнойѣ до розелѣдженя и предложеня на слѣдуючѣй сесіи. Комисію спеціально творяли послы Гросъ, Мадейскій, Кшечуновичъ, Тышковскій, Фрухманъ, Ковальскій и Краинскій.

V.

Законъ зъ 30 грудня 1875; его генеза и економичне значенье.

Комисія спеціально, выбрана соймоомъ краевымъ при кѣнци его засѣданъ въ р. 1874, предложила въ р. 1875 провектъ не богато ѡдмѣнный ѡдъ провектѣвъ попередныхъ.

Пѣсля того провекту мало выключне право продукціи устати зъ днемъ правосильности закона и стати предметомъ вѣльного промыслу, а право вышинку лишитись въ посѣданю теперѣшныхъ властителѣвъ черезъ 26 лѣтъ, числячи ѡдъ дня правосильного признаня капиталѣвъ ѡдшкодованя въ цѣлѣмъ краю. По уплывѣ того термину мало и право выключного вышинку устати разъ на все, однакъ властитель табулярнїи, котрїи доси були въ посѣданю права пропинаціи, мали лишитись и о-

пбсля по уплывѣ того термину въ посѣданю одного шинку въ кождѣй громадѣ, на котру розтягалось ихъ право пропинаціи. Тутъ впадає въ очи передовсѣмъ постанова що до одного шинку. Вправдѣ вже и проектъ зъ р. 1874 застерѣгавъ управненымъ одинъ шинокъ, однакъ мѣжъ тымъ застереженемъ а постановою проекту зъ р. 1875 була велика рѣзниця. Проектъ зъ р. 1874 застерѣгавъ кождому управненому одинъ шинокъ на цѣлѣй територіи его земскои власности, а проектъ зъ р. 1875 подававъ можнѣсть посѣдати по одному шинкови въ кождѣй громадѣ, на котру розтягалось право пропинаціи узравненого. Пбсля першого проекту мѣгъ властитель прим. 10 сель мати лишь одинъ шинокъ, другій проектъ застарѣгавъ ему 10 шинкѣвъ. Розумєсь, що проектъ зъ р. 1875 ишовъ въ тѣмъ взглядѣ дуже на користь управненыхъ.

За то однакъ приняла комисія теперъ вымѣръ ѳдшкодованя низшій, бо выносячій мѣсто 12 лишь 10-разовый чистый рѣчный дохѣдъ зъ пропинаціиного права вышинку.

Фондъ ѳдшкодованя за знесенє права пропинаціи мавъ пбсля внесеня комисіи складатись: 1) зъ оплатъ складаныхъ посѣдателями права пропинаціи ѳдъ дня введеня закона въ житье ажъ до дня правосильного признаня ѳдшкодованя и рѣшеня его высоты, котрїи оплаты мали складатись до дня признаня ѳдшкодованя въ высотѣ 1% того-жъ ѳдшкодованя, дальше до хвилѣ дѣйствионои выпла-

ты одшкодованя въ высотѣ 2⁰/₀, а одтакъ до кѣнця 26-лѣтнаго речинця въ высотѣ 7⁰/₀ одшкодованя; 2) зъ оплатъ одъ вышинку напйткѣвъ плаченыхъ всема шинкарями въ краю; 3) зъ оплатъ одъ закладаня новыхъ горалень и броварѣвъ, одъ чого однакъ свобѣднымъ мавъ бути той, хто закладавъ броварь або горальню на територію табулярной власности управненой до пропинаціи и 4) зъ каръ грошевыхъ за переступленя въ сиравахъ пропинаційныхъ.

Одшкодованье мало выплачуватись по черзѣ, а льось мавъ означати, котрый зъ признаныхъ вже пропинаційныхъ капиталѣвъ мавъ бути выплаченый въ дотычнѣмъ роцѣ.

Проектъ той якнебудъ що до признаня одного шинку користвѣйшій для управненыхъ одъ своихъ попередникѣвъ, все таки не мѣгъ числится на прихильне принятье зъ стороны бѣльшого галицкого сойму, позаякъ не одступавъ одъ принятого и въ попередныхъ проектахъ принципу, що до выкупна пропинаціи мають причинятись такожь и самі управненіи и постановлявъ въ тѣй цѣли 1⁰/₀, 2⁰/₀ и 7⁰/₀-вы оплаты одъ высоты капитала одшкодованя.

Такіи постановы не могли очевидно подобатись управненымъ, котріи привыкли були уважати пропинацію своєю власностею, своимъ неоспоримымъ рѣчевымъ правомъ и на тѣи подставѣ мали претенсію, щобы имъ плачено за неи такъ якъ платиться при позбуваню влас-

ности, т. е. безъ якои будь участи зъ ихъ стороны.

Длятого, коли проектъ той станувъ дня 19 мая 1875 на дневномъ порядку сойму, заставъ ббльшѣсть его дуже для себе неприхильною. Палата не вдавалась навѣтъ въ довгїи дискусиіи надъ тымъ проекомъ а бдразу противставила ему пѣдписане 55 послами внесенье пос. Кшечуновича.

Кшечуновичъ представивъ соймови принципы выкупна, рѣзнячїи-ся ѡдъ проекту комисїи головно тымъ, що пѣсля нихъ: 1) высота ѡдшкодованя не була означена але фондъ маючїи узбиратись мавъ бути роздѣленный по 26 лѣтахъ мѣжь властителѣвъ права пропинациі ѡдповѣдно до доходу кожного зъ нихъ; 2) що управненїи не мали складати нѣякихъ оплатъ на утворенье фонду ѡдшкодованя; и 3) що фондъ той мавъ повстати выключно лишь зъ оплатъ шинкарскихъ и зъ оплатъ ѡдъ новозакладаныхъ броварѣвъ и горалень и зъ грошевыхъ каръ за пропинациіи переступленя. Кшечуновичъ вносивъ перейти надъ проекомъ комисїи до дневного порядку, а поставленїи лишь принципы взяти за пѣдставу до уложенья нового проекту.

Внесенье Кшечуновича знайшло прихильный ѡдгомѣнъ середъ соймовои ббльшости, бо реализовало горяче бажанье управненыхъ посѣдателѣвъ права пропинациі, котрїи не хотѣли нѣякими оплатами зъ своєї стороны причинятись до утворенья фонду на сплату права пропинациі. Длятого приняла тая соймова ббль-

шѣсть внесенъе Кшечуновича а ѡдкинула про-ектъ комисіи, поручаючи выробити новый про-ектъ на основѣ принципѡвъ поставленыхъ Кше-чуновичемъ.

И сталося дивне диво. Коли попередно кожда комисія, выбрана за-для уложеня про-ектѡвъ выкупна права пропинаціи, потребува-ла цѣлыхъ рокѡвъ до сповненя той задачи, то тымъ разомъ полагодилася зъ нею комисія въ протягу чотирохъ днѣвъ и вже дня 23 мая представила соймови новый проектъ закона уложеный на пѡдставѣ принципѡвъ Кшечуо-вича. Фактъ той свѣдчить, якъ покvapно хо-пилася соймова бѡльшѣсть того, що обѣцувало бѡльшій користи посѣдателямъ права пропи-націи.

Проектъ той реферувавъ самъ внескода-тель пос. Кшечуновичъ. Онъ представлявъ рѣчь такъ, що ѡдшкодованье приняте тымъ проектомъ рѡвнано-бы ся лишъ $4\frac{1}{2}$ разовому доходови рѡчному зъ права пропинаціи. Що-бы доказати то, приймавъ онъ загальный до-хѡдъ зъ права пропинаціи по селахъ рѡчно на 3.576.000 зр. а по ѡдтягненю податкѡвъ зъ додатками на 3,066.000 зр., обчисляючи при томъ, що зъ оплатъ буде впливати рѡчно на пропинаціиный фондъ 272.400 зр. и що тая сума складана черезъ 25 лѣтъ на 5% дасть по 26 лѣтахъ 13,625.008 зр. При такѡмъ об-численю выходило, що управненій жертвуютъ-ся, пристаючи пѡдъ такими вымѣнками на выкупно. Щобы осолодити тую жертву, поли-шавъ проектъ Кшечуновича управненымъ въ

кождой громады по одному шинков. Против внесения Кшечуновича голосовали одни руский послы, впрочёмъ цѣлый соймъ заявився за его проектомъ и порѣшивъ 86 голосами противъ 24 приступить надъ нимъ до спеціальной дебаты.

При розправѣ спеціальнойъ прийшло ще разъ до горячей полемики при §. 4, трактующёмъ о одномъ шинку, котрый однакъ удержався при голосованю 84 голосами противъ 44. Вкѣнци принято на засѣданю зъ дня 26 мая 1875 проектъ Кшечуновича въ другомъ и третёмъ читаню, котрый тымъ способомъ ставъ обовязующимъ закономъ и одержавши цѣсарску санкцію, увѣйшовъ въ житье яко краевый законъ зъ 30 грудня 1875.

Позаякъ законъ той есть остаточнымъ результатомъ десятилѣтнихъ трудѣвъ галицкаго сойму краевого и яко такой становить точку выхѣдну для всѣхъ пѣзнейшихъ проектовъ выкупна, длятого хочемо розбрати его докладнейше и приглянутись ему близше, зъ правного и экономичнаго погляду. Въ той цѣли однакъ мусимо бодай въ головныхъ нарисахъ познакомиться зъ змістомъ и основными постановами того закона.

Законъ зъ 30 грудня 1875 проклямувавъ знесенє права проинаціи въ Галичинѣ за вынагородю. Вырѣбъ напйткѣвъ проинаціиныхъ ставъ зъ днемъ введеня закона въ житье предметомъ вѣльного промыслу, а проинаціиное право вышинку и продажи напйткѣвъ лишилось въ цѣломъ своимъ обемѣ и выключности при управнєныхъ ще черезъ 26

лѣтъ, числячи ъдъ найблизшого 1-го сѣчня або 1-го липня по правосильности рѣшень выданныхъ що-до чистого доходу зъ права пропинаціи въ цѣлѣмъ краю и по оголошеню въ тѣмъ предметѣ урядового едикту. Однакъ и по тѣмъ речинци вѣльно управненымъ въ кож-дѣй громадѣ задержати по одному шинкови. Коли мине періодъ 26-лѣтний, мають управненій одержати ѡдшкодованье зъ пропинаційного фонду, котрый має роздѣлитись мѣжь нихъ въ мѣру выказаного кождымъ зъ нихъ чистого доходу зъ права пропинаціи. Доходъ той має обчислитись зъ пересѣчного доходу шестилѣтя ъдъ р. 1869 — 1874 по ѡдтягнуеню податкѣвъ зъ додатками державными, краевыми и индемнизаційными.

Фондъ пропинаційный має складатись: а) зъ рѣчныхъ оплатъ ъдъ шинкарѣвъ; б) зъ одноразовыхъ оплатъ ъдъ закладаня горалень, броварѣвъ и медосытень и в) зъ каръ грошевыхъ, накладаныхъ за переступленя въ сиравахъ пропинаційныхъ. Фондомъ тымъ управляє выдѣль краевый.

Вынагорода має управненымъ выплатитись въ такій способъ, що при кѡнци 26-лѣтнего періоду має выдѣль краевый обчислити цѣлый капиталъ пропинаційного фонду и ѡдношене, въ якимъ стоить той капиталъ до загальнои сумы чистого доходу зъ права пропинаціи въ цѣлѣмъ краю и на пѡдставѣ того ѡдношеня означити, кѡлько грошей зъ фонду припадае на кождого управненого. Кождый управненный може жадати ъдъ гипотечного

суду, щобы єго право до ѳдшкодованя було занотоване въ книгахъ гипотечныхъ ѳддѣльно ѳдѣ дотычного тѣла гипотечного. ѳддѣленье то має такій результатъ, що пѳзнѣйше набутї рѣчевї права не можуть братись пѳдѣ увагу при розправѣ о переказаньє капитала ѳдшкодованя. По переведеню ѳддѣленя може кождый управлений выеднати у своего суду реального (т. є. въ котрого урядѣ гипотечномѣ записанный єсть єго недвижимый маєтокъ) переказъ на капиталъ вынагороды за знесенье права пропинаціи. На такій переказъ має выдѣлъ краєвый выплатити управленю ѳдшкодованье.

Для означеня чистого доходу зъ права пропинаціи установивъ законъ зъ 30 грудня 1875 комисію краєву у Львовѣ, складающуюся зъ намѣстника яко провѳдника и шести членѳвъ а именно: двоухъ урядникѳвъ политичныхъ, покликаныхъ намѣстникомѣ, двоухъ дельегатѳвъ выдѣлу краєвого, одного совѣтника высшого суду краєвого, покликаного президентомъ того-жѣ сѳду и одного заступника управнєныхъ, покликаного намѣстникомѣ въ порозумѣню зъ выдѣломѣ краєвымѣ и комисіи мѣсцевї, складающей-ся зъ урядника политичного, именованого намѣстникомѣ и заприсяженого писаря.

Задачею комисіи мѣсцевои ставить законѣ выслѣджувати чистый доходъ зъ пропинаціиного права вышинку окремо для кождого тѣла гипотечного, взглядно для кождои особы посѣдающей право пропинаціи. Пѳдста-

вою до выслѣдженя чистого доходу має при-
нятись дохѣдъ, котрый служивъ до вымѣру
податку доходоваго, зъ тымъ однакъ застере-
женьемъ, що комисія пересвѣдчившись, що
дохѣдъ, котрый служивъ до вымѣру податку,
не годиться зъ доходомъ дѣйственнымъ, має циф-
ру чистого доходу дѣйстнаго выслѣдити зъ
контрактѣвъ аренды або другихъ доку-
ментѣвъ. Комисіи краєві можуть въ случаю
потребы покликати до отаксованя чистого до-
ходу знатокѣвъ именованыхъ намѣстникомъ и
заприсяженыхъ. Комисія краєва має розпѣзна-
вати акты здѣлані мѣцевою комисією, допов-
няти пѣсля потребы доходженя и выдавати
рѣшеня о чистѣмъ дохѣдѣ зъ права пропина-
ціи. Одъ тыхъ рѣшень вѣльно ѳдкликуватись
до министерства справъ внутрѣшнихъ. Споры
приватно-правні належать до дороги судовои.

Ото суть основні постановы закона зъ
30 грудня 1875 и имъ хочемо мы теперъ близ-
ше приглянутись.

Коли приглянемось законѣви о выкупнѣ
права пропинаціи зъ дня 30 грудня 1875, по-
бачимо, що опираєсь ѳнъ передвѣмъ на узна-
ню пропинаціи приватнымъ (рѣчевымъ) пра-
вомъ управненихъ и ѳдповѣдно до того узнаня
трактуетъ справу еи выкупна. Законъ той нор-
мує выключно права пропинаціи на тѣй самѣй
правнѣй основѣ, на якѣй закѣны експропріа-
ційні нормують вывласненье приватныхъ правъ
въ интересѣ вышого загальнаго добра.

Вже въ тѣмъ принципіальнѣмъ становищи
закона зъ р. 1875 лѣжить велика користь для

управненихъ, бо тымъ способомъ санкціо-
вано дорогою закона зовсѣмъ не неоспоримый, а
противно, якъ слѣдно зъ поданои нами исторіи
пропинаціи, вже за часѣвъ Австріи дуже смѣ-
ный приватно-правный характеръ тои институ-
ціи. Инакше не могло-бы бути и бесѣды о
выкупнѣ права пропинаціи, бо предметомъ
вывласненя можуть бути лишь права приватнї,
пропинація же, котра пѣсля поданыхъ нами
доказѣвъ, представляєсь яко управненье пу-
блично-правне, бо пльвуче зъ атрибуціи до-
миникальной зверхности и полишене дося яко
разячїй останокъ атрибуціи сеи зверхности, не
могла бы, коли-бъ понимано єи въ єи властив-
ѣмъ публично-правнѣмъ характерѣ, нѣякимъ
способомъ бути предметомъ вывласненя, отже
и выкупна. Властиво представляєсь пропина-
ція яко окрема форма промыслу, оперта на
публично-правнѣмъ устрою доминикальной е-
похи, повинна отже яко промыслъ пѣдпадати
законодавству промысловому. А позаякъ дер-
жавѣ яко такѣй прислугує право нормувати
ѣдноєнны промысловї пѣсля свого узнаня въ
законодательнѣй дорозѣ, не оглядаючись на мо-
жливї набутї права, тожь властиво и пропи-
нація повинна пѣдпадати такимъ законода-
тельнымъ нормамъ державы, безъ огляду на яких-
будь управненихъ и безъ вынагороды можли-
выхъ ихъ стратъ. Такъ отже не о выкупнѣ
а о регуляціи права пропинаціи могла-бы
лишь бути бесѣда, коли-бъ справа та тракто-
вана була у насъ зовсѣмъ ѣдповѣдно историч-
ному и юридичному характерови дотичнои ин-

ституціи, независимо о́дъ всякихъ другихъ мотивовъ, а особливо мотивовъ политической природы.

Такожь и що-до законодательной компетенціи зроблено для права пропинаціи далеко-идучу, а по нашой думцѣ нѣчимъ не оправдану выимку. Пѣсля §. 11 е. закона зъ дня 21 грудня 1867 (ч. 141 в. з. д.) належать всѣ sprawy дотыкаючи промыслу до законодательной компетенціи рады державной. Для пропинаціи зроблено выимку и придѣлено еи соймови краевому. Правда, що придѣленье то наступило вчаснѣйше о́дъ выдавн згаданого основного закона держ. зъ 21 грудня 1867, однакъ было оно на каждый способъ далеко-идучою выимкою, бо и всѣ давнѣйшї конституціи о́ддавали sprawy промыслу въ руки рады державной а и сама квестїя пропинаціи трактована була на соймѣ конститууючомъ у Вѣднї въ р. 1848. Подносимо мы то не за-для того, щобы були противниками розширеннїя компетенціи краевыхъ соймовъ, однакъ тяжко не добачити великой и неоправданой выимки въ о́дданю sprawy пѣдъ осудъ и порѣшенье самымъ наиблизше интересованымъ и годѣ не признати, що соймѣ галицкїй, маючїй рѣшати въ справѣ пропинаціи о́днѣй, то надто разячїй и надто субъективный *judex in propria causa*, чого доказомъ цѣла исторїя пропинаціи въ тѣмъ соймѣ а и самъ законъ зъ р. 1875.

Такъ отже цѣле законодательне трактованье права пропинаціи о́дъ р. 1850 ажъ по нинѣшнїй часы, а спеціально же придѣленье той sprawy соймови галицкому и санкціонова-

нє принципу выкупна пропинаціи яко чисто приватного права въ законѣ зъ р. 1875 може представлятись супротивъ историчного и юридичного характеру того права, якъ неменше супротивъ розббраного въ своимъ мѣсци закона зъ 7 вересня 1848 хѣба лишь яко концесіи для управнєныхъ, оправдана може политичными, однакъ нѣякъ историчными, правными и экономичными взглядами.

Взгляды политичнїи грали тутъ головну ролю и поставили справу выкупна права пропинаціи на тѣмъ становищи, на якѣмъ теперъ стоить. Законъ зъ р. 1875 бувъ санкцією доволѣтнихъ бажань управнєныхъ, за его правосильностєю зникло страшне марєво дебатъ вѣдєньского сойму зъ р. 1848, интерпретаціи патенту зъ 7 вересня 1848 р. и жадань хлопскихъ послѣвъ въ гал. соймѣ. Управнєнїи стали безпечнїи о свое „право“; добра рука, котра ѡдвернула выповнєнє министерского рескрипту, наказуючого въ р. 1848 перевести знесенє права пропинаціи безъ вынагороды, допомогла повести и дальше справу по гладкѣи дорожѣ концесій и власнымъ интересомъ зангажованѣи соймовѣи бѣльшости.

Якнебудь за знесенємъ права пропинаціи а радше регуляцією єи яко формы промыслу въ дорожѣ постановѣ промыслового законодавства, безъ огляду на якїи будь претенсїи управнєныхъ промовляє исторїи и характеръ тої институціи, то однакъ по законѣ зъ 30 грудня 1875 пытанє що-до правного характеру єи стає вже лишь теоретичнымъ; въ

практицѣ же маємо до дѣла зъ закономъ постановляючимъ выкупъ пропинаціи яко права приватного.

Длятого, зазначавши нашъ поглядъ на характеръ пропинаціи и пливучій зъ него способъ розвязаня пытаня пропинаційного, будемо въ дальшій части тои працѣ виходити зъ фактичного стану рѣчей введеного закономъ зъ 30 грудня 1875, а позаякъ головною постановою того закона єсть постановлена теза, що пропинація має бути выкуплена, длятого застановимось тутъ надъ способомъ выкупна, а передовеѣмъ надъ першимъ насуваючимъ ся тутъ пытаньемъ, дотыкаючимъ вартости права пропинаціи.

Законъ зъ р. 1875 стоить, якъ сказано, на становищи выкупна права пропинаціи. Приймѣмъ отже то становище яко вихідну точку въ оцѣненю того закона, хочъ мы зазначили вже одмѣнний нашъ поглядъ и заявилися въ принципѣ не за выкупномъ а за регуляцією того права.

Коли бесѣда о выкупнѣ, то на першомъ мѣсци стане очевидно пытанье: що єсть предметомъ выкупна и яка вартѣсть того, що купуємо?

Розберѣмъ тѣ пытаня. Що єсть предметомъ права пропинаціи? Въ чѣмъ лежить тая сума економичныхъ користей, котрѣ творять вартѣсть того права? Що може бути предметомъ выкупна? Законъ зъ р. 1875 одповѣдає на то, що вартѣсть того права и зависима одъ неи цѣна выкупна має означитись пѣсля дохо-

ду зъ права пропинаціи, обчисленого пересѣчно за шѣсть лѣтъ (1869—1874). Такъ отже передовѣмъ треба розглянути квестію доходу зъ права пропинаціи и розслѣдити ѳдношенъе мѣжь тымъ доходомъ а цѣною выкупна.

Що становить доходъ зъ права пропинаціи у приватныхъ управненыхъ? Пѳсля чого обчисляють они той доходъ, на котрѳмъ опѳрся опирають вартѳсть своего права? На то ѳдповѣдь легка и ясна. Каждый приватный управненный арендує свое право, головнымъ отже складовымъ элементомъ ѳго доходу зъ права пропинаціи єсть очевидно чиншь аренды, котрый зновъ своею дорогою буде вышій або низшій, въ мѣру высшего або низшого приходу арендатора зъ розпродажи пропинаційныхъ напнткѳвъ. На першій поглядъ здавалосьъ-бы отже, що чиншь аренды зъ права пропинаціи, а коли-бъ де выимково побѳчь него самъ управненный продававъ пропинаційнй напнтки, то и тѣ доходы, якї побирає управненный зъ тои непосредной продажи, становлять разомъ доходъ зъ права пропинаціи, що отже опершись на тѳмъ доходѣ, можна справедливо означити вартѳсть права пропинаціи. Тымчасомъ въ дѣйствиности рѣчь стоитъ трохи инакше. Передовѣмъ заходить та многоважна обставина, що доходъ, якій побирають управненй въ формѣ чиншу аренды пропинаціи, не все єсть доходомъ зъ самой пропинаціи, не єсть доходомъ зъ самой продажи пропинаційныхъ напнткѳвъ, а изъ многихъ ившихъ жерель, котрй по своѣй

натурѣ не мають зъ пропинацією нічого спільного, котрї однакъ самымъ складомъ обставинъ, самою конъюнктурою лучаться зъ доходами пропинаціи. О тѣмъ переконае насъ до свидѣя щоденного житя. Чи нашї арендарѣ по селахъ черпають свои доходы зъ самой лишь продажи пропинаційныхъ напиткѣвъ и чи лише въ мѣру тыхъ доходѣвъ платять чиншѣ пропинаційнї? На то пытаче ѡдповѣсть запереченьемъ кождый, кому звѣстнї нашї сельскї ѡдносины. Не сама можнѣсть продажи пропинаційныхъ напиткѣвъ становить у насъ экономичну силу арендаторѣвъ, а то становище, котре здобувають при помочи аренды середъ селяньскои суспѣльности и тї интересы, якї можуть заключати въ силу того становища. На доходѣ нашихъ арендарѣвъ, держачихъ въ рукахъ пропинаційный монополь управненьхъ, складаються доходы зъ пропинаційныхъ напиткѣвъ лише въ меншѣй части; въ бѣльшѣй части творить ихъ лихва, посередництво въ зысковныхъ интересахъ, покутна торговля заборонеными (прим. зъ крадежи походячими) рѣчами и зъ неуповажнеными контрагентами (прим. малолѣтками, що выносять тихцемъ ѡдъ батькѣвъ збѣже и т. п. до коршмы) и другї подѣбнї переважно неморальнї и правомъ збороненї интересы. Мы бачимо часто коршмы середъ поля, пѣдъ лѣсомъ, далеко ѡдъ села, и то не лишь на головныхъ гостинцяхъ а при побчныхъ пѣльныхъ дорѣжкахъ, котрыми мало хто ѣздить. Арендарѣ такихъ коршемъ торгують за начитки певно дуже мало, а прецѣнь

платять добрі чиншѣ и очевидно маються дуже добре, бо дуже часто можна бачити при такихъ коршмахъ стѣжки збѣжа и загороды для худобы, що свѣдчить о заможности арендарѣвъ. Тутъ отже безперечно не само право пропинаціи, т. е. выключи́сть продажи и продукціи напиткѣвъ а можли́сть робленя неморальныхъ и правомъ заказанныхъ интересѣвъ творить дохѣдъ арендаря а въ дальшѣй консеквенціи и дохѣдъ управненого, котрый беретымъ бѣльшій чиншъ, чимъ лучше йдуть интересы арендареви. Управненіи побирають безперечно неразъ и дуже высокій дохѣдъ, але той дохѣдъ не плыве зъ самого права пропинаціи, не може отже узгляднятися при обчисленю еи вартости и цѣны еи выкупна. Беручи загальный дохѣдъ, якій мають и выказують управненіи зъ права пропинаціи а въ котрѣмъ мѣстяться переважно приходы зъ згаданого рода интересѣвъ, за пѣдставу означена вартости и цѣны выкупна права пропинаціи, выкуплюемо не лишъ выключи́сть продукціи и вышинку горячихъ напиткѣвъ, але выкуплюемо фактично такожъ можли́сть побираня дохѣдѣвъ зъ интересѣвъ неморальныхъ и правомъ забороненыхъ. Выходить отже на то, що беручи загальный дохѣдъ, якій мають управненіи за пѣдставу выкупна, край платить фактично и за обмежене возможности допускатися дѣланъ правомъ и моральностею забороненыхъ, платитъ за то, що Шмуль або Сруль не буде

могъ може такъ легко выдурити одъ малолѣтнього за горѣвку и цигара чвертку жита або бараболь, взяту тайкомъ одъ родичѣвъ, або не буде мавъ нагоды вытягнути Гриця або Ивана на лихварскій кредитъ и другі практикы „подвѣйной крейдки“. За все то мусить заплатити край, зъ чого виходить, що выкупно пропинаціи поняте въ такій способъ, мѣститъ въ собѣ не лише признанье добре набутымъ правомъ монополю горѣвки але и монополю ливы, обманьства и всякихъ штучокъ и фортелѣвъ, якими пропинаціи функціонарѣ замотують въ свои сѣти нашихъ селянъ, а котрый монополь бере свѣй пѣчинъ въ тѣй самѣй историчнѣй минувшости, зъ котрой выводить свою „ненарушимѣсть“ и само право пропинаціи.

А законъ зъ р. 1875, на жаль, санкціонуе якъ-разъ таку вартѣсть права пропинаціи, котра опираєсь и выводиться зъ загального доходу. Вправдѣ §. 11. того закона поручає мѣсцевымъ комисіямъ шацунковымъ слѣдити въ случаяхъ, коли доходъ зъ пропинаціи права вышинку сполученый бувъ зъ иншими доходами, прим. зъ млына або заѣзду, — кѣлько въ тѣмъ доходѣ мѣститься иншихъ доходѣвъ, а кѣлько лишаєсь, яко доходъ зъ права пропинаціи, то однакъ постанова та не въ силѣ зарадити злomu, бо зъ одной стороны велитъ она ѳдчисляти доходы лише зъ тревалыхъ интѣресѣвъ, якъ прим. аренда млына або удержуванье заѣзду, а по-друге, комисія, хочъ-бы и якъ ретельна, може ѳдчислити и увзглядни-

ти лишь то, что впадает вь очи и дастся выслѣднть, пѳдчасъ коли властвнй доходъ арендарѳвъ, котрый лучнться природою рѳчи зъ доходомъ нзъ пропннаціи и впывае на означенъе вартостн самого права, лежнтъ власне вь згаданныхъ интересахъ, котрѳи зъ натурь вже своен не лублятъ денного свѳтла и заключаются такъ, щобъ люде о ннхъ не знали, а вь кѳнци суть правильно лншь одноразовѳи и не представляютъ нѳякои тяглостн вывляющою-ся якими будъ внѳшными знаменами. Зъ тьхъ причннъ §. 11. закона зъ р. 1875 не вь силѳ запобѳгтн, що вымѳрена пѳсля §. 5. того-жъ закона вартѳсть права пропннаціи не може уважатнсь правдивою вартостею того права, а представляе вартѳсть значно вышу, обнямающу кромѳ властвнон вартостн права пропннаціи такожь ѳдшкодованъе за утрату доходѳвъ, плывучнхъ зъ конъюнктурѳ монополемъ пропннаційнъмъ не обнятыхъ, отже и пѳдъ выкупно не пѳдпадающнхъ, а часто по своему жерелу и характеровн неморальныхъ, збороненныхъ познтивными законами.

Замѳты тѳи розвели мы шнрше, бо ѳдносятся онн не лншь до закона зъ р. 1875, але вь рѳвнѳи мѳрѳ до всѳхъ пѳзнѳйшнхъ проектоѳвъ а навѳтъ и до найновѳйшого проекту правнтельства.

Вь тѳмъ доходѳ зъ права пропннаціи, котрѳей законъ зъ р. 1875 а такъ само и пѳзнѳйшѳи проекты берутъ за пѳдставу означеня вартостн права пропннаціи и цѳны его выкупа, мѳстатнсь дальше такожь надъвычайнй и

не натурою права пропинаціи яко привилегіи але политичнымъ становившемъ управненихъ споводованый дохѣдъ, котрый по нашѣй думцѣ такожь належало-бы ѡдчислити ѡдъ загальнои сумы доходу, коли-бъ хотѣли мы одержати дѣйствный дохѣдъ, котрый приносятъ сама пропинація яко така.

Зъ исторіи пропинаціи знаємо, що право пропинаціи було одною зъ атрибуцій зверхной власти доминикальной. Въ тѣмъ лежала одна зъ причинъ збѣльшеня доходу зъ пропинаціи и лежить до нинѣ, хотяи права доминикальной знесеніи вже ѡдъ р. 1848. Зверхнѣсть доминикальна вытворила зависимѣсть консументѣвъ напиткѣвъ пропинаційныхъ, котра довершила того, чого не могли довершити саміи привилегіи выповняючіи змѣсть права пропинаціи. И такъ, коли пропинація пѣсля законѣвъ австрійскихъ лежала лише въ выключности продукціи и вышивку а зовсѣмъ не обнимала примусу пѣдданныхъ побирати напитки лише зъ того а не иншого жерела а навѣтъ въ якѣисъ означенѣи скѣлькости взглядно масѣ, то власть доминикальна допомагала управненому виробити станъ фактивный зъ обовязками пѣдданныхъ о много дальше идучими, якъ вымагавъ того станъ правный. Въ практицѣ пѣдданіи мусѣли брати напитки лишь у своего пана и то часто навѣтъ въ масѣ зъ горы имъ накинѣнѣи. Та зависимѣсть, опираюча-ся на публично-правнѣмъ становищи управненихъ, брѣя-носила имъ певно бѣльше дохѣдѣвъ зъ права пропинаціи, якъ-бы принесла була имъ про-

пинація сама безъ такои сильной помочи, якою була для неї доминикальна зверхність. Станъ такий а що найменше зближений до давного удержався и по знесеню доминикальной зверхности. Юридичный титуль оправдуючій зависимость знесено, але фактична зависимость остала. Давнѣйші доминикальні зверхники а властителѣ гораленѣ заняли супротивъ загалу консументовъ зъ кожного погляду такъ выливовѣ становища, що давнѣйша зависимость лише що-до формы змѣнилась а въ дѣйствости збѣльшала все доходы зъ пропинаціи въ такѣмъ степені, въ якѣмъ не могла-бы ихъ збѣльшати сама пропинація яко така. А фактъ той, думаемо, треба-бы такожъ узгляднити при означеню вартости и цѣны выкупна пропинаціи. Инакше въ цѣнѣ выкупна права пропинаціи мѣстилась-бы премія за впливы опертї на ѳдносинахъ, котрыхъ пѳдстави знесено вже давно законами позитивными и котрї для того изъ становища самого права суть безосновными и не могутъ числити на правну охорону.

Коли хочемо оцѣнити и розвязати пытанье, яка есть вартѳсть права пропинаціи и яка єи цѣна выкупна, то вже самымъ природнымъ порядкомъ рѣчи насуваються намъ тї экономичнїи мотивы, котрї при кождѣмъ купнѣ, взглядно набуваню права зъ одной, и при кождѣй продажи, взглядно позбуваня права зъ другой стороны — грають головну ролю и рѣшучо впливають на формацію цѣны купна. Мотивами тыми суть: користь по сторо-

нѣ набуваючого и страта по сторо-
нѣ позбуваючого. Середь двохъ тыхъ
границь укладаеся цѣна купна, и буває звы-
чайно тымъ ббольшою, чимъ ббольша користь,
есть для купуючого и ббольша страта продаю-
чого.

Примѣнѣмъ то правило до выкупна пра-
ва пропинаціи и спытаймо передовсѣмъ: якѣ
користи набуває загалъ податни-
кбвъ, що складаються на выкупно
права пропинаціи? що бнѣ купуе?

Въ житю приватнбмъ щоденнбмъ, платить-
ся за рѣчь якусь або якесь право цѣлу єго
вартбсть лишъ тогдѣ и пбдѣ тымъ усло-
вїемъ, коли рѣчь та або то право у набуваю-
чого купителя представляти буде таку саму
суму економичныхъ користей, яку представля-
ло у продаючого. Такъ на пр. коли дбмъ мо-
го сусѣда пбсля скапитализованыхъ чиншбвъ,
якѣ бнѣ фактично побярае, має вартбсть на
пр. 1000 зр., то я купуючи єго, дамъ за него
1000 зр. лишъ тогдѣ, коли маю певнбсть або
що найменше всяку оправдану надѣю, що и
менѣ буде бнѣ тблько чиншбвъ приносить,
кблько приносивъ мому сусѣдови. Коли-жъ
однакъ побачу, що н. пр. суть деякѣ чиншбв-
ники у сусѣда, котрѣ лишъ єму спеціально
платять ббольшій чиншъ за-для особистыхъ до
него бдносивъ, а менѣ анѣ они анѣ деякѣ
другѣ чиншбвники такого чиншу не заплащать,
то очевидно буду обчисляти цѣну купна пбсля
тыхъ меншихъ чиншбвъ, якѣ буду мбгъ поби-
рати, и она розумѣеьс выйде низшою бдѣ 1000

зр. А якъ-жежь зъ пропинацію? Чи принесе она, коли буде выкуплена по мысли закона зъ р. 1875, тымъ, котрїи єи выкупають, т. є. загалови податникѡвъ такїи самїи користи, якїи несла управненимъ? Кажемо загалови податникѡвъ, бо хотяй зъ §. 19. закона зъ р. 1875, котрый говорить о твореню фонду пропинаційного, нема бесѣды про яке-будь оподаткованье загалу, то однакъ ясна рѣчь, що оплати шинкарскїи и горальнянїи, взглядно броварничїи, зъ котрыхъ мавъ повстати фондъ пропинаційный, поноситъ загалъ, на котрый перекидають шинкарѣ въ цѣнїи напиткѡвъ тїи оплати. Спробуймо отже розвязати поставлене пытанье! Що зыскавъ-бы загалъ зъ выкупна права пропинаціи по мысли закона зъ р. 1875? Пѡсля §. 2. того закона зыскує то, що кождому вѡльно продукувати пропинаційнїи напитки, а пѡсля §. 3 зыскавъ-бы по роцѣ 1910 то, що кождому вѡльно-бы було ихъ шинкувати. Добре, але спытаємо теперь, чи справдѣ въ самѡй лишъ можности продукціи и вышинку напитокѡвъ лежали користи, якїи приносила пропинація управненимъ? Правда, що и въ тѡмъ, але бѡльше и переважно въ выключнѡй можности продукціи и вышинку, въ можности обмеженя економичной свободы всѣхъ другихъ неуправненихъ, въ ухиленю всякои конкуренци. А тїи власне атрибуции права пропинаціи не переходять на загалъ по выкупнїи єи санкціонованїемъ закономъ зъ р. 1875., бо законъ той, хотяй дає по выкупнїи кождому можнѡсть продукувати и шинкувати

напитки, то однакъ ставить кожного рѣвно-
 часно середь необмеженой конкуренціи, отже
 на становищи далеко не такъ користнѣмъ,
 якъ то, на котрѣмъ при выключеню всякой
 конкуренціи стояли дотеперѣшнїй управненїй
 монополисты.

Зъ усею того виходить, що при выкупнѣ
 права пропинаціи дорогою закона зъ р. 1875.
 купуючїй т. є. загаль, въ користь которого має
 бути знесена пропинація, не одержує тыхъ
 користей, якї мали зъ права пропинаціи про-
 даючїй, отже и цѣна выкупна не повинна по-
 сля справедливости и экономичныхъ засадъ
 обнимати цѣлой вартости пропинаціи, яку
 представляє она въ рукахъ нинѣшнихъ управ-
 неныхъ, а змодификуваться ѳдповѣдно до змен-
 шеня, якого дѣзнає тая вартѳсть въ рукахъ
 набуваючого єї загалу.

Розберѣмъ теперъ друге пытанье: яку
 страту поносять управненїй въ наслѣ-
 докъ выкупленя у нихъ права пропинаціи и
 чи справдѣ тратять они тѳлько, кѳлько одер-
 жати мають ѳдшкодованя? Пѳсля правилъ о
 купнѣ и ѳдшкодованю платиться звычайно
 лишь за то, що дѣйстно тратить позбуваючїй
 и що не може вже самою природою рѣчи при-
 нѣмъ лишаться. За то, що лишаєсь при дав-
 нѣйшѳмъ властителю, не заплачивать ачей-же
 нѣхто цѣны купна.

Инакше при выкупнѣ пропинаціи. Тутъ
 обчисляется цѣна выкупна въ той способѣ, що
 признаєсь, управненымъ вартѳсть цѣлого
 ихъ права и всѣхъ зъ того права побира-

ныхъ ними доходѣвъ. Таке обчисленье могло-бы въ такѣмъ лишь разѣ мати справедливо пѣдставу, коли-бъ управненій зъ хвилею выкупна справдѣ тратили цѣле свое право и все плывучій зъ него доходы. Такъ однакъ не есть. Зъ хвилею выкупна, а взглядно пѣсля закона зъ р. 1875 по уплывѣ 26-лѣтнего періоду тратятъ управненій лишь выключнѣсть продукціи и вышинку пропинаціиныхъ напиткѣвъ, а не саму можнѣсть продукціи и вышинку. Они можуть и дальше продукувати и шинкувати и побирати зъ того доходы, зъ тою лише рѣзницею, що конкуренція другихъ продуцентѣвъ и шинкарѣвъ не буде выключена. Страта отже, яку потерпѣять управненій, буде лежати не въ утратѣ цѣлого доходу зъ права пропинаціи, а въ утратѣ рѣзницѣ мѣжь доходомъ зъ продукціи и вышинку напиткѣвъ, побиранимъ за часѣвъ пропинаціи при обмеженю всякои конкуренціи, а доходомъ зъ продукціи и вышинку, побираного середѣ свободной конкуренціи по знесеню монополю.

Тая лишь отже рѣзница представляе фактичну страту управненихъ, позаякъ имъ вѣльно буде и дальше вести той промьслъ, а коли они его по утратѣ монополичного становища не схочуть дальше вести, то ще въ тѣмъ не рація, чтобы имъ край, взглядно загаль податникѣвъ плативъ за тѣ, чого они самохѣтъ не хочуть заробити, бо инакше мѣстилась-бы въ ѣдшкодованю хибя такожъ премія за лѣнство.

Одшкодованье за выкупно пропинаціи повинно такимъ способомъ обмежитись до згаданой рѣзниці и мы не можемо зовсѣмъ добачити справедливои пѣдставы въ томъ, що якъ законъ зъ р. 1875, такъ и пѣзнѣйшіи проекты, не выключаючи послѣднаго проекту правительства, стоять все на томъ становищи, що управненымъ належиться цѣле одшкодованье, безъ огляду на то, чи дальше будутъ продукувати дотычній напитки та чи и які будутъ побирати зъ того доходы. Подвѣйна заплата: разъ въ формѣ одшкодованя, другій разъ въ формѣ продажной цѣны напитокѣвъ — а все на коштъ податникѣвъ-консументѣвъ, — то трохи за богато, особливо коли зважити, що тутъ иде о право такъ слабой юридичнои пѣдставы и такъ низькой моральнои стѣйности.

То суть замѣты, котрі пѣднесли-бы мы супротивъ вымѣру одшкодованя и означена вартости права пропинаціи якъ въ законѣ зъ р. 1875, такъ и у всѣхъ законахъ пѣзнѣйшихъ.

Спеціально-жь що-до закона зъ р. 1875 мусимо замѣтити, що застереженье кромѣ згаданого одшкодованя каждому зъ управненыхъ въ кождѣй громадѣ одного шанку не мае нѣякои пѣдставы и грѣшить супротивъ принципѣвъ того-жь самого закона. Той одиавъ шинокъ, коли-бъ дѣйстно законъ зъ р. 1875 не бувъ змѣненый и постанова та знесеною, бувъ-бы въ практицѣ продовженьемъ пропинаціинои монополю. Панъ властитель села, маючи до помочи зручного и хитрого жидак-

арендаря, смѣявсь-бы, посѣдаючи одинъ шинокъ зъ поставленою закономъ зъ р. 1875 засады свободной конкуренціи. Такимъ способомъ законъ, що мавъ знести право пропинаціи, подававъ-бы рѣвночасно средства до фактичного задержаня ёго. То само свѣдчать вже найлучше о вартости закона.

Законъ зъ р. 1875 зовсѣмъ не вдовольвъ управненихъ, хотяй выданный бувъ выключно въ ихъ користь и хотяй періодъ вызначеный первѣстно на 26 лѣтъ, черезъ котрый они мали остати въ повнѣмъ посѣданю права пропинаціи, перетягнувся до р. 1910. Недовго вже по ухваленю того закона почали пѣдниматись въ пропинаціиной справѣ новіи голоса.

VI.

Заходы коло розвязаня пытаня пропинаціиного, пѣднятого по причинѣ нового закона о податку ѡдъ горѣвки зъ 20 червня 1888.

Голосы, якій пѣднимались въ справѣ пропинаціиной въ часѣ ѡдъ р. 1875 — 1888, надто мало мають ваги за-для розвязаня пропинаціиного пытаня и мы не будемо розбирати ихъ окремо. Згадаемо хвѣа лишь про выданный въ р. 1885 Теофилямъ Меруновичемъ „Отвертый листъ до властителѣвъ права пропинаціи въ Галичинѣ“ и ѡдповѣдъ на той листъ, котрой авторомъ бувъ Ант. Вротновскій. П. Теоф. Меруновичъ пѣдносивъ конечну потребу вы-

купити якъ вайскорше право пропинаціи, щобы оно не лишалось на довшій часъ въ рукахъ дворѣвъ и не причинялось до збѣльшуваня суперечности интересѣвъ мѣжь дворомъ а хатою; авторъ вказувавъ на заходы руского духовенства коло отверезеня народа, котрїи знайшла симпатичный ѡдгомонъ мѣжь народомъ и котрїи пѣдпиравъ весь рускій загаль и руска праса а рѣвночасно вказувавъ и на той контрасть, якїй лежить мѣжь заходами Русинѣвъ а интересомъ пропинаціинымъ польскихъ панѣвъ и радиъ панамъ якъ найскорше полагодитись зъ правомъ пропинаціинымъ, хочъ-бы и зъ власною стратою. Рады Т. Меруновича опирались, якъ бачимо, на причинахъ политичной натуры, не трафили они однакъ до пересвѣдченя панѣвъ-власителѣвъ пропинаціи, котрїи дорожили бѣльше доходами зъ пропинаціи, якъ тыми корыстями, котрїи имъ, беручи рѣчь навѣтъ зъ чисто польского становища, могли принести усуненъе зъ ихъ рукъ деморализуючою коршмы. Выразомъ поглядѣвъ властителѣвъ права пропинаціи була брошура Ант. Вротновского, въ котрѣи авторъ станувъ зовсѣмъ на становищи закона зъ р. 1875 и заявивъ, що управненїи зъ правъ своихъ нѣ крихты не поступлять. Такимъ способомъ оставъ станъ рѣчей незмѣненный ажъ до р. 1888.

Въ р. 1888 вышло ѡдъ правительства позитивне внесенъе въ купна права пропинаціи ѡдъ управненыхъ передъ речинцемъ,

означенимъ въ законъ зъ р. 1875 а вже бдъ 1 сѣчня 1891 р.

Причина того проекту правительства звѣстна. Щобы позыскати бѣльшбѣть рады державной для своего проекту на пѣдвышене по датку консумційного бдъ горѣвки, предложеного радѣ державной въ мартѣ 1888 р., мусѣло правительство зрбити велику концесію для галицкихъ властителѣвъ пропинаціи, котрї помимо тѣснои звязи зъ теперѣшнимъ правительствомъ грозили, що будуть голосувати противъ проектованого податку, лякаючись, щобы пѣдвышеный податокъ не зменшивъ консумціи а тымъ самымъ не зменшивъ имъ доходѣвъ зъ горалень. Концесію тую становивъ одинъ миліонъ на рѣкъ, котрый назначило правительство зъ доходѣвъ податку консумційного бдъ горѣвки галицкимъ властителямъ пропинаціи и котрый мавъ вилывати до фонду пропинаційного, заснованого закономъ зъ р. 1875, порядкомъ, маючимъ означитись соймомъ крайвымъ. За тую концесію, котра своєю дорогою мусить бдбитись на консументахъ, голосували галицкїй властительъ пропинаціи за проектомъ правительства, пѣдвысшаючимъ дуже значно податокъ бдъ горѣвки, котрый такимъ способомъ удержався и ставъ закономъ державнымъ зъ 20 червня 1888 р.

Маючи пѣсля постановѣ того закона платити галицкимъ властителямъ права пропинаціи рѣкъ-рѣчно по одному миліонови, задумало правительство при тѣй нагодѣ перевести при помочи того миліона выкупно пропинаціи

сейчасъ и ддятого предложило соймови краевому скодификованый проектъ того выкупна.

Яка цѣль руководила правительствомъ, коли предклагодало згаданный проектъ — то есть предметомъ рѣзнодорожныхъ догадокъ.

Однѣ, опираючись на мотивахъ проекту, якѣ удѣлило галицке намѣстництво предклагодаючи проектъ соймови вѣрять, що правительство хотячи злагодити некористи, якѣ принесло, взглядно принести може властителямъ пропинаціи пѣдвышенье податку ѡдъ горѣвки намѣрило стати посередникомъ въ користной для властителейъ продажи права пропинаціи краєви, котра продажъ мае пѣдратувати ихъ въ критичноймъ мастковѣмъ положеню черезъ приплывъ значныхъ капиталѣвъ. Другѣ не приписують правительству на стѣлько плятоничныхъ афектовъ, хочъ бы и до галицкой шляхты а кажутъ прямо, що правительство мае тутъ на оцѣ свою власну цѣль.

Ѡдъ довшого часу именно видно въ австрійскѣй политикѣ скарбовѣй прямованье, перенести весь тягаръ податковый на податки посереднѣй т. е. консумційнѣй, а ера министра Дунаевского ѡдзначуєсь якъ-разъ тымъ, що податки консумційнѣй пѣдносятся и множаться, чого вайлучшимъ доказомъ законодательна дѣяльностъ австрійского парламента въ першѣй половинѣ р. 1888, збѣдывавша значно податокъ консумційный ѡдъ цукру и горѣвки. Супротивъ того, кажутъ, зовсѣмъ природными були-бы заходы правительства, стремячѣй до очищеня и увѣльненя предметѣвъ державныхъ

податкѣвъ консумційныхъ ѡдъ чужихъ впливѣвъ и тягарѣвъ, а що пануючій монополь пропинаційный управленийъ стоить безперечно тутъ державѣ на перешкодѣ, тожь держава стараєсь о усуненнє того монополю и о звѣльненнє себе ѡдъ конкуренціи на тѣмъ поли. На догадѣ той яко правдивый здаються вказувати систематичнїй ѡдъ недавного часу ѡдказуваня санкціи законамъ признаючимъ мѣстамъ право побору громадскихъ додаткѣвъ ѡдъ предметѣвъ податкѣвъ консумційныхъ а неменше такожь и рѣвночасна дѣяльнѣсть правительства въ тѣмъ напрямѣ на Угорщинѣ, де оно внесло проектъ знесеня „регальвъ“. Противъ того доходу промовляло-бы то, що въ проектѣ своѣмъ предкладає правительство не знесеннє а перенесеннє права пропинаціи на край отже все таки не звѣльняє себе зовсѣмъ ѡдъ конкуренціи, а полишає конкуренціи краю. Для того и неясно а навѣтъ неправдиво звучать слова мотивѣвъ правительства, що предложенымъ закономъ „приспѣшаєсь“ выкупно пропинаціи. О приспѣшеню нема тутъ бесѣды, бо до р. 1910 пропинаціи була-бы фактично невыкуплена и въ тѣмъ случаю, коли-бы удержався проектъ правительства зъ тою лишъ рѣзницею, що тогдѣ выконувавъ-бы плывучїи зъ ней управленя не приватный властитель а край.

Проектъ правительства опираєсь на такихъ головныхъ точкахъ :

„Пропинаціи має лишитись при управленийъ до кѣнця р. 1890, ѡдтакъ має перей-

ти на край и оставати підъ управою выдѣлу краёвого ажъ до кѣнця р. 1910, а тогдѣ перестаетъ вже зовсѣмъ иснувати. Край має право пропинаціи выкупити ѡдъ управленыхъ и то за готѣвку. Щобы дѣстати тую готѣвку, має край затыгнути позичку при помочи емисіи облигаціи на суму 57,700.000 зр., котра має бути амортизована зъ доходѣвъ фонду пропинаціиного въ часѣ ѡдъ р. 1890 до 1910. За выплату купонѣвъ ѡдъ тыхъ облигаціи и за ихъ амортизацію має ѡдповѣдати въ першѣмъ рядѣ фондъ пропинаціиный, до которого вливати буде: а) доходѣ, плывучій зъ права пропинаціи черезъ той 20-лѣтній періодъ въ хосенъ краю; б) доходѣ зъ рѣчныхъ оплатъ ѡдъ шинкарѣвъ, ѡдъ ново-закладаныхъ гораленъ, броварѣвъ и медосытевъ и зъ каръ грошевыхъ за пропинаціиный переступленя и в) участь зъ миліона признаного закономъ зъ 20 червня 1888 (кажемо „участь“, бо мала часть того миліона принаде мѣстамъ, посѣдающимъ выключне право пропинаціи на територіи свои громады). Готѣвку, котру дѣстане край при помочи емисіи облигаціи на суму 57,700.000 зр., має выдѣлѣ краёвой роздѣлити мѣжъ управленыхъ властвителѣвъ права пропинаціи пѣсля ѡдношеня чистого доходу зъ пропинаціи каждого ѡчисленого комисіями оцѣнительными по мысли закона зъ р. 1875 (т. е. пересѣчный доходѣ за лѣта 1869—1874). Зъ фонду пропинаціиного, котрый вже до теперъ призбирано на пѣдставѣ закона зъ р. 1875 и зѣ всѣхъ его

приходѣвъ до р. 1890, має утворитися бѣдѣльно администрованый фондъ резервовый, котрый має покрывати кошты администраціи фонду пропинаціиного, дальше покрывати евентуальнй недоборы въ рѣчныхъ ратахъ амортизаціиныхъ та въ фондахъ на сплату купонѣвъ и выльосованныхъ облигаціи, а коли-бы ще що лишилося зъ того фонду, то тая рѣшта має роздѣлитися по року 1910 мѣжь тыхъ управненьныхъ, котрымъ бы пѣсля закона зъ р. 1875 мавъ лишитися одинъ свободный шиннокъ. Такъ отже той фондъ резервовый мавъ-бы бути вынагородою за бѣднатье того одного шинку, котрый мавъ остати каждому управненому по мысли закона зъ р. 1875. Коли-бъ анѣ фондъ пропинаціиный, анѣ резервовый не выстали на выповненье тыхъ обовязкѣвъ, якѣ затягнути має край черезъ сфинансованье 57 миліоновой позички, то въ другѣмъ рядѣ гарантуе за тѣ обовязки фондъ крайевый.“

То головнй точки проекту правительства, котрый пѣдъ днемъ 18 вересня 1888 внѣсь намѣстникъ до сойму. Характеристичнымъ знаменемъ того проекту єсть: 1) що не зносить бѣвъ пропинаціи, а переносить на край; 2) ще дає управненымъ цѣвну выкупна въ гѣтѣвцѣ, однакъ безъ означеня єи высоты въ самѣмъ законѣ (не такъ отже якъ давнѣйшй проекты передъ р. 1875 прим. 12 або 14-разовый рѣчный доходъ, а таку суму каждому, яка выпадє на него зъ загальнои при помочи позички позыскатися маючон сумы бѣдповѣдно до высоты сконстатованого ко-

мисією доходу); 3) що зносить шинокъ реальний, даючи за него окреме одшкодованье въ евентуальнѣй надвижцѣ фонду резервового, и вкѣнці 4) що обтяжує гарантією фондъ краєвий.

Для зрозумѣня проєктовапого правительствомъ способу выкупа, конечнымъ буде представленье и поясненье, зъ-вѣдки и длячого проєктує правительство емисію облигацій якъ-разъ въ сумѣ 57,700 000 зр.

Тутъ руководилось правительство системою обчисленя найперше рѣчныхъ ратъ амортизаційныхъ, котрѣ можуть бути покритими, а доперва на ихъ пѣдставѣ приняло высоту капитала емисии. Найвышу рѣчну рату, яка може бути покритою, обчисляло правительство на слѣдующихъ пѣдставахъ: Доходъ зъ пропинаціи, якій буде мати имовѣрно край, приняло оно въ высотѣ означенѣй краєвою комисією зъ р. 1875 т. в. въ сумѣ 3,090.266 зр. рѣчно; друге жерело покритя амортизаційной раты т. в. оплаты шинкарскѣй, ѡдѣ новыхъ горалень, броварѡвъ и кары грошевѣй принято въ высотѣ 200.000 зр. рѣчно; участь управленыхъ въ миліонѣ зъ державного скарбу (по ѡдтрученю участи мѣсть, выконующихъ право пропинаціи на цѣлѣй своѣй территоріи) на 875.167 зр. рѣчно. Фондъ резервовый обчислило правительство, що зъ днемъ 1 сѣчня 1891 буде выносити 6,390.472 зр (Фондъ пропинаційный въ р. 1886 = 2,915 416 зр.; оплаты 1886—1890 по 200.000 зр. рѣчно = 800.000 зр.; участь въ державнѡмъ миліонѣ за 2¹/₃ роки =

2,042.056; проценты одъ тыхъ сумъ до 1 сѣчня 1891 р. = 633.000 зр.; разомъ отже 6,390.472 зр.) Сума та 6,390.472 зр. дае рѣчного проценту 300.000 зр., зъ которого правительство докладае рѣчно 84.567 зр. на амортизаційну рату. Такимъ способомъ мае тая рата пѣсля обчисленя правительства складатись зъ чотирохъ сумъ: $3,090.263 + 200\ 000 + 875.167 + 84.567 = 4,250.000$ зр. А позаякъ рѣчна рата амортизаційна въ сумѣ 4,250.000 зр. выстае на выповненье обовязкѣвъ емисіи облигацій 4%₀-выхъ на суму 57,700.000 зр. амортизуючої-ся въ 20 лѣтахъ (1890 — 1910), длятого правительство порѣшило предложити краєви емасію въ тѣй высотѣ и зъ той причины та цифра находится въ проєктѣ.

Закимъ розберемо близше той проєктъ правительства и выкажемо его ѣдношенье до закона зъ р. 1875, интересу управненыхъ и загалу податникѣвъ въ краю, хочемо подати тутъ важнѣйші проєкты бѣльше або менше впливовыхъ единиць въ краю, щобы тымъ способомъ представити акцію пропинаційну въ цѣлѣи еи повнотѣ, зъ цѣлымъ богатствомъ суперечностей въ поглядахъ на еи розвязанье и въ стремленю управненыхъ позыскати при тѣй нагодѣ якъ наибѣльше для себе выгоды и користи.

Проєктъ правительства не вызвавъ въ загаль вдоволеня мѣжь управнеными-що-до права пропинаціи. Правда, що и они не могли не признати, що якъ миліоны зъ скарбу державного, такъ и можнѣсть одержати скоро

капиталь выкупна кладе ихъ въ дуже користе положенъе, однакъ зъ другой стороны жаль имъ ставало и самого выкупуваня права пропинаціи, котре мало перейти на край и тои одной коршмы, котра мала остати каждому управленому по роцъ 1910. Шляхоцкѡй націи нѣяково безъ пропинаціи, безъ экономичныхъ та политичныхъ користей, якѣ давала їй коршма, длятого и проектъ правительства, котрый удержувавъ еи въ посѣданю тыхъ святощѣвъ³¹⁾ лише до р. 1890, мусѣвъ вразити еи немилу и не мѡгъ позыскати безусловной еи апробаты.

Середъ интересованыхъ почалась дискусія надъ пытаньемъ выкупна и надъ проектомъ правительства и представитель ихъ станули сейчасъ въ опозвціи противъ того проекту. Экономичнѣ головы зъ помѣжъ интересованыхъ и ихъ сторонникѡвъ почали ставити зъ свои стороны окреми проекты выкупна.

Всѣ тѣ проекты, выходячі зъ стороны интересованыхъ, годяться зъ собою въ тѡмъ, що стремлять всѣ до того, чтобы властителямъ права пропинаціи признано найвысше ѡдшкодованъе и чтобы выплачено его найскорше, а помимо того, чтобы фактично лишилось при нихъ можливо ще найдовше

³¹⁾ Що въ тѡмъ нема пересады, свѣдчать слова посла гр. Лясоцкого, котрый на прилюднѡмъ засѣданю сегорѣчного сойму, коли прийшла пѡдъ дебаты справа выкупна пропинаціи, закликавъ въ ферворѣ: „Nie tykajcie karczmy, karczma jest swięta“.

ужиткованье и выконуванье права пропинаціи въ якбй будь формѣ. Дятого переважна бѣльшѣсть тыхъ провѣтѣвъ стоить принципиально при задержаню пропинаціи до р. 1910 чи то въ рукахъ краю, чи управненихъ а противъ знесеня ви сейчасъ, ѡдъ-разу.

До провѣтѣвъ тыхъ належить провѣтъ д-ра Мархвицкогo. Пѣсля того провѣту мало-бы право пропинаціи перенестись, такъ якъ провѣтуе то правительство, ѡдъ р. 1891 на край и ѡдшкодованье мало-бы также въ тѣй высотѣ, яку предкладае провѣтъ правительства, выплатитись управненымъ безпроволочно, однакъ при всѣмъ тѣмъ мусѣло-бы застерегтись въ законѣ самѣмъ для каждого зъ управненихъ право першенства арендованя своеи пропинаціи ѡдъ краю до р. 1910 за чиншь высшій лишъ о 10% ѡдъ того доходу, якій выказала що до дотычної пропинаціи оцѣнкова комисія, постановлена закономъ зъ р. 1875, яко пересѣчный дохѣдъ за часъ ѡдъ 1869—1874 р. Коли-бы але черезъ то показались недоборы въ фондѣ назначенѣмъ на опроцентованье и амортизацію капиталу индѣмнизаційного, то въ такѣмъ случаю провѣтуе д-ръ Мархвицкій покрити той недобѣръ наложеньемъ новыхъ додаткѣвъ до податѣвъ.

Провѣтъ той розберемо разомъ зъ всѣми другими понизше, тутъ замѣтимо лишъ, що стараеь ѡнъ задержати хочъ форму выкупна, бо предкладае перенесенье пропинаціи на край, коли тымчасомъ инші провѣтанты зъ помѣжь интересованныхъ прямо обстають за

тымъ, чтобы задержать станъ унормованый закономъ зъ р. 1875 а миліоны зъ скарбу державного обернути титуломъ „дарунку“ для управненьхъ.

Въ такѣмъ бѣльше-менше дусѣ поставленій суть проекты звѣстнаго вже зъ своего становиска въ тѣй справѣ зъ згаданой высше ѡдповѣди пос. Т. Меруновичеви, Ант. Вротновскаго и посла соймового Ем. Торосевича.

Першій зъ нихъ предкладае затягнути на имя краю позичку 15 миліонѣвъ зр. и роздѣлити еи мѣжъ всѣхъ управненьхъ (вынявши мѣста) сейчасъ титуломъ за датку ѡдшкодованя, а кромѣ того лишити ихъ въ ненарушимѣмъ посѣданю права пропинаціи ажъ до р. 1910, такъ якъ постановляе то законъ зъ р. 1875. Пос. Торосевичъ стоить на тѣмъ самѣмъ становищи, що и Мархвицкій, а кромѣ того жадае застереженя для теперѣшнихъ управненьхъ права першеньства до консенсу на одинъ шинокъ. — Згадані три проекты пѣднесені були по-за соймомъ и обговорені лишъ въ журналистицѣ и приватныхъ кружкахъ управненьхъ, однакъ подѣбнй до нихъ предложена появились такожъ и середъ соймового трактованя выкупна права пропинаціи, а именно въ выбранѣмъ въ тѣй цѣли пропинаціи пѣдкомитетѣ.

Маючи за собою безусловну бѣльшѣсть въ соймѣ, зложили интересовані той пѣдкомитетъ якъ разъ зъ людей; звязаныхъ тѣсно зъ ними спѣльнымъ интересомъ, не диво отже,

що внесеня, які появлялись въ ёго лонѣ, мали зновъ не що иншого на цѣли, якъ чисто односторонный интересъ управненихъ.

Выходячи зъ погляду, що позичка 57,700.000 зр. проєктowana правительствомъ разомъ зъ можливою надвышкою фонду резервового не дасть ѳдповѣдного ѳдшкодованя властителямъ пропинаціи, проєктували деякі признати управненымъ вже зъ горы ѳдшкодованье въ высотѣ 20-разового доходу (выслѣдженого комисією постановленою закономъ зъ р. 1875) а можливый недобѣръ въ фондахъ на выкупно покрити заведеньемъ высихъ оплатъ шинкарскихъ; — другіи предлагали перевести нове оцѣненье доходѣвъ зъ каждой пропинаціи и взяти за пѳдставу вымѣру цѣны выкупна тѣ ново выслѣдженіи доходы, а не доходы обчисленіи комисією зъ р. 1875 пересѣчно за лѣта 1869—1874.

Мѣжь иншими появився бувъ въ пѳдкомитетѣ такожъ проєктъ подѣбный дуже до проєкту д-ра Мархвицкого. Предкладавъ ѳнъ именно: а) застерегти въ самѳмъ законѣ першеньство аренды для теперѣшнихъ властителейъ за чиншь 10—20⁰ вышей ѳдъ доходу, означеного комисією зъ р. 1875; б) зъ горы застерегти въ законѣ, кѳлькоразовый доходъ зъ права пропинаціи мае принятись яко цѣна выкупна и в) зъ горы постановити, що на случай недобору въ фондѣ выкупна не край, взглядно не фондъ краевый гарантуе за обвязки тяжачѣи на тѳмъ фондѣ, що однакъ въ такѳмъ случаю вѳльно краеви наложити до-

датокъ до податку консумційного въ высотѣ потребной до покрытя недобору.

Мѣжь проёктами, поставленными въ пѣдкомитетѣ заслугують дальше на увагу проёкты послѣвъ Абрагамовича и д-ра Билинського.

Пѣсля проёкту Абрагамовича мало право пропинаціи перейта зъ днемъ 1 липня 1889 на край, взглядно на фондъ пропинаціиный. Управненіи мали одержати вынагороду пѣсля выбору въ готѣвцѣ або въ облигаціяхъ $4\frac{1}{2}\%$ -выхъ. Вынагорода за ѡдобранье права пропинаціи мала выносити 16-разовый чистый дохѡдъ выслѣдженный комисією зъ р. 1875, а кромѣ того за ѡднятый реальный шинокъ признавалъ той проёктъ управненымъ окрему вынагороду рѡвну пятиразовому чистому доходуви зъ права пропинаціи, до которого належавъ той шинокъ. На покрытье той вынагороды проёктувалъ пос. Абрагамовичъ емисію облигаціи фонду пропинаціиного въ высотѣ номинальной 64,890,000 зр., котріи мали амортизуватисѣ въ часѣ 32-лѣтнѡмъ, починаючи ѡдъ 1 сѣчня 1890 а то при помочи льосования, выкупу, або выповѣдження. А облигаціи тѣи и пливучіи зъ нихъ ѡбязки мавъ покрывати въ першѡмъ рядѣ фондъ пропинаціиный и резервовый. До фонду пропинаціиного мали вливати: а) доходы зъ права пропинаціи, якѣ несло-бы оно фондови пропинаціиному; б) миліоны зъ скарбу державного и в) доходы зъ оплатъ шинкарскихъ, котріи мавъ-бы край установити ѡдъ 1 сѣчня р. 1911 въ

хосень фонду краевого въ такой самой высоте, въ якій установлені они суть obligatory laws of each higher rank of hotch pots with respect to the title, as to the title of the right of redemption and which by order of the government from the year 1911 to the year 1921 i. e. to the end of the period of amortization of redemption bonds were to be added to the redemption fund. To the reserve fund they were to be added: a) the accumulated redemption fund together with the amounts to be added to it to the year 1910 by the brewers for the payment of taxes, fines and penalties for offenses against redemption and b) the entire annual surplus of the redemption fund. As to the reserve fund proposed by Mr. Abramovich, so that the surplus of it, which is to be lost by the non-fulfillment of contingencies of the redemption fund by the annual payments of coupons and interest on redemption bonds and also the costs of administrative expenses of the redemption fund, which are not to be covered by the income of the fund, be transferred by the end of the year 1921 to the reserve fund, which may in other ways guarantee the obligation of the redemption fund in view of the fact that the redemption fund is to be guaranteed by the redemption bonds. So that from one side the redemption fund is to be guaranteed by permanent income, and from the other side the right of redemption is to be granted to the government, which may be granted by the lessees, the possibility of being granted by the lessees, the project proposed by Mr. Abramovich is to be granted to the lessees of the redemption fund.

житкованю права пропинація яко арендаторівъ зъ рамени фонду пропинаційного ажъ до дня 31 грудня 1895 визначаючи имъ яко чиншь аренды рѣчний чистый дохѣдъ зъ дотычною пропинаціи, обчислений комисією зъ р. 1875 разомъ зъ податкомъ доходовымъ зъ вѣьми належачими до него додатками. По р. 1895 малабы обняти пропинацію въ цѣлѣмъ краю дирекція фонду пропинаційного и администрувати ѣи въ способъ, якій признасть ѣдповѣднымъ зъ выключеньемъ однакъ гуртовон аренды.

Проектъ пос. д-ра Билиньского мавъ пѣсля заявленя внескодателя въ пѣдкомитетѣ трояку цѣль: а) усунути зъ закона зъ р. 1875 то, що въ нѣмъ було найгѣршого т. е. реальный шинокъ; б) злучити тѣ миліоны, якѣ припадають зъ державного скарбу управненьмъ, въ той способъ, щобы ѣнъ напевно ажъ до р. 1910 вилывавъ до пропинаційного фонду безъ огляду на можливі змѣны въ законѣ о оподаткованю горѣвки; в) запевнити для краю по знесеню пропинаціи певнѣ користи черезъ право накладаня шинкарскихъ оплатъ.

Для того предкладавъ д-ръ Билиньскій законъ, пѣсля котрого: 1) миліонъ зъ скарбу державного мавъ вилывати до фонду пропинаційного; 2) шинокъ реальный мавъ бути знесений доперва тогдѣ, коли 22 миліонѣвъ зъ скарбу державного фактично вже вилыне до фонду пропинаційного; 3) вже въ теперѣшнѣмъ законѣ мало постановитись и удѣлитись соймовѣ право накладаня ѣдъ р. 1910 въ хо-

сень фонду краевого оплатъ шинкарскихъ по 60, 80 и 100 зр., зъ котрыхъ пос. Билиньскій надьявсѣя бдѣ р. 1910 рѣчного доходу для краю бдѣ 600.000 зр. до 1.000.000 зр.

Супротивъ всѣхъ тыхъ проектѣвъ, ясно намаркованыхъ егоистичными тенденціями интересованыхъ, здобувсѣ въ комисіи пропинаційнѣй одинъ лишъ пос. Меруновичъ на пробѣктъ, котрый не заслуге на замѣтъ парціальности а противно має всяке право, щобы признати его безстороннымъ а навѣтъ досеѣ щасливо подуманымъ.³²⁾

Пробѣктъ пос. Меруновича прямѣ до того, щобы безъ обтяженя краю гарантією, безъ нараженя другихъ клѣсѣ населеня на яке будь ризико дати бдповѣдне бдшкодованье управненымъ. Пѣсля пробѣкту пос. Меруновича пропинація повинна выплатитисѣ сама при помочи оплатъ шинкарскихъ, а вынагорода управненыхъ повинна бути лишъ зесконтованьемъ двайцятьлѣтного пропинаційного доходу зѣ горы при посередництвѣ краю, однакъ безъ поруки краю и безъ перенешеня права пропинаціи на край. Длятого предкладае бнѣ знести пропинацію бдѣ разу, управненыхъ смлатити капиталомъ маючої затягнутасѣ позички, а позичку покрити самими лишъ шинкарскими оплатами, котрѣ мавѣ-бы установляти соймъ пѣсля прелиминара выдѣлу краевого. Внескодатель обчисляе такъ:

³²⁾ Гляди Dziennik Polski чч. 277 и 286 зѣ р. 1888.

єсть въ краю бѣльше якъ 18.000 шинкѣвъ, для того пересѣчна оплата шинкарска по 4000 зр. дала-бы рѣчно 7,200.000 зр. а тая сума выстала-бы вже на опроцентованье и амортизацію облигацій пропинаційныхъ и на покрьтье коштѣвъ администрація пропинаційного фонду. Зъ того фонду пропинаційного, якій вже теперь єсть зѣбранный, и зъ маючихъ вилынути до него миліонѣвъ зъ державного скарбу, предкладавъ пос. Меруновичъ утворити фондъ гаранційный, маючій служити резервою обезпечаючою опроцентованье и амортизацію облигацій. Фондъ той мавъ-бы въ часѣ амортизаціи позички уживатись на инвестиціи позжиточнїи для загального добра, а єго доходы вилывали-бы до фонду краевого. По силатѣ позички мала бы узбирана до сєи поры сума роздѣлитись въ половинѣ въ хосєнь краю, а друга половина роздѣлитись зновъ мѣжь мѣста посѣдаючїи право пропинація и помѣжь властвителѣвъ доминикальныхъ дѣбрь. Для управнєныхъ признає пос. Меруновичъ jako ѡдшкодованье за само право пропинація 16-разовый рѣчный чистый дохѣдъ, а за ѡдобранье реального шинку 4-разовый рѣчный чистый дохѣдъ, разомъ отже 20-разовый рѣчный чистый дохѣдъ зъ дотычного права пропинаціи.

Вже по поставленю згаданныхъ проектѣвъ въ соймѣ краєвѣмъ, появився скодификованный проектъ посла до рады державной и урядника бюро статистичного выдѣлу краевого д-ра Т. Рѣтовского.

Проектъ той рѣзнитесь ѡдъ первѣстного

проекту правительства тымъ, що бере за підставу одшкодованя управненихъ не лишь той чистый дохѣдъ каждой пропинаціи, якій означила комисія зъ р. 1875, але такожъ и той чистый дохѣдъ, якій черезъ маючіи по мысли того проекту установитись новіи комисіи, має бути для каждой пропинаціи означеный пересячно за роки 1885, 1886 и 1887. Одшкодованье отже каждого управненого мало-бы вынести 18-разовый чистый дохѣдъ, означеный комисією зъ р. 1875, коли-бы однакъ показалося въ конкретномъ случаю, що дохѣдъ зъ роковъ 1885, 1886 и 1887 есть що найменше о 10⁰% высшій бѣдъ доходу означеного комисією зъ р. 1875, то тогдѣ управненный мавъ-бы одержати за кождыхъ 10⁰% надвыжки чистого доходу зъ рр. 1885—1887 вынагороду въ высотѣ одноразового чистого доходу означеного рѣшеньемъ комисіи зъ р. 1875. Щобы позыскати фондъ на одшкодованье, проектуе д-ръ Рутовскій емасією облигацій фонду пропинаційного въ номинальнѣи высотѣ 65.000 зр. Покрываети обовязки походячіи зъ той емисіи проектуе бѣдъ въ той самъ способъ, що и первѣстный проектъ правительства, зъ тою лишь рѣзницєю, що пѣсля проекту правительства має надвыжка фонду резервового роздѣляти ся мѣжъ управненихъ, коли тымчасомъ пѣсля того предложеня має та надвыжка вливати до фонду краввого. Вкѣнци мѣстити въ собѣ проектъ д-ра Рутовского окреміи постановы, пѣсля котрыхъ кождый властитель права про-

пинаціи має віддати до диспозиції дирекції фонду пропинаційного на три роки свою коршму вглядно будинки в котрыхъ виконувавъ своє право пропинаціи, за що має дирекція фонду пропинаційного платити управленымъ винагороду, маючу означитись тарифою, котру уложить сама тая дирекція, а затвердить соймъ крайвий Якъ після проекту правительства, такъ и після проекту д-ра Рутовского гарантує супротивъ властителѣвъ пропинаційныхъ облигацій в другомъ рядѣ фондъ крайвий, однакъ в томъ вглядѣ мѣститъ проектъ застереженъе, що недоборы покрыватись мають оплатами відъ вышинку и податками консумційными, а нѣколи додатками до податковъ непосредныхъ.

Зъ голосовъ, якѣ що-до розвязаня пропинаційного пытаня появилсь в прасѣ и публициствѣ, заслуговує в першомъ рядѣ на увагу голосъ автора „Nędzy Galicyi“ Ст. Щепановскій вже хочъ-бы за-для того, що стоить вінъ на найширшомъ становищи.

Ст. Щепановскій предкладає не лишъ полагодити справу пропинаційну, але полагодити ей такъ, щобы при той нагодѣ край придбавъ собѣ фонды до господарства накладового и до загальнои направи економичныхъ відносинъ. А щобы при нагодѣ поладженя пропинаційного пытаня довести до того, уважавъ вінъ конечнымъ завести монополъ продажи горѣвки в хосенъ краю.

Торговля горѣвкою — аргументує Щепановскій — єсть и такъ сконцентрована в го-

ральняхъ, а кромѣ того будуть заведені публичні склади горѣвки. Чи-жь супротивъ того тяжко бы було устроити магазини повѣтові, котрі доставляли-бы по певній цѣнѣ шинкарямъ горѣвки, выбираючи зъ горы додатокъ до податку державного?

Монополь такий уважае бѣвъ на стѣлько користнымъ для краю, що готовый есть, на случай, коли бы правительство противилось заведеню его и выходуваню въ формѣ краевыхъ додаткѣвъ до податку консумційного — зречись миліонѣвъ зъ скарбу державного въ хосенъ правительства, щѣ бы лишъ въ замѣнъ за то позыкати его згоду на такий спосѣбъ полагожденя пропинаційного вытаня.

Процедеръ переведеня цѣлон справы проектуе Ст. Щепановскій такий: Край затыгае позичку 60 миліонѣвъ, котру роздѣляе мѣжь управленыхъ. Цифру тую уважае бѣвъ меншою, якъ бы выносила фактычна сучасна вартѣсть пропинаціи, скапитализована на 5%, зъ другои однакъ стороны признае, щѣ готовый капиталъ оборотовый мае теперь для земского властителя далеко бѣльшу вартѣсть якъ тыхъ 5%, и длятого повысшій позичковый капиталъ бувъ-бы для властительѣвъ дуже достаточнымъ бѣдшкодованьемъ. Позичку тую гарантувавъ-бы зовсѣмъ достаточно монополь краю и миліоны зъ скарбу державного. Фондъ пропинаційный, призывираный вже до нинѣ а взглядно до р. 1890, подавъ-бы краеви бѣдъ разу капиталъ потрѣбный до заведеня монополю. Въ мѣстахъ належало-бы сконвертувати пропинацію на до-

датки консумційні, котрі до певної висоти стопи побирало бы мѣсто, а решту цобиравъ бы край. Призбирані пропинаційні фонды мѣсть становили-бы еквивалентъ за страчену участь въ пропинаційномъ бдшкодованю.

То есть провктъ Ст. Щепановского, провктъ безперечно найдалше идучій, котрый оправдує и піддирає бнъ богатыми и безперечно дуже важкими аргументами зъ економічного, політичного и етичного погляду.³³⁾

Зъ всѣхъ однакъ голосовъ публичныхъ, якій піднялись въ найновѣйшомъ часѣ въ справѣ права пропинаціи и его выкупна, найбольше бззсторонно и по нашой думцѣ найвластивше трактує тую справу въ выданой свѣжо брошурѣ д-рѣ Іосифѣ Кльєчиньскій, профессоръ публичного права на университетѣ въ Краковѣ³⁴⁾, про котрого статистичный трудъ на поли права пропинаціи напечатаный у Львовѣ въ р. 1876 згадували мы въ попередной части нашей праць.

Брошура д-ра Кльєчиньского, выдана передъ кѣлькома тыжднями вже по выпечатаню въ „Дѣль“ значнѣйшой части нашей праць важна для насъ особливо тымъ, що авторъ ен высказує що-до юридичной конструкціи и характеру права пропинаціи, а неменше и що-до економічного его стѣйности зовсѣмъ такій самі погляды,

³³⁾ Wódka i propinacya. napisał Stanisław Szczepanowski. Lwów 1888. Стр. 34 и слѣд.

³⁴⁾ Propinacya i szynkarstwo napisał Józef Kleczyński. Kraków. 1888.

які розвели мы въ першихъ частяхъ сего труда ; після гадки д-ра Кльечинського не єсть такожъ прозивація анѣ власностею, анѣ якимъ будь другимъ правомъ приватнымъ, а лишь публично правною організацію промыслу продукціи и вышинку напиткѣвъ³⁵), котру держава має право регулювати безъ огляду на які будь набуті права и зъ котрой пливучі привилегіи позношено въ иншихъ краяхъ и державахъ або зовсѣмъ безъ якого будь ѳдшкодованя (якъ прим. въ Франціи, Гановерѣ и др.) або за ѳдшкодованьемъ дуже незначнымъ (якъ пр. въ Саксоніи, Прусіи, Баденѣ, Ольденбургу). Після погляду Кльечинського ѳдшкодованье управненихъ не має такожъ обнимати цѣлого ихъ теперѣшного доходу, а лишь тую часть єго, о котру зменшиться прихѣдъ управненого въ наслѣдокъ знесеня привилегіи. Погляды того фахового ученого, котрый першій въ Галичинѣ пѣднявся наукового опрацьованя питаня пропинаційного а котрого гадки такъ згѣдно сходятся зъ головными принципами, які поставили мы що-до юридичной и економичной сторони права пропинаціи, суть для насъ тымъ цѣннѣйшими, позаякъ суть они середъ пануючого хаосу проєктѣвъ, нацѣхованыхъ чисто статистичнымъ интересомъ и захланностею одинокимъ майже голосомъ въ цѣломъ краю, за

³⁵) Д-ръ Кльечинскій въ першій своій працѣ зъ р. 1876 не зазначивъ рѣшучо євого погляду що до характеру права пропинаціи и ажъ въ тѣй розправѣ высказавъ єго рѣшучо въ поданѣмъ выше напрямѣ.

котрымъ не стоить ничь бѣльше, лишь фахове и безсторонне знанье.

Д-ръ Кльечинскій предкладае якъ най-скорше знести право пропинаціи за вынагородою управненихъ однакъ безъ перенесеня его на край. Право продукціи пропинаціиныхъ напитковъ має стати бѣду разу свобѣднымъ для всѣхъ. Свободы той не належить — пѣсля гадки его — вязати накладаньемъ высокихъ оплатъ на продуцентѣвъ пива або горѣвки, бо оплаты такіи не ставлять перешкодъ закладаню великихъ фабрикъ, але звертаються противъ селянъ и середнихъ рѣльничѣвъ, господарующихъ на середнихъ грунтахъ рустикальныхъ. Велика оплата бѣду закладаня горалень нѣчимъ есть для великихъ фабрикантѣвъ, орудующихъ значными капиталами, однакъ уневозможливляе она закладанье дрѣбныхъ рѣльничихъ горалень на грунтахъ, зъ посѣданьемъ котрыхъ не есть злучене право пропинаціи. А якъ-разъ теперь, коли податокъ бѣду горѣвки такъ дуже пѣднѣся могли-бы селяне користати зъ пѣльгъ, якіи удѣлено горальнямъ рѣльничимъ, могли-бы на малыхъ аппаратахъ виробляти горѣвку зъ овочѣвъ, виробляти сливовицю або яблочникъ и тымъ способомъ приходити въ помѣчь своему господарству и заспокоювати въ приступный спосѣбъ свои потребности, якъ роблять то селяне въ другихъ австрійскихъ краяхъ, де нема права пропинаціи.

Право вышивку проектуе д-ръ Кльечинскій урегулювати на новыхъ пѣдставахъ, не

призиваючи однакъ управненымъ права до шинку реального.

Вынагороду управненымъ признае бнѣщо на йббольше въ высотѣ 15-разового чистого доходу обчисленого комисією зъ р. 1875, противлячись якъ найсильнѣйше переведеню нового оцѣненя. При такихъ условіяхъ выстарчивъ-бы на повне бдшкодованье управненыхъ капиталъ 45,000.00 зр. (не 57,700.000, якъ проєктуе правительство), а той капаталъ т. е. позичку въ тѣй высотѣ предкладае д-ръ Кльчиньскій покрити платежами шинкарскими. На тѣмъ однакъ не кбнчатся ще его проєктъ. При нагодѣ выкупна а радше знесеня права пропинаціа въ выказаный выше способъ бажае бнѣ перевести регуляцію цѣлого шинкарства на будуще, а то въ тѣмъ напрямѣ, щобы зъ одной стороны забезпечити для краю постбйный дохбдъ зъ оплатъ шинкарскихъ и забезпечити въ справѣ шинкарства публичный етичный интересъ.

Тую дальшу часть проєкту д-ра Кльчиньского поминаемо однакъ на теперь, яко не стоячу зъ пытаньемъ знесеня пропинаціа въ непосредной звязи.

Середь хаосу тыхъ рбзnorodныхъ проєктбвъ, зъ котрыхъ (вынявши голоса д-ра Кльчиньского, Щепановского и Меруновича) майже всѣ инші були явно тенденційной и выходили очевидно лишь на то, щобы якъ найббольше користей уторгувати для управненыхъ—прийшовъ проєктъ правительства на порядокъ дневный сойму.

Большѣсть соймова була зъ горы проты-
вна тому проекту, признаючи его мало ко-
ристнымъ для интересѣвъ управненихъ, и для-
того вже выбрана комисія пропинаційна по-
рѣшила не вносити на принятѣе того проекту
соймомъ а обмежитись на проектѣ закона
о фруктификаціи миліона, припадающого що-
рѣчно галицкому фондови пропинаційному зъ
фонду державного, котрый приймивъ соймъ
по горячѣй аволюціи права пропинаціи уста-
ми провѣдника польскоя шляхты, пок. Каз.
Грохольскогo, и згаданого вже выше канони-
затора коршмы гр. Лясоцкогo. Рѣвночасно по-
рѣшавъ соймъ въ справѣ пропинаційнѣй резо-
люцію, въ котрѣй высказавъ п-требу скоро
перевести таке выкупно пропинаціи, котре
увзглядняло-бы справедливѣи жадаія управне-
ныхъ а не варажало краю на страты. Про-
ектѣ же правительства удѣливъ соймъ выдѣ-
лови краевому зъ припорученьемъ: 1) поро-
зумѣтись зъ правительствомъ що-до самой
пѣдставы знесеня пропинаціи а именно черезъ
заведенѣе въ хосенъ пропинаційнѣго фонду
лиценційныхъ оплатъ ѡдъ вышинку и додат-
кѣвъ до державного податку ѡдъ горѣвки;
2) розслѣдити проектѣ що-до сфинансованя
и ѡдносинъ до фонду краевѣго, справедливогo
ѡдшкодованя управненихъ и заряду фондомъ
пропинаційнѣмъ, а евентуально и самую про-
пинацією, коли бы набувъ си край. О резуль-
татѣ пѣднятыхъ въ тѣмъ напрямѣ заходѣвъ
мавъ выдѣлъ краевѣй здати справу соймови
на найближшѣмъ засѣданю.

Тымчасомъ пѣшовъ выдѣль краевый якъ-разъ противною дорогою ѡдъ той, котру вказавъ ему соймъ. Мѣсто застановлятихъ и працювати надъ пытаньемъ, якъ знести право пропинаціи, выдѣль краевый розпочавъ рѣчь аб ово и ставъ думати надъ тымъ, чи знести то право. Выдѣль краевый скликавъ анкету, въ котрой складъ увѣшли саміи члены соймовою бѣльшости, а та анкета порѣшила закона зъ р. 1875 зовсѣмъ не змѣняти, а лишъ по-при нимъ фруктификувати въ хосенъ управненихъ и тѣи миліоны, якѣ рѣкъ-рѣчно ажъ до р. 1910 наплывати будуть зъ скарбу державного до пропинаціиноу фонду.

Рѣшенъе анкеты вызвало загальне обуренъе въ краю, а правительство велѣло выдѣлови краевому доконче приступити до мериторичного порѣшеня справы. Результатомъ того бувъ новыи проектъ, котрый выпрацювавъ выдѣль краевый и котрый делегаты выдѣлу краевого въ хвили, коли то пишемо, повезли до Вѣдны, щобы надъ нимъ устно пересправляти зъ правительствомъ.

Головныи змѣсть того нового проекту єсть слѣдуючій :

Право вышинку и продажи пропинаціиныхъ напитокѣвъ лишаєсь въ посѣданю управненихъ до кѣнця р. 1889. По уплывѣ того речинця переходить оно на край, а радше на краевый фондъ пропинаціиный, и лишаєсь пѣдъ управою дирекціи того фонду ажъ до кѣнця р. 1910 — почѣмъ перестав зовсѣмъ истнувати. Управненіи мають одержати вынагороду

въ $4\frac{1}{2}\%$ облигаціяхъ, заporученыхъ краемъ, котрі мають амортизуватись найпознѣйше въ 36 лѣтахъ, т. е. найпознѣйше до р. 1926.

Высоту вынагороды установляе проектъ въ такой способъ, що управнені мають одержати: а) осьморазовый чистый доходъ зъ права пропинаціи, який установлено правосильными рѣшенями краевой комисіи зъ р. 1875 и б) дванайцятьразовый чистый доходъ зъ права пропинаціи, котрый служивъ подставою вымѣру податку доходоваго за р. 1887, однакъ по струсеню призадаючого на рѣкъ 1887 податку зъ державными, краевыми и индемнизаційными додатками.

Силату запавшихъ купонѣвъ и выльосованныхъ облигацій заporучае въ першѣмъ рядѣ фондъ пропинаційный и резервовый, а въ другѣмъ фондъ краевый.

До фонду пропинаційного вplyвають слѣдующіи доходы: 1) миліоны зъ скарбу державного; 2) доходы зъ пропинаціи, ужиткованой дарекцією фонду пропинаційного; 3) доходы зъ оплатъ шинкарскихъ и кары за переступленя пропинаційнѣи; 4) два миліоны зр. зъ призбираного вже дсеи фонду пропинаційного; 5) доходы зъ оплатъ шинкарскихъ и лиценційныхъ, котрі мае соймъ по р. 1910 установити окремымъ закономъ въ такой высотѣ и на такъ довго, въ якѣи высотѣ и на якъ довго доходы зъ тыхъ оплатъ будутъ потрѣбнѣи до повной амортизаціи выданныхъ облигацій, на кождочасну оплату купонѣвъ и повне покpытѣ коштовъ администраціи пропинаційного

фонду; 6) доходы зъ самоотбѣнной консумціи-
ной оплаты побираемыхъ при консумціи на-
питковъ спиритусовыхъ на подставѣ окремого
закона, котрый соймъ порѣшить на случай,
коли бы всѣ другіе жерела дохода показались
недостаточными на покрытие выплаты зава-
вшихъ купонѣвъ и выкупно выльсованныхъ об-
лигацій — и 7) евентуальніе надвыжки, котріе
останутся каждаго року по покрытію ратъ
амортизаційныхъ и силатѣ купонѣвъ.

Фондъ резервовый має творитись такъ,
якъ проектуе то и предложеніе правительства,
а по скѣпченію амортизаціи переходить на
фондъ краевый. Управу надъ пропинацію
має перейняти не край, а дирекція фонду
пропинаційного, зложена зъ намѣстника яко
предсѣдателя и єго заступника, двоухъ членѣвъ,
покликаныхъ намѣстникомъ, двоухъ выдѣломъ
краевымъ, а двоухъ покликаныхъ намѣстни-
комъ на представленіе выдѣлу краевого зъ
помѣжь управненихъ.

Зъ такимъ проектомъ выступивъ выдѣлъ
краевый передъ правительствомъ, ставлячи
тымъ способомъ сей проектъ яко антитезу
проекту правительства такъ, що оба тіи про-
екты становлять нинѣ двѣ скрайніе границѣ,
середъ котрыхъ уложиться имовѣрно взаим-
ными концесіями проектъ, маючий предложе-
тись скликаному вже на сѣчень 1889 р. сой-
мови. Замѣтно то, що въ цѣлѣй тѣй справѣ
выдѣлъ краевый стоить безпрорывно на стано-
вищи адвоката и защитника интересѣвъ управ-

ненихъ и посуваєсь, якъ бачили мы се, навѣтъ по-за границѣ выткненіи єму соймомъ.

Не пересуджуємо, що выйде зъ переговорѣвъ выдѣлу краввого зъ правительствомъ, и въ якій способъ буде одинъ або другій проектъ змодификованый до предложєня єго соймови. Маючи вызначеніи точки, на котрыхъ опираєсь одна и друга сторона, а кромѣ того цѣлый рядъ проектѣвъ и голосѣвъ въ той справѣ выходячихъ зъ найрѣзороднѣйшихъ становищъ и поглядѣвъ, преступимо до розгляду наведеныхъ проектѣвъ.

Исторична минувшѣсть якъ и правно-економичный характеръ права пропинаціи вказують намъ зъ огляду на проектованє знесенє єго певнїи принципы, котрыхъ держатись велить намъ интересъ краю т. є. загалу податникѣвъ и справедливѣсть и зъ котрыхъ становища будемо оцѣнювати наведенїи попередно проекты.

Першимъ такимъ принципомъ признаємо конечнѣсть знесенєя взглядно выкупа права пропинаціи сейчасъ т. є. найпознѣйше ѡдъ 1-го сѣчня 1890 р. такъ, щобы ѡдъ того часу право продукціи и вышинку пропинаціиныхъ напнткѣвъ перестало бути монополемъ чїѣмъ будь а щобы послѣдне стало предметомъ концесіонованого промыслу, пѣдпадаючого пѣдъ нормы загального закона промыслового. Выходячи зъ того погляду єсьмо такожь противными перенесєню права пропинаціи на край. Поглядъ той нашъ оправдуємо въ слѣдующій способъ :

Коли признаємо пропинацію аномалією, невідповідаючою теперішнімъ економічно-правнимъ відносинамъ, то не можемо тої аномалія ще продовжувати безъ огляду на то, въ чийхъ она бы мала лишитись рукахъ. Законъ, котрый має знести право пропинаціи, а рівночасно задержує его на довгій лѣта, єсть безперечно чудовищнимъ явищемъ на полі законодавства и мѣстить въ собѣ разячу противорѣчнѣсть. Такимъ закономъ бувъ звѣтний законъ зъ р. 1875, такими суть всѣ проекти зидержуючі право пропинаціи чи то въ рукахъ краю, ви управненихъ до р. 1910 або до якого будь дальшого речинця.

Спеціально що-до краю, то якнебудь гадка віддати пропинацію въ его руки має на першій поглядъ богато за собою, якнебудь здаватися-бы могло що тымъ способомъ перенесення на край всѣ користи, якій мали дотеперішній управненій — то по близшѣмъ розглядѣ и тій практичній взгляды мусять въ иншѣмъ, значно менше рожевѣмъ представитись свѣтлѣ.

Край принявши на себе право пропинаціи мѣгъ-бы або виконувати его въ власнѣмъ зарядѣ, або въ дорожѣ аренды. И одна и друга евентуальнѣсть представляє самій некористний вигляды. Беручись самъ за виконуванье того права мусять-бы край творити цѣлу нову гвардію урядникѣвъ и функціонерѣвъ рехунковыхъ и контролюючихъ, мусять-бы дальше будувати або вынаймати кѣршмы, шинки и другій потрібній будынки. Все то потягнуло-бы за собою величезній кошты, котрї вычер-

пали-бы певно весь дохѳдъ зъ пропинаціи и упали-бы кромѳ того ще великимъ тягаромъ на край. Такъ само и въ дорозѳ аренды не дѳйшовъ-бы край до лучшихъ результатѳвъ. Виравдѳ все прѳекты застерѳгаются противъ генерального арендатора, котрый мѳгъ бы вытворити собѳ неодолиме становяще монополиста — однакъ небезпеченство наслѳдкѳвъ подѳбныхъ до монополю не есть выключене и тогдѳ, коли бѳльше арендаторѳвъ арендувало-бы поодинокѳ округи, позаякъ мѳжъ тыми арендаторами могла-бы наступити звязъ въ цѳли солидарной експлоатаціи консументѳвъ, а вкѳнци можливою есть и така небезпечнѳсть, що товариство якихъ будь могучихъ спекулянтѳвъ, усуваючи при помочи великихъ капиталѳвъ спѳвконкурентѳвъ, обсадило-бы все посады окружныхъ арендаторѳвъ своими агентами и тогдѳ за ихъ плечима выконувало-бы фактичный монополь. А въ такѳмъ случаю не було-бы користи нѳ краєви нѳ консументамъ, а лишь спекулянтамъ, котрѳ стали-бы новою тяжкою язвою нещасного и экономично зруйнованого краю.

При тѳмъ бувъ-бы нараженный край безъ огляду на то, чи ужитекувавъ-бы право пропинаціи въ власнѳмъ зарядѳ, чи въ формѳ аренды, на тысячний колизіи зъ арендаторами, котрѳ на довшій часъ у дотеперѳшнихъ управненихъ право пропинаціи выарендували и свое право на ихъ масткахъ понятабулювали а дальше и на численнѳ коштовнѳ процесы, котрѳ зъабсорбували-бы всю дѳяльнѳсть

и такъ вже не надто рухливыхъ властей краєвыхъ. Въ одной зъ польскихъ часописей піднявся бувъ голосъ щобы управу надъ пропинаціями въ кождомъ окрузі бдати дотычному выдѣлу повѣтовому. Но се хіба вже справдѣшна вронія, бо нашимъ выдѣламъ повѣтовымъ годѣ вывязатись зъ своихъ дотепершнихъ обовязкѣвъ, и нѣкому, хто знає односины краєві не прийде певно на думку обтяжувати ихъ якимъ будь дальшимъ а до того ще такъ тяжкимъ обовязкомъ.

Зъ всего того одинъ результатъ: що край не може бути въ нѣякой формѣ пропинаторомъ, шо проектъ перенесеня права пропинаціи не принѣсь-бы нѣякого хѣсна краєви, а богато шкоды консументамъ, зъ чого зновъ выходить одинока можлива евентуальнѣсть, шо право пропинаціи повинно бути сей часъ знесенымъ.

Примѣромъ повинна стати тутъ Угорщина, де бдѣ правительства выйшовъ проектъ цѣлковитого знесеня пропинаційного регалю бдѣ разу, а такій самый проектъ поставивъ на Буковинѣ тамошний краєвий вице-маршалокъ д-ръ Ротъ. Проекты тѣ вповнѣ бдповѣдають такожь бдносинамъ Галичяны и повиннѣ и тутъ примѣнитись.

Другимъ принципомъ въ розвязаню пытаня пропинаційного ставимо поглядъ, шо законъ зносячій те перъ право пропинаціи не може вти въ хосенъ управненыхъ дальше, якъ ишовъ законъ зъ р. 1875.

Мы чуємо зъ стороны управненыхъ ду-

же богато о „набутихъ правахъ“ на пѣдставѣ закона зъ р. 1875 и о конечности охороны тыхъ правъ и длятого мусимо годитись на то (якнебудь не зъ огляду на экономичну вартѣсть права пропинаціи възглядно на шкѣду управненихъ, а лишъ зъ той причины, що законъ зъ р. 1875 обовязуючи правосильно утвердивъ означеный ѣго постановами станъ правный), що зъ сумы користей, якѣ признавъ законъ зъ р. 1875 управненымъ, не може бути нѣчого ѣднытымъ, а лишъ поодинокѣй користи можуть бути заступленѣ другими. Зъ другою однакъ стороны мусимо запримѣтити, що зъ закона зъ р. 1875 набули права не лишъ самѣ управненѣ пропинаторы, але такожь и сторона противна, т. е. загаль податникѣвъ въ краю. Якъ управненѣ набули тымъ закономъ право, на пѣдставѣ котрого мають въ замѣнъ за пропинацію одержати означенѣ нимъ користи, такъ зъ другою стороны всѣ другѣ жителѣ краю набули право лежаче въ томъ, що за тѣ и лишъ за тѣ користи право пропинаціи буде знесене и стане предметомъ каждому доступного промыслу, що за цѣну тыхъ користей признаныхъ управненымъ закономъ зъ р. 1875 ѣдладуть всѣ обмеженя выповняючѣи змѣсть права пропинаціи и зъупиняючѣи въ дотычныхъ напрамахъ свободу дѣланя особъ неуправненихъ. Збѣльшаючи отже суму користей, котра має припасти управненымъ яко цѣна: выкупна пропинаціи нарушасмо такъ само набути права загалу жителѣвъ краю, загалу консументѣвъ, на котрыхъ тяжила про-

пинація, якъ нарушили-бы права управненихъ, коли бы хотѣли зъ сумы той дещо ѳдняти. Зъ той причины отже мусить и новый законъ о выкупнѣ права пропинаціи стояти на тѣмъ становищи и коли не мае бути очевидно не справедливымъ и полученымъ зъ кривдою для краю и загалу податникѳвъ не може ити въ хосенъ управненымъ дальше, якъ ишовъ законъ зъ р. 1875.

Спеціально же, и то ставимо яко третій нашъ принципъ, повиненъ новый законъ о скѳлько розходится о доходѣ управненихъ, яко пѳдставу вымѣру ѳдшкодованя, стояти и опиратись на результатахъ оцѣнительныхъ комисій, введеныхъ закономъ зъ р. 1875. Бѳльшбеть проектѳвъ, якї появились въ тѳй справѣ, стоить на становищи противнѳмъ. Проектанты тї забувають однакъ, що тымъ такожь драстично нарушають „набутї права“ на пѳдставѣ закона зъ р. 1875, бо законъ той не лишь орѣкъ то, що пропинація буде знесена за вынагородою, але и то, що пѳдставою вымѣру вынагорды буде пересѣчный доходѣ зъ лѣтъ 1869—1874.

Супротивъ того пѳдносять деякї, що ѳдъ р. 1874 у деякихъ управненихъ доходѣ збѳльшився — се правда, однакъ у многихъ ѳнъ зновъ зменшився и коли-бы почати на ново переводити ликвидацію доходѳвъ, то тї послѣднї могли бы зовсѣмъ справедливо покликатись на набутї права зъ закона зъ р. 1875 и протестувати противъ вымѣру вынагорды на пѳдставѣ того нового оцѣненя.

Другі закидають зновъ, що ліквідація доходу зъ пропинаціи за лѣта 1869—1874 була переведена некористно для управненихъ. Въ замѣтъ тѣмъ нема анѣ крихты правды, чого найлучшимъ доказомъ ёсть фактъ, що коли пѣсля обчислень статистичныхъ чистый дохѣдъ за лѣта 1869—1874 выносивъ по ѳдтягнуто доходу зъ жерель не стоячихъ въ звязи зъ пропинацію 2½ мил. зр. въ цѣлѣмъ краю, приняла ёго комисія установлена закономъ зъ р. 1875 въ сумѣ 3,027.444 зр., отже бѣльше, якъ о ½ миліона зр. выше ѳдъ дѣйстнаго стану.³⁶⁾ И якъ же супротивъ того можуть управненіи говорити, що ліквідація, переведена на пѣдставѣ закона зъ р. 1875, выйшла въ нихъ некористь?

Противъ переведеня новои ліквідаціи промовляють ще многі практичвіи причини. Въ цѣлѣи теперѣшної акціи иде о приспѣшене выкупна и зреализованье тыхъ правъ, якіи законъ зъ р. 1875 запевнивъ управненимъ, а нова ліквідація мусѣла-бы зновъ на довгі лѣта ѳдтягнути полагажденье той справы, бо не треба забувати, що перша ліквідація тревала 7 лѣтъ. Коли-бы отже прийшлося на ново братись за ліквідацію, то тогдѣ лучше не говорити зовсѣмъ о змѣнѣ закона зъ р. 1875 и о приспѣшенію выкупна, бо цѣла тая процедура забрала-бы значну часть того часу, черезъ котрый мае истаувати пропинація по мысли того

³⁶⁾ Гл. „Propinacya i szynkarstwo“, napisal Józef Kleczyński, стр. 18.

закона, не говорячи вже о великихъ коштахъ, зъ якими переведенъ ликвидациі було-бы сполучене.

Яко четвертый принципъ въ розвязаню пытаня проинаційного мусъли-бы мы поставити жаданье, щобы для зббрана цѣны выкупна проинаціи не накладано новыхъ податкѣвъ консумційныхъ. За жаданьемъ тымъ промовляють найрѣзноморѣднѣйшій, а дуже важкій причины: Зъ формальной стороны подноситься коштовнѣсть заведеня нового податку консумційного (розумѣсь есть тутъ бесѣда о податкахъ консумційныхъ ѡдъ горѣвки и напитокѣвъ спиритусовыхъ). Позаякъ черезъ заведенъе такого податку въ Галичинѣ тутешніі продукты спиритусовіі безперечно мусъли-бы подорожѣти, то треба-бы утворити ливіи мытовіі ѡдъ другихъ провинцій державы, де такого податку нема и зъ-ѡдки бы ѡдтакъ перевозено дешевшу горѣвку до Галичины. Розумѣсь, що заведенъе тыхъ ливіи потягнуло-бы за собою новіі великіі кошты, котріі упали-бы на податникѣвъ.

Противъ консумційного податку промовляють не менше важніі аргументы зъ мериторичной стороны рѣчи. Звѣстно, що податокъ консумційный обтяжує все найбѣднѣйшу люднѣсть. Ѡдноситься то особливо до податку ѡдъ напитокѣвъ проинаційныхъ, т. е. пива и горѣвки. Богатіі класы населеня консумують тѣ напитки розмѣрно мало, они консумують звычайно напитокѣи дорожшѣи — а супротивъ того подноситься пытанъе, на якѡй подставѣ

и на яко́мъ справедливомъ оправданю мае паньска привилегія, якою естъ проинація, бути выкуплена грошемъ самыхъ найбѣднѣйшихъ людей, тымъ справдѣшнымъ „податкомъ нужды“, якъ называютъ консумційнй податки найзнаменитшй экономисты?

А бѣднй тй клясы мають и такъ вже передъ собою тягарь, котрый грозить цѣлому ихъ экономичному истнованю. На р. 1889 прелвминовано въ бюджетъ державномъ податки консумційнй зъ самой Галичины въ высотѣ 31½ миліонѣвъ зр. т. е. о 8 миліонѣвъ бѣльше, якъ въ р. 1888, а о 20½ миліонѣвъ зр. бѣльше, якъ податки безпосереднй, котрй, правда, що дотыкають такожь и бѣдныхъ, але не менше дотыкають и богатыхъ. Такъ одже самъ бюджетъ державный спыхае на бѣднй клясы о 20½ мил. зр. бѣльше тягарѣвъ, якъ на клясы маенй. На томъ ще не конецъ, бо въ многихъ громадахъ приходится до того громадскй податокъ консумційнй, дозволенный спеціалными законами краевыми, котрый зновъ дотыкае такихъ самыхъ податникѣвъ. Чи-жь супротивъ того естъ справедливо, а навѣтъ розумно и въ самѣмъ интересѣ скарбовѣмъ порадно на тй самй клясы людности скидати ще и тягаръ выкупна проинація? ³⁷⁾

³⁷⁾ Поглядъ нашъ на податки консумційнй взагалѣ и покрыванье ними якихъ будь потребъ розвели мы широко и подперли доказами въ працѣ „Краевый податокъ консумційнй яко средство покрыты недобору въ фондѣ краевѣмъ“ гл. „Дѣло“ зъ р. 1887.

Зъ той причини противнїи мы вѣсмъ тымъ проектамъ, котрїи предкладають збирати фондъ выкупна пропинаціи зъ консумційныхъ податкѣвъ и чудуемось дуже референтови пропинаційному третого всенародного вѣча у Львовѣ, що поставивъ введенье консумційного податку однимъ зъ средствъ призабирания фондѣвъ на выкупно пропинаціи. Збѣльшуванье податкѣвъ консумційныхъ не повинно ачейже лежати въ програмѣ нїякого руского, а тымъ менше селяньского посла, и всенародный збѣръ зложеный зъ селянъ не принявъ-бы певно нѣколи такого внесеня, коли-бы присутнымъ селянамъ розтолковано докладно, яке значенье и наслѣдки мають консумційнїи податки и на кого они спадуць въ остаточнѣмъ результатѣ. Невѣдповѣдности такого средства не зменшае и не лагодить зовѣсмъ покликъ референта, щобы заводити тверезѣсть, читальнїи и т. п. институціи ѳдводячіи загаль ѳдъ консумціи пропинаційныхъ напнткѣвъ. Оно гарна рѣчь, то певно — однакъ консумціи не дасться довѣльно зменшити такъ, щобы тымъ способомъ нашъ нарѣдъ зовѣсмъ увѣльнився ѳдъ спадающихъ на него зъ того титулу тягарѣвъ; певне minimum консумціи мусить остати яко незалежне зовѣсмъ ѳдъ волѣ загалу контрибуентѣвъ, якъ того примѣръ бачимо на консумціи краѣвъ, де зовѣсмъ нема налогового пянства, а хто знае, чи и нинѣшний станъ консумціи пропинаційныхъ напнткѣвъ въ Галичинѣ не стоять вже дуже близько того minimum.

Въ кѣнци и смѣшно оно трохи вказувати

на обмеженє консумціи яко на оружїе противъ перетяженя тымъ або другимъ податкомъ консумційнымъ, особливо въ такій державѣ, котра въ суперечности зъ правилами науки и вымогами справедливости дотыкаєтymi податками и предметы конечной консумціи. Поступивши лишъ одинъ крокъ дальше можна бы консеквентно сказати: „болить васъ податокъ консумційный ђдъ мяса, то не ѡйте мяса, доскулюе вамъ податокъ ђдъ соли або нафты, обмежѣть консумцію соли або обходѣться безъ нафты“ значить треба бы дораджувати консументамъ выречись всѣхъ потребъ, якї конечнїи суть не то вже при певнѡмъ степени культурного розвитку, але зъ природныхъ физиологичныхъ або климатичныхъ причинъ! Хибнѡсть и недорѣчнѡсть такой политики очевидна сама собою. Въ интересъ нашего народа и загалу незасѡбныхъ класъ есть прямо выступати противъ всякимъ податкамъ консумційнымъ а стремѣти до того, щобы публичнїи потреби покрывались податками дотыкаючими класы богатшїи а передовѣмъ податками люксовыми, и зъ того становиска мусимо рѣшучо заявитись противъ переведеня выкупна пропинаціи податками консумційными.

Вкѡнци яко пятый принципъ пѡдносимо, що при якѡмъ будь установленю якои будь цѣны выкупна пропинаціи край не може и не повиненъ принимати на себе гарантіи супротивъ властателѣвъ. емиттованыхъ облигаціи. Для нихъ становлять гарантію тї фонды, якї призначить евентуально законъ на

амортизацію облигацій, а субсидіярна одвѣ-
 чальність краю не повинна тутъ мати мѣсяця.
 Адже-жь законъ зъ р. 1875 не застерѣгавъ
 управненимъ гарантія краю, що пропинація
 буде имъ до р. 1910 нести доходи, анѣ не
 застерѣгавъ имъ гарантія що до высоты тыхъ
 доходѣвъ, а такъ само не обтяжувавъ краю
 гарантією що-до высоты пропинаційного фон-
 ду. Подѣбне застереженъе въ новѣмъ законѣ
 ишло-бы отже зновъ въ некористъ краю да-
 леко по-за рамы управненъ, признаныхъ про-
 пинаторамъ закономъ зъ р. 1875 а тымъ са-
 мымъ було-бы зъ огляду на край великимъ
 нарушенъемъ „набутыхъ правъ!“

А передъ нарушенъемъ тыхъ правъ такъ
 дуже хороняться, застерѣгаються управнені—
 нехай отже будуть справедливі и для другої
 стороны!

Зъ становиска погляду, опертого на тыхъ
 нашихъ, здаєсь намъ, доволѣ докладно умоти-
 вованыхъ принципахъ, приглянемось теперъ
 представленій выше акціи въ справѣ пропи-
 наційнѣй и проектамъ поставленимъ що-до
 выкупна пропинаціи.

Проекты д-ра Мархвицкого, Вротновского,
 Торосьевича и Абрагамовича, якъ неменше
 проекты, поставлені въ підкомитетѣ пропина-
 ційнои комисіи, противні всѣмъ тымъ прин-
 ципамъ, бо всѣ они продовжають користи,
 плывучі зъ пропинаціи для управненихъ до
 можливо найдовшихъ речинцѣвъ, обтяжують
 край гарантією и идуць въ хосенъ управне-

ныхъ далеко по за границѣ означеній закономъ зъ р. 1875.

Проектъ д-ра Мархвицкаго оригинальный тымъ, що застерѣгае для управленыхъ право першенства арендованя своєї пропинаціи бдѣ краю, на котрый має она перейти, за чиншь высшій лишь о 10⁰/₀ бдѣ доходу, выказаного що-до той пропинаціи оцѣнковою комисією зъ р. 1875. Свѣтлу тую гадку перенявъ такожъ проектъ Ем. Торосьевича и проектъ, котрый появился въ вѣдкомитетѣ. Кажемо „свѣтлу“ — бо дѣйстно знаменитою есть она для тыхъ управленыхъ, котрыхъ доходъ бдѣ р. 1875 значно збѣльшился и котрї за малый чиншь задержать той доходъ ажъ до р. 1910, не тратячи при томъ и цѣны выкупна — знаменитою и для тыхъ управленыхъ, котрыхъ доходъ зменшился, бо они возьмутъ добру цѣну выкупна въ замѣнъ за лхій доходъ — меньше однакъ знаменитою для краю, котрому остануться, разумѣеь, самї лишь проинаціи зъ зменшеними доходами, бо все зъ збѣльшеними арендували-бы певно пѣдъ такъ користными условїями дотепершнїи ихъ властителѣ. Разумѣеь само собою, що такїи станъ рѣчей довѣвъ-бы край скоро до банкротства на томъ „рентовнѣмъ“ предпрїемствѣ, а взглядно, коли оставшїи въ его рукахъ проинаціи зъ зменшеними доходами не могли-бы выстарчити на покрытие цѣны выкупна, мусѣли-бы недоборы покрыватись додатками до податкѣвъ, т. е. упали-бы на загаль податникѣвъ. А за такою евентуальностею заявиться хїба той,

кому иде лишъ и выключно о интересъ управ-
 неныхъ такъ само, якъ хйба лишъ такій чоло-
 вѣкъ мѡгъ-бы заявитись за проектомъ Врот-
 новскаго, котрый, не нарушаючи зовсѣмъ
 пропинаціи, хоче вже напередъ зъесконтувати
 миліоны зъ скарбу державнаго и въ тѡй цѣли
 затыгнути 15-миліонову позвчку и роздѣлити
 еи титуломъ задатку мѣжь дотеперѣшныхъ у-
 правненихъ, т. зн. хоче, щобы край безъ нѣя-
 кихъ для себе користей и лишъ для односто-
 ронной користи одной касты въ хвили найтяж-
 шой фипансовои кризи ангажувавъ свѡй кре-
 дить на 15 мил. зр.!

Проектъ пос. Абрагамовича менше
 куріозный ѡдъ двоухъ попередныхъ, однакъ
 має спѡльнїи зъ ними а згаданїи вже выше
 хйбы, т. е. що не зносять пропинаціи ѡдъ-
 разу а переносить еи на край, а кромѣ того
 признаѣ управненымъ за велике и далеко по-
 за рамы закона зъ р. 1875 идуче ѡдшкодова-
 ньє, бо ажъ 16-разовый чистый дохѡдъ, выслѣ-
 дженый комисією зъ р. 1875, а кромѣ того за
 реальный шивнокъ окремо 5-разовый дохѡдъ зъ
 дотычнои пропинаціи, отже разомъ 21-разо-
 выи дохѡдъ. До того проектує пос. Абрагамо-
 вичъ, Богъ знаѣ въ якѡй цѣли, лишити управ-
 ненихъ яко арендаторѡвъ своєи пропинаціи
 до р. 1895, продовжуючи тымъ способомъ фак-
 тичне истнованье дотеперѣшнаго стану о 7
 лѣтъ. Проектъ пос. Абрагамовича мѣститъ въ
 собѣ такожь таке саме ризико для краю, якъ
 всѣ попереднїи проекты, а спеціально ще штуч-
 ный и скомпликованныи плянъ амортизаціиный,

предложеный пос. Абрагамовичемъ, представляе немалі трудности.

Проектъ д-ра Билиньскаго нарисованный лишь въ головныхъ и то недуже ясныхъ контурахъ. Онъ стремится головно до обезпечки правъ управленыхъ на случай выкуна, а самого выкуна, его условій и процедуры проекта той майже не дотыкае. Замѣтно то, що пос. Билиньскій клаетъ натискъ на оплаты шинкарскій, яко жерело доходу за-для выкуна пропинаціи, що заслугуетъ безперечно на увагу и може користо примѣнитись при остаточномъ порѣшеню способу выкуна.

Коли говоримо о проектахъ, пѣсля котрыхъ право пропинаціи не мало-бы бути одъ разу знесенымъ а перенесенымъ на край, то мусимо до нихъ зачислити такожъ проектъ правительства, предложеный соймови, и дуже зближенный до него проектъ д-ра Рутовскаго, а вкѣнци найновѣйшій проектъ выдѣлу краєвого, надъ котрымъ ведуться въ тую власно хвилю переговоры зъ правительствомъ. Зъ проектѣвъ тыхъ взглядно найлучшимъ єсть ще первѣстныи проектъ правительства. Кажемо „взглядно найлучшимъ“, бо хочъ не зноситъ онъ пропинаціи одъ разу и обтяжуе гарантією край, въ чѣмъ безперечно лежать великій его хибы, то бодай зъ горы не грозить податками консумційными и новымъ оцѣненьемъ пропинаційныхъ доходѣвъ, якъ тѣ оба послѣдніи. Особливо послѣдныи проектъ выдѣлу краєвого, котрый пѣсля интенціи управленыхъ має предложитись сой-

мова евентуально яко проектъ правительства, ѳдзначась тымъ, що мѣтити все то, що лишь можна було выдумати въ хосенъ управненыхъ. Придѣленье краеви роль пропинатора по рѣкъ 1910., порука краю, розтягненье тягару индминистраційного ажъ до р. 1926, нове оцѣненье доходѳвъ зъ пропинаціи и призванье управненымъ 8-разового доходу зъ р. 1869 — 1874 а 12-разового доходу зъ р. 1887, и податѳкъ консумційный — отсе гарна вязавка дарунѳвъ для управненыхъ а рѳвночасно страшна сума тягарѳвъ для краю и загалу податникѳвъ. Выказавши вже выше несправедливѳсть и безпѳдставивѳсть всѣхъ тыхъ прерогативъ для управненыхъ, не будемо ихъ тутъ вдруге повторяти — думаемо однакъ, що опертись такому проекту буде обовязкомъ каждого совѣстного и егнестичными инстинктами не зовсѣмъ ще здеморализованого носла. Очевидна рѣчь, що супротивъ такого проекту могли мы назвати первѣстный проектъ правительства ще взглядно найлучшимъ зъ помѣжь всѣхъ тутъ наведеныхъ.

Поza тыми проектами остае ще три, котрѣ стоять на зовсѣмъ иншѳмъ становищи. Зъ тыхъ зновъ два т. е. Меруновича и Ключиньского стоять на становищи безпроволочного знесеня пропинаціи безъ перенюшеня ея на край, а третѣй т. е. Щепановского становить супротивъ нихъ пряму антитезу, бо жадае заведеня монополю пропинаційного въ хосенъ краю.

П. Щепановскѣй радѣ-бы вынайти

богате жерело доходѣвъ для поправки невѣдраныхъ экономичныхъ ѡдносиць краю и бачить таке жерело въ пропинациѣ. Надъ способомъ переведеня еи выкупна не застановляесь бнѣ долго, не обчисляе подробно, кѣлько по справедливости повинно принасти управленнымъ; квестія та есть у него рѣчею меншой ваги, а головно иде ему о то, щобы край выкупивши пропинацію задержавъ еи въ своихъ рукахъ яко монополъ по вѣчви часы и тымъ способомъ прийшовъ до капиталѣвъ, способныхъ поправити господарство крае.

Помимо глубокого ѡдчуваня конечности поправки краевого господарства мы не можемо писатись на той проектъ, а то зъ слѣдующихъ причинъ: Передвѣмъ саме вже принципяльнее ставовище велеть намъ стояти противъ всякихъ монополѣвъ. Монополѣ то спадщина середновѣчної экономичной неволѣ, рѣдной сестры неволѣ политичной и особистон; духъ нашего часу велеть ихъ зносиви, де ще задержались, а не заводити на ново. Дальше уважаемо монополъ шкѣдливимъ такъ зъ погляду на интересы продукциѣ якъ и консумциѣ. Монополиеть, котрый не мае конкуренциѣ другого продающого, диктуе цѣны зовѣмъ довѣльно, бнѣ есть паномъ ситуациѣ, а коли предметъ монополю есть конечнымъ, або хочъ дуже потрѣбнымъ и звычайнымъ артикуломъ консумциѣ, то монополиеть може безъ границъ експлюатувати консументѣвъ. Небезпечности той не зменшуе обставина, що тымъ монополиетомъ буде край, — бо черезъ

то консументамъ приневоленнымъ платити цѣвы монополичнѣи не стане анѣ крихту лекше. А вдруге мы пѣднесли-бы тутъ смирене пытање, для чого, коли треба господарство краєве значнымъ накладомъ ратувати ѡдъ руины, мусять накладъ той достарчувати доконче найбѣднѣйшій клясы, на котрыхъ остаточно упавъ-бы тягаромъ монополь краю?.. Зъ той причины мусимо въ интересѣ тыхъ клясъ заявитись противниками монополю пропинаційного въ рукахъ краю, котрый впрочѣмъ есть у насъ и неможливымъ, позаякъ держава, при теперѣшнѣй своѣй политичѣскарбовѣй, котра звернулає зовсѣмъ на поле податковъ посередныхъ, на монополь такій нѣякимъ способомъ не призволила-бы навѣтъ тогдѣ, коли-бы управненѣи — чого зновъ не допускаемо — зреклись въ хосенъ правительства миліонѡвъ, признаныхъ имъ зъ скарбу державного закономъ зъ 20. червня 1888.

Далеко раціональнѣйшими здаються намъ проекты пос. Меруновича и д-ра Кльчиньскаго. Оба они годяться въ тѡмъ, що проектують знести пропинацію ѡдъ-разу зовсѣмъ и зробити єи предметомъ концесіонованого промыслу, а ѡдшкодованье управненыхъ покрити головно оплатами шинкарскими. Щодо высоты ѡдшкодованя предкладає д-ръ Кльчиньскій 15-разовый, а пос. Меруновичъ 20-разовый рѣчний чистый дохѡдъ (т. є. 16-разовый за саму пропинацію, а 4-разовый за реальный шинокъ).

II Одинъ и другій вымѣръ уважаемо надто

высокимъ, вышимъ далеко, якъ то, що одержали бы управненій на підставѣ закона зъ р. 1875. Вымѣру такого неможна приймати особливо, коли хочемо покрити ѳдшкодованье управненихъ оплатами шинкарскими, бо тогдѣ муеѣли бы тѣ оплаты выйти надмѣрно высокими. Таку непожадану появу бачимо въ проектѣ пос. Меруновича, котрому потреба до покритя ѳдшкодованя, обчисленого пѣсля 20-разового доходу рѣчного, приходу зъ оплатъ шинкарскихъ 7,200.000 зр. т. в. по 400 зр. пересѣчно ѳдъ одного шванку (числячи, що всѣхъ шинкѣвъ есть въ цѣлѣй Галичинѣ 18.000). Оплата тая есть фактично за висока а шинкарѣ муеѣли-бы еи такъ якъ податокъ консумційный ѳдбивати на консументахъ — значить одже, що оплаты шинкарскѣ въ надмѣрнѣй высотѣ обтяжали-бы такъ само, якъ податки консумційнѣ, самѣ найѳднѣйшѣ класы.

По нашѣй думцѣ можна безъ того обѣйтись, можна выплатити управненымъ ѳдшкодованье ѳдиовѣдне ихъ правамъ и зовсѣмъ справедливе, котре однакъ не дорѣвнае що-до высоты жадному зъ ѳдшкодовань, поставленихъ въ обговоренихъ нами проектахъ.

Мы выказали вже выше, що говорячи о ѳдшкодованню управненихъ мусимо берегти ихъ „набутѣ права“, якъ такожь „набутѣ права“ загалу, на котрѣмъ опираеь тягаръ управнень пльвучихъ зъ права проинациѣ т. в. мусимо стояти на основѣ закона зъ р. 1875. Наколи управненѣ дѣстануть лишъ то, що дѣстали бы на підставѣ того закона, не будуть

покривджені; ходить лишь о то, чтобы не дѣстали меньше. Впрочемъ мѣгъ-бы противъ того хто закинути, що положенье управленыхъ вже по р. 1875 полѣвшилось, а именно черезъ миліоны, якѣ принасти имъ мають на пѣдставѣ закона зъ 20 червня 1888, що отже новый законъ о выкупнѣ пропинаціи повиненъ увзгляднати не лишь користи плывучѣи зъ закона зъ р. 1875, але и зъ закона зъ 20 червня 1888 — замѣтъ такѣи однакъ, помимо позѣрной стѣиности его, не мавъ-бы найменшой пѣдставы. На що признае законъ зъ 20 червня 1888 управленымъ миліоны зъ скарбу державного, чи може на то, чтобы полѣшшити ихъ становище супротивъ правъ набутыхъ закономъ зъ р. 1875? Нѣ — зовсѣмъ нѣ! Миліоны тѣи признано имъ не на то, чтобы ихъ положенье полѣшилось, а на то, чтобы оно не погѣршилось, въ наслѣдокъ пѣдвышеня податку ѡдѣ горѣвки и можливого черезъ то зменшеня консумціи. Миліоны тѣи мали принасти управленымъ на то, чтобы не одержали они зъ права пропинаціи меньше, якѣ мали одержати на пѣдставѣ закона зъ р. 1875, т. е. чтобы сума користей признана тымъ закономъ принала имъ певно и безъ зменшеня — коли отже теперь новый законъ давъ-бы имъ ѡдѣ-разу всѣ тѣи користи, то тымъ самымъ небезпечнѣсть зменшеня ихъ ѡднала бѣ и рѣвночасно ѡднала-бы потреба обезпечи того евентуального зменшеня користями, плывучими зъ закона зъ 20 червня 1888, и користи тѣи не мо-

гли-бы вже окремо числитись при вимѣрѣ
ѡдшкодованя.

Супротивъ того пѡдносится головне пы-
танье: яка єсть вартѡсть того, що управненій
одержали-бы на пѡдставѣ закона зъ р. 1875?

На пытанье то легка ѡдповѣдь:

Управненій одержали-бы на пѡдставѣ за-
кона зъ р. 1875: 1) въ р. 1910 фондъ пропиа-
ційный въ тѡй высотѣ, до якои дорѡсь-бы
ѡнъ до того часу; 2) до р. 1910 доходы зъ
пропинаціи и 3) по р. 1910 реальный шивокъ.

Супротивъ того, думаемо — стоячи на
зазначенѡмъ выше становищи — що справа
выкушна права пропинаціи могла-бы бути
скѡичена сейчасъ и ѡдъ разу, коли-бы управ-
ненымъ дати теперь вартѡсть того, що одер-
жали-бы они пѡсля всякои правдопѡѡбности
на пѡдставѣ закона зъ р. 1875. Щобы тую
вартѡсть одержати, треба ѡчислити вартѡсть
поданныхъ выше трѡхъ позицій.

ѡчисленье першой представляє взглядно
ще найменше трудностей. Фондъ пропинацій-
ный выносивъ при кѡнцѣ р. 1888 несповна
4 миліоны зр. До тыхъ 4 миліонѡвъ треба-бы
дочислити доходы фонду пропинаційного зъ
ѡдсотками ѡдъ р. 1889—1910. Высокѡсть вхъ
тяжко зъ горы ѡдгадати, але можна вимѣрку-
вати досыть докладно въ приближеню. Въ р.
1887 выносили тѣ доходы 207.000 зр., т. зн.
зменшились ѡдъ р. 1880 о 69.000 зр. Теперь
зменшались-бы они особливо при пѡдвышеню
податку ѡдъ горѣвки що-разъ бѡльше, такъ
що пересѣчный дохѡдъ рѡчный въ сумѣ

200.000 зр. бувъ-бы дуже користнымъ, и мы можемо смѣло принять его, яко доходъ максимальный. Такимъ способомъ одержали-бы мы, числячи до р. 1910 доходъ пропинаційного фонду разомъ зъ 4% опроцентованьемъ, въ высоту трохи бѣльшой, якъ 5½ мил., т. е. цѣлый фондъ пропинаційный выносилъ-бы такимъ способомъ въ р. 1910 суму около 9½ мил. зр.

Трохи тяжша рѣчь зъ доходами пропинаціи до р. 1910. Тутъ поднимается pytanie, чи числити тѣ доходы при скапитализованю вартости пропинаціи пѣсля закона зъ р. 1875 и якъ ихъ числити. Противъ вчислюваню того доходу подносятся дуже важнѣ замѣты. „Вправдѣ яко одинъ родъ вынагороды — каже д-ръ Кльечинскій въ цитованѣй высше брошурѣ — уважають хѣснованье зъ права пропинаціи ще черезъ 35 лѣтъ, се однакъ зъ становиска экономичного ѣсть неоправданнымъ и фалшивымъ, бо ѣсть сполучене зъ повѣльнымъ зуживьемъ самого капиталу, отже зъ змарнованьемъ вартости майна на некористъ власну и вѣрителѣвъ. Право до побирания доходѣвъ зъ пропинаціи до р. 1910 не може уважатись властивою вынагородою, право то мусить лишиться въ рукахъ управненыхъ до хвилѣ сплаченя имъ капиталу, и не можна побирания середѣ такихъ условій ренты уважати частею индемнизации самого права, бо въ случаю, коли-бы передѣ сплатою индемнизации перестала рента, управненѣ потерпѣли-бы велику шкоду въ рѣчныхъ доходахъ, отже

на своимъ майнѣ. „Аргументы тѣ трафляють намъ вповнѣ до пересвѣдченя и мы зовсѣмъ такожь подѣляемо гадку, що при обчисленю, яку ни нѣ вартѣсть представляе сума користей заевненихъ управненимъ закономъ зъ р. 1875, доходы, котрѣ принесла-бы пропинація до р. 1910, не повиннѣ вчислятись. Поми-мо того однакъ не хотячи наразитись на замѣты тенденційности и односторонности, по-пробуемо обчислити, яку вартѣсть мають ни нѣ для управненихъ доходы зъ пропинаціи до р. 1910. Передовсѣмъ ходитъ о обчисленье пересѣчного рѣчного доходу. Пѣсля обчислень комисіи пропинаційной, установленои закономъ зъ р. 1875, выносивъ той дохѣдъ за лѣта 1869 до 1874 пересѣчно 3,027.444 зр., однакъ зъ то-го доходу не вылучено богато иншихъ разомъ зъ пропинацію таксованыхъ, а до пропинаціи не належачихъ и длятого приймае Клечинь-скій дохѣдъ зъ самои пропинаціи за той-же часъ въ высотѣ що наибѣльше 2 $\frac{1}{2}$ мил. зр. рѣчно. На каждый случай дохѣдъ той не естъ доходомъ чистымъ. Зъ него треба-бы ѣдтягну-ти що-найменше 15% на податокъ зъ додат-ками, а 10—12% на кошты администраціи (проектъ угорскій гр. Тиши ѣдчислае на тую цѣль 20%), а до того, беручи пересѣчну ци-фру доходу ажъ до р. 1910, узгляднити до-конче зменшенье доходу, яке мусить наступи-ти въ наслѣдокъ пѣдвышѣнѣя податку ѣдъ го-рѣвки. А що зменшенье то значне, видно вже зъ того, що ѣдшкодованье за него зъ скарбу державного выносить для частныхъ власти-

телѣвъ пропинаціи 875 000 зр. рѣчно, мусить отже дѣйствна шкода хочь въ приближеню рѣвнаться сумѣ ѡдшкодованя.

Зваживши все то, не пѣдемо певно надто далеко, коли приимемо пересѣчный чистый дохѡдъ зъ права пропинаціи приватныхъ управненыхъ въ Галичинѣ въ рѣчной сумѣ що-найбѡльше 2 мил. зр.

Теперь пѡдносятся друге пытанье, якъ обчислити вартѡсть, яку має тая двомиліонова рента нинѣ для управненыхъ. По нашѡй думцѣ однокимъ раціональнымъ и справедливымъ способомъ буде обрахувати суму капиталу, котру треба бы зложити нинѣ, що бы зъ неи числячи опроцентованье по 5% могла черезъ 20 лѣтъ плынути рѣчна рента по 2 миліоны зр., котра зъ послѣднимъ (20-тымъ) рокомъ вычерпала бы цѣлый капиталъ. Капиталъ такій выносить пѡсля нашего обчисленя около 25 миліонѡвъ зр.

Ходило-бы ще о вартѡсть шинку реального. Намъ здаеть однакъ, що о окремомъ таксованю вартѡсти шинку реального и о вчислюваню еи до сумы представляющей загалъну теперѣшну вартѡсть пропинаційныхъ управненъ не може бути бесѣды. Не може бути бесѣды о окремомъ отаксованю шинку реального, бо вартѡсть его мѣститься вже разъ въ загалномъ отаксованю доходу зъ цѣлой пропинаціи такъ, що сей скапитализованный дохѡдъ представляющей вартѡсть цѣлой пропинаціи мѣстять въ собѣ такожь вартѡсть реальныхъ шинкѡвъ. Окреме обчисленье вартѡсти реаль-

ного шанку яко такого неможливе ще и для того, позаякь зъ рокомъ 1910 мае пбеля закона зъ р. 1875 стати вышинкъ пропинаційныхъ напитокѡвъ предметѡмъ свободнаго промыслу, черезъ що и шанокъ реальный не буде мавъ прерогативъ, котрїи нинѣ творять доходъ зъ пропинаціи и суть пѡдставою его обчисленя. При свободнѡй конкуренціи буде доходъ зъ реального шанку залежати ѡдъ старанности тыхъ, котрїи нимъ будутъ займатись, и не дасться хотѣбы въ наименшѡмъ приближеню предвидѣти и обчислити. Для того и ѡ вчислюваню того доходу въ вартѡсть пропинаціи не може бути бесѣды. Черезъ то не поносять управленїи наименшой кривды, а хочъ бы черезъ то дѣйстно навѣтъ правдива вартѡсть права пропинаціи зменшилась, то зменшенье то знайде ажъ надто высокїи эквивалентъ въ такѡмъ способѣ обчисленя нинѣшняи вартости пропинаціи, якїи предложили мы выше.

Мы почислили именно въ тую вартѡсть цѣлый фондъ пропинаційный въ тѡй цифрѣ (9¹/₂ мил. зр.), до якои дѡйде бнѣ въ р. 1910, значить, дали управленнымъ въ руки ѡдъ разу то, на що бы они ждати мусѣли надъ 20 лѣтъ. А беручи рѣчь по справедливости, належало бы теперь признати управленнымъ суму тую доперва по ѡдтягненю ѡдсотокъ за той часть а радше признати такую лишь суму, котра бы доперва черезъ капитализованье 20-лѣтне дѡйшла до высоты 9¹/₂ мил. зр. Очевидно выйшла бы зъ того дуже значна рѡз-

ниця въ некористь управненихъ такъ, що признанье имъ одъ разу цѣлого капитала, до якого дѣйде фондъ проинаційный въ р. 1910, есть ажъ надто достаточнымъ одшкодованьемъ ихъ за можливі некористи сполученій зъ одобраньемъ реального шинку.

Такимъ способомъ те перѣшня вартѣсть управнень признаныхъ властителямъ проинаціи закономъ зъ р. 1875 выносила-бы въ наилучшѣмъ разѣ, коли-бы приняты вже максимальнѣи суммы, $9\frac{1}{2} + 25$ мил. одже разомъ $34\frac{1}{2}$ мил. зр. Була-бы то отже сума мѣстяча въ собѣ бѣльше якъ 11-разовый доходъ зъ права проинаціи пѣсля обчисленя за лѣта 1869 — 1874.

Вымѣръ такій не мѣгъ-бы бути несправедливымъ для управненихъ. Адаже-жъ въ р. 1875, коли дебатовано надъ знесеньемъ проинаціи въ соймѣ, поѣ. пос. Кшечуновичъ заявивъ рѣшучо въ имени управненихъ, що они за 10-разовый доходъ готовѣи оддати свое право! А край мѣгъ-бы, примѣняючи сей способъ, цѣною $34\frac{1}{2}$ мил. выкупити проинацію заразъ, не переймаючи еи на себе а зносячи одъ разу. Сума $34\frac{1}{2}$ мл. могла бы, покрытись позычкою, вынагорода припала-бъ одтакъ управненимъ чи то въ готѣвцѣ, чи въ емиттованыхъ листахъ одповѣдно до участи каждого въ загальнѣмъ доходѣ, яка выходитъ зъ обчисленя комисіи, установленой закономъ зъ р. 1875.

Раты амортизаційнѣи позички $34\frac{1}{2}$ мил. зр. выносили-бы рѣчно около 2,700.000 зр. На покрытие ихъ можна бы ужити передвѣмъ

участь зѣ скарбу державного въ сумѣ 875.000 зр., а решту въ сумѣ бѣльше-менше 1,825 000 зр. покрыти шинкарскими платежами. Позаякъ пѣсля найновѣйшихъ статистичныхъ обчислень есть въ Галичинѣ 18 854 шинкѣвъ, тожь выпала-бы пересѣчно на одинъ шинокъ рѣчна оплата 97 зр. (пос. Меруновичъ предлагавъ 400 зр.). Розумѣсь, що оплаты тѣ не могли-бы бути всюдѣ однакѣ, а мусѣла-бы бути уложена скаля оплатъ для рѣзныхъ мѣсцевостей въ мѣру числа людности. Оплаты тѣ не вышли-бы надто высокѣ и шинкарѣ не потребували-бы ихъ перекидати на консументѣвъ. Такимъ способомъ уникнулося-бы якъ страть и ризика для краю, такъ и нового обтяженя консументѣвъ...

*

*

*

На тѣмъ кѣнчимо оглядъ проинаційного пытавѣ въ Галичинѣ якъ разъ въ пору, коли оно вже за кѣлька днѣвъ порѣшитись має нарочно за-для него скликанымъ соймомъ краевымъ. Мы не сумнѣваемось, що рѣшенье справы выкупна проинаціи наступить далеко не на тыхъ пѣдставахъ, якѣ выказали мы въ тѣй працѣ и за якими стоять безперечно вымоги справедливости. Дотеперѣшнѣй прецеденсы велѣть намъ надѣятись, що край и загаль податникѣвъ, загаль убогихъ клясь людности буде мусѣвъ заплатити за тую привилегію дуже богато по-надъ еи вартѣсть, а до того щезяти на себе тяжкѣ зѣобовязаня на довгѣй часъ въ будучности.

Чи підставою рѣшеня сойму буде подане и розбране нами нове внесенє выдѣлу краєвого, чи може иншій змодификованый проєктъ, то все не тяжко предвидѣти, чия сторона возьме верхъ въ тѣй справѣ и хто побѣдить: интересъ касты чи принципы науки и вымоги справедливости!..

З М Ъ С Т Ъ.

	Стор.
I. Право пропинаціи въ Польци; его починъ, розвитокъ и правный характеръ	5
II. Право пропинаціи въ передконституційной до- бѣ Австріи	20
III. Рѣкъ 1848. Пытанье пропинаційне на консти- тууючѣмъ соймѣ у Вѣдни. Патентъ зъ 7 ве- ресня 1848 и зъ 4 жовтня 1850	36
IV. Право пропинаціи на соймѣ краєвѣмъ ѡдъ р. 1865—1875	49
V. Законъ зъ 50 грудня 1875; его генеза и еко- номичне значенье	77
VI. Заходы коло розвязаня пытаня пропинацій- ного, пѡднятого по причинѣ нового закона о податку ѡдъ горѣвки зъ 20 червня 1888	102
